

Το κατώφλι :

μια απόπειρα προσέγγισης

και ορισμού του με βάση

τις ανθρώπινες πρακτικές

ΕΡΕΥΝΗΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ:

**Το κατώφλι: μια απόπειρα προσέγγισης και
ορισμού του με βάση τις ανθρώπινες πρακτικές**

Φοιτήτρια: Γκικαούρη Δέσποινα

**ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΘΕΣΣΑΛΙΑΣ
ΤΜΗΜΑ ΑΡΧΙΤΕΚΤΟΝΩΝ ΜΗΧΑΝΙΚΩΝ**

Επιβλέπουσα καθηγήτρια: Φοίβη Γιαννίση

Περιεχόμενα

Εισαγωγή: Αντικείμενο έρευνας.....	σ. 5
Μεθοδολογία.....	σ.5
Το κατώφλι	
_Ο κατωφλικός χώρος	
_Πως δημιουργείται και ποια είναι τα χαρακτηριστικά του.....	σ.7
_Η σχέση του κατωφλιού με την ετεροτοπία.....	σ.8
Ο κατωφλικός άνθρωπος	
_Ο κατωφλικός άνθρωπος, πώς γεννιέται ο ορισμός του.....	σ.9
_Ο κατωφλικός άνθρωπος	
Τα χαρακτηριστικά του ως “liminal” και “marginal”.....	σ.9
_Ο κατωφλικός άνθρωπος:	
_Ο “marginal” εντοπισμένος στη σύγχρονη καθημερινότητα.....	σ.10
_Ο κατωφλικός άνθρωπος στα μυθιστορήματα.....	σ.10
_Οι κατωφλικοί άνθρωποι ως ασαφείς και όμοιοι.....	σ.11-12
Κατοίκηση στο κατώφλι	
_Κατωφλικές-χωρικές-πρακτικές (το κατώφλι ως πεδίο τελέσεων και άρθρωσης σχέσεων)...σ.13-14	
_Liminality.....	σ.14
_Ονοματοδοσία.....	σ.15
_Ο κατωφλικός άνθρωπος ανάμεσα σε μια αίσθηση οικείου και ανοίκειου.....	σ.16
Η ετερότητα γεννιέται και πλάθεται μέσα στον κατωφλικό χώρο;	
_Το κατώφλι ως χώρος αλλαγής.....	σ.18-19
_Το κατώφλι, το συμβολικό του περιεχόμενο ανάμεσα στο βεβηλο και το ιερό.....	σ.20
_Το κατώφλι, είναι ο χώρος που διαμορφώνει το παιδί;.....	σ.21
_Η τέλεση του χώρου μέσω του παιχνιδιού.....	σ.22-23
Κατώφλια-επιστροφή στην παιδικότητα	
_Ο πολλαπλασιασμός των κατωφλιών- αποδέσμευση από τη δομή.....	σ.24
_Πώς δημιουργούνται τα εν-δυνάμει κατώφλια;.....	σ.24
_Ο χρόνος των εν-δυνάμει κατωφλιών.....	σ.25
_Το παράδειγμα των αφηγήσεων.....	σ.25-26
_Και αν δεν αντιλαμβανόμαστε τα εν-δυνάμει κατώφλια ακόμα και όταν είμαστε δίπλα;.....	σ.26
ΤΟ ΑΠΟΣΠΑΣΜΑ-Η ΣΥΝΕΙΡΜΙΚΗ ΓΡΑΦΗ-ΚΑΤΑΓΡΑΦΗ- Ο προσδιορισμός του κατωφλιού και του κατωφλικού ανθρώπου.....	σ.28-90
Βιβλιογραφία.....	σ.90-95

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

"Το κατώφλι είναι μια μακρόστενη πλάκα από πέτρα ή από ξύλο που ενώνει τις πλαϊνές παραστάδες στο κάτω μέρος του ανοίγματος της πόρτας".¹

"Το κατώφλι είναι η συνάντηση του έξω και του μέσα...είναι το ενδιαμέσο σημείο που συλλέγει, το σημείο όπου τα πράγματα εμφανίζονται μέσα σε διαυγή λάμψη".²

Αντικείμενο έρευνας:

Η έρευνα αυτή επικεντρώνεται στον ενδιαμέσο χώρο και συγκεκριμένα, αυτόν που περιβάλλει το κατώφλι και μελετά τις ανθρώπινες πρακτικές που αναπτύσσονται σε αυτόν. Διερευνώνται οι ιδιαίτερες συνθήκες αυτού του "κατωφλικού χώρου", οι δράσεις, οι συμπεριφορές και οι έξεις που περιλαμβάνει.

Αφορμή για την έρευνα ήταν οι πρακτικές που γεννώνται σε χώρους με ασαφή ταυτότητα, μέρη που διαβαίνουμε γρήγορα και περνούν στη συνείδησή μας ως δευτερεύοντα, ως βοηθητικοί χώροι. Ο χώρος και ο άνθρωπος είναι στοιχεία αλληλένδετα. Πώς επηρεάζει ο χώρος που περιβάλλει ένα κατώφλι τον άνθρωπο; Σε τι ενέργειες τον ωθεί; Και με τι σειρά τους οι ανθρώπινες πρακτικές που συμβαίνουν στο κατώφλι, τι χώρο πλάθουν;

Μεθοδολογία:

Γίνεται μια ταυτόχρονη καταγραφή των χαρακτηριστικών του κατωφλιού, των καθημερινών πρακτικών που αναπτύσσονται σε αυτόν, επαναορίζουμε τα στοιχεία του, το αναγνωρίζουμε πια αποδεδειγμένο από την δομική του υλικότητα και το επανακαταγράφουμε ως ανθρωπογενές κατώφλι. Το αρχείο των καταγραφών απαρτίζεται από αποσπάσματα συλλογισμών, μυθιστορηματικές γραφές, βιβλιογραφικές αναφορές, ερωτημάτα και επιχειρήματα, που στο σύνολό τους και στην αλληλεπίδρασή τους, επιδιώκεται να συνθέσουν τον "κατωφλικό χώρο", να κάνουν αναγνωρίσιμες τις καθημερινές πρακτικές σε αυτόν και να μας διευκολύνουν, μέσω της γραφής, στο να εστιάσουμε στη διαύγεια της στιγμής και να οδηγηθούμε σε μια συζήτηση ή και σε ένα σχεδιασμό.

1 Πηγή ορισμού: <http://www.greek-language.gr/>

2 Πηγή ορισμού: Norberg-Schulz, *Genius Loci: Το πνεύμα του Τόπου*

Το κατώφλι

Ο κατωφλικός χώρος

Πώς δημιουργείται και ποια είναι τα χαρακτηριστικά του; (H. Herzberger, Van Gennepe, Turner, Douglas, Kathrin Lang)

Ο κατωφλικός χώρος είναι εκείνος που προσδιορίζεται από κατωφλικά χαρακτηριστικά, είναι δηλαδή ένας συλλεκτήριος χώρος, άρρηκτα συνδεδεμένος με τα άκρα του, που έχει στοιχεία: οικείου και ξένου, διαλόγου και σύγκρουσης, ουδετερότητας (liminal space), στοιχεία μετάβασης, ασταθή και μη θεσμικά ορισμένα.

Το κατώφλι έχει μια ιδιαίτερη φυσιογνωμία ως σύνθεση των άκρων του_ σύγκριση με την ετεροτοπία όπως ορίζεται από τον Μ. Φουκώ.

Η σχέση του κατωφλιού με την ετεροτοπία

Κατώφλι	Ετεροτοπία
-Ενδιάμεση εμπειρία - Δυνατότητα απλής θέασης	- Ενδιάμεση εμπειρία -Δυνατότητα απλής θέασης στις σύγχρονες ετεροτοπίες κρίσης
- Δυνατότητα συμμετοχής ως ως δρών υποκείμενο μέσω κάποιας τελετουργικής πράξης απόκλισης ή όχι.	- Δυνατότητα συμμετοχής ως δρών υποκείμενο μέσω κάποιας τελετουργικής πράξης ή κάποιας απόκλισης (ετεροτοπίες απόκλισης)
-Ελεγχόμενη ή όχι είσοδος.	-Ελεγχόμενη είσοδος

Ο κατωφλικός άνθρωπος

Ο κατωφλικός άνθρωπος,

Πώς γεννιέται και ποια είναι τα χαρακτηριστικά του;
(Arnold Van Gennepe, Victor Turner, Robert Park)

Ο κατωφλικός άνθρωπος ως **“liminal”** και **“marginal”**.

_Τα χαρακτηριστικά ενός liminal είναι ασαφή, αφού αυτοί οι άνθρωποι διέρχονται μέσα από ένα δίκτυο ταξινομήσεων που συνήθως οριοθετούν καταστάσεις και θέσεις στην κοινωνία. (Turner)_οξυδέρκεις, περισσότερο αντικειμενικοί, μη θεσμικά ορισμένοι, με αμφίβολη ταυτότητα.

Ο κατωφλικός άνθρωπος. Ο “marginal” εντοπισμένος στη σύγχρονη καθημερινότητα.

Έλεγχος και ασφάλεια:προσπάθεια ελέγχου μέσω του αποπροσανατολισμού του ατόμου και οδήγησής του σε μια κατάσταση επισφαλή-ένα πλήθος εύκολα ελεγχόμενο.
(E. Goffman)

Αυτοέλεγχος μέσω των έξων (P. Bourdieu)

Ο κατωφλικός άνθρωπος στα μυθιστορήματα

Η στροφή προς το μυθιστορηματικό ήρωα, ένα εξειδικευμένο πορταίτο του κατωφλικού ανθρώπου_ μια προσπάθεια κατανόησης των ιδιαίτερων χαρακτηριστικών του_ το στοιχείο της απόφασης και του ρίσκου.

Οι κατωφλικοί άνθρωποι ως ασαφείς και όμοιοι.

- _ communitas (Turner)
- _ οι ρόλοι που μας υποδεικνύονται να παίζουμε από την εκάστοτε κοινωνία (E. Goffman)
- _ “μολυσματικά όντα” (Douglas), “αναθεματισμένοι” (G. Agamben)

Κατοίκηση στο κατώφλι

Ένα βασικό στοιχείο της κατοίκησης είναι η **επαναληπτικότητα των δράσεων** του ατόμου που κατοικεί σε ένα χώρο και ένα άλλο, **ο βαθμός που αυτό επεμβαίνει σε αυτούς.**

_Κατωφλικές-χωρικές-πρακτικές (το κατώφλι ως πεδίο τελέσεων και άρθρωσης σχέσεων) (Μ. Ωζέ, P. Bourdieu)
Έξεις που παρατηρούνται στο κατώφλι-> ασυνέχεια μπορεί να νοηματοδοθεί ως τομή, ως ένα πεδίο κριτικής κατοίκησης. Είναι ένα πεδίο όπου μπορούμε να συγκρίνουμε και να κρίνουμε την έννοια της κατοίκησης και να ανιχνεύσουμε δυνητικές σχέσεις, ανατρέχοντας σε ανθρώπινες πρακτικές που συνδέονται με το κατώφλι **_Liminality** (Van Gennepe)

-Ονοματοδοσία (Γζούντιθ Μπάτλερ, A. Badiou)_το κατώφλι ως ακατανόμαστο_ **Ο άνθρωπος που κατοικεί στο κατώφλι_ ανάμεσα σε μια αίσθηση οικείου και ανοίκειου.** (χώρος και τόπος, οικείο->N. Scultz, οικείο_”σπιτικό”->διπλή γλωσσολογική έννοια_ Freud, Herman Hertzberger->το κατώφλι ανάμεσα στο οικείο και το ανοίκειο_ενδιάμεση χωρική εμπειρία κατοίκησης ->τοπίο εαυτού, το κατώφλι διαμορφώνει δυναμικά τις ανθρώπινες πρακτικές που υιοθετούνται σε αυτό.

ΤΟ ΚΑΤΩΦΛΙ

Ο κατωφλικός χώρος. Πως δημιουργείται και ποια είναι τα χαρακτηριστικά του.

Το κατώφλι βρίσκεται στο μεθώριο του μέσα και του έξω, του οικείου και του ξένου, του προσδιορίσιμου και του απέραντου. Ως συλλεκτήριο χώρος, συγκεντρώνει όχι μόνο όμοια, αλλά και ετερόκλητα στοιχεία. Μήπως ή σύγκρουσή τους γεννά την ιδιαίτερη φυσιογνωμία του; Ο Herman Hertzberger αναφέρει ότι «το κατώφλι αποτελεί το κλειδί στη μετάβαση και σύνδεση μεταξύ περιοχών με διαφοροποιημένες διεκδικήσεις και ως τόπος από μόνο του, συνιστά κατά βάση τη χωρική συνθήκη για συνάντηση και διάλογο μεταξύ περιοχών διαφορετικού τύπου». Αυτός ο τόπος συνεπώς, ο κατωφλικός χώρος, είναι ένας χώρος φιλόξενος καθώς έχει τις χωρικές προϋποθέσεις για μια γόνιμη επικοινωνία. Η μετάβαση από το ένα άκρο στο άλλο, έχει εξασθενήσει τις ισχυρές αντιθέσεις. Η παραμονή σε αυτόν είναι στιγμιαία σταθερή, καθώς κάθε σημείο του πάλλεται από τις ίδιες δυνάμεις.

Στις θεωρίες του κατωφλικού χώρου (liminal space), όπως αυτές αναπτύχθηκαν από τους Van Genner, Turner και Douglas, το κατώφλι έχει οριστεί ως μια κατάσταση ουδέτερη, επειδή αποτελεί το συνδυασμό των άκρων του. Η ορολογία που χρησιμοποίησαν ήταν ασταθής ("un-stable") και μη θεσμικά δομημένη ("anti-structural"), που απορρέει από τη λογική πως η κατωφλική κατάσταση δεν είναι μέρος κάποιας δομής, ή καλύτερα πως σχηματίζει το "no-man's land", το κενό. Παρόλα αυτά, η Kathrin Lang θεωρεί πως αυτή η θεωρία έχει ένα αδύναμο σημείο, εξαιτίας των γλωσσολογικών φραγμών στους οποίους υποβάλλονται αυτοί οι όροι, καθώς υπάρχουν μόνο σε σχέση με του όρους σταθερός (stable) και θεσμικά δομημένος (conforming). Επομένως, σύμφωνα με αυτήν την τελευταία παρατήρηση, αυτό που σχηματίζεται, δεν είναι κάτι ουδέτερο με την έννοια του μη διακρίσιμου, δεν είναι κάτι χωρίς χωρική υπόσταση και ταυτότητα, αλλά κάτι που πλησιάζει ως μορφή και ως έννοια τους δύο πόλους του, αντιλείπει περιεχόμενο από αυτούς και σχηματίζει μια ευκρινή χωρική παρουσία.

Η συμβολική σημασία του κατωφλιού, είτε εμφανίζεται ως ένα σημείο περάσματος, ένα σύνορο, μια ενδιάμεση κατάσταση είτε ως μια μεταβατική περίοδος στη ζωή, μπορεί να γίνει πλήρως αντιληπτή μόνο αν δούμε το κατώφλι σε συσχετισμό με τα άκρα του. Χωρίς αυτά τα στοιχεία το κατώφλι δεν έχει κανένα νόημα. Με όρους κοινωνίας, το κατώφλι χωρίζει το ιδιωτικό από το δημόσιο, το μέσα από το έξω. Με όρους αλλαγής και ανάπτυξης, συμβολικά χωρίζει το πεδίο της άγνοιας από εκείνο της γνώσης.

Η σχέση του κατώφλιού με την ετεροτοπία

Αν το κατώφλι, είναι ένας χώρος με ιδιαίτερη φυσιογνωμία, που συντιθέμενο από τα άκρα του, αποκτά μια διαφορετικότητα, γίνεται μια πτύχωση στη σταθερότητα της εκάστοτε δομής, τότε οδηγούμαστε στη σύγκρισή του με την ετεροτοπία.

Ο Μισέλ Φουκώ αποκαλεί ετεροτοπίες, τόπους που είναι εντελώς διαφορετικοί από όλες τις θέσεις που αντανακλούν, αναφέρονται και των οποίων ίσως αποτελούν μέρος. Θεωρεί πως αυτοί οι τόποι βρίσκονται έξω από όλους τους άλλους τόπους, ακόμη και αν μπορεί να προδιορισθεί η τοποθεσία τους. Στις ετεροτοπίες υπάρχει μια ενδιάμεση εμπειρία, «ένα είδος καφρέφτη». Ύστερα διακρίνει μια συγκεκριμένη κατηγορία, την οποία συναντάμε κυρίως στις πρωτόγονες κοινωνίες, τις ετεροτοπίες κρίσης, που αφορούν προνομιούχους τόπους, ιερούς ή απαγορευμένους, φυλαγμένους για άτομα σε κατάσταση κρίσης (π.χ. έφηβοι και γυναίκες της έμμηνου ρύσης). Στην εποχή του, θεωρεί πως οι ετεροτοπίες κρίσης εξαφανίζονται διαρκώς και αφορούν πια τόπους όπως το γυμνάσιο το 19^ο αι, μέρη όπου θα εκδηλώνονταν η πρώτη αντρική σεξουαλικότητα και θα έπρεπε να είναι έξω από το σπίτι ή κάποιο τρένο όπου γίνονταν η εκπαρθέρευση της νεόνυμφης στο μήνα του μέλιτος. Μια εξέλιξη των ετεροτοπιών κρίσεως, θεωρεί τις ετεροτοπίες απόκλισης, για παράδειγμα τα αναρρωτήρια, τις ψυχιατρικές κλινικές, τις φυλακές και τους οίκους ευγηρίας. Ένα κοινό στοιχείο των δύο παραπάνω κατηγοριών, είναι η ελεγχόμενη πρόσβαση σε αυτές. Δεν μπορεί να εισέλθει κάποιος αν δεν πραγματοποιήσει ένα τελετουργικό ή αν δεν ανήκει σε κάποια αποκλίνουσα για την κοινωνία ομάδα. Ο Μ.Φουκώ, αναφέρει επίσης πως υπάρχουν ετεροτοπίες κάθαρσης, αλλά και άλλες, στις οποίες η είσοδος σηματοδοτεί έναν κρυφό αποκλεισμό, όπως τα μοτέλ που φιλοξενούν την ερωτική πράξη, αλλά ταυτόχρονα, τη μετατρέπουν και σε κάτι που δεν έχει δικαίωμα ύπαρξης σε σπιτικό χώρο.

Το κατώφλι, είναι ένας τόπος που βρίσκεται ανάμεσα σε χώρους που θα μπορούσαν να χαρακτηριστούν ασύμβατοι χωρίς την ύπαρξή του, και προσφέρει κατά αυτόν τον τρόπο, μια ενδιάμεση εμπειρία στον περιπατητή του. Όπως και στην ετεροτοπία, παρέχεται η δυνατότητα σε κάποιον να γίνει θεατής, να γίνει δρων υποκείμενο, αλλά και να βιώσει σε έναν τόπο, πολλούς τόπους, καθώς το διανύει. Στον κατωφλικό χώρο, η πρόσβαση όμως είναι περιορισμένη;

Κατά μία έννοια, ως διαχωριστής του δημόσιου και του ιδιωτικού, η πόρτα προς μια κατοικία, αποτελεί περιορισμό, επομένως η κατωφλική γραμμή δεν είναι ελεύθερα προσβάσιμη. Αν όμως αλλάξουμε κατεύθυνση και πάμε από το ιδιωτικό στο δημόσιο, τότε η πρόσβαση είναι ελεύθερη. Το ίδιο ανεμπόδιστο, είναι και το να σταθείς σε ένα κατώφλι στο δρόμο. Ανάλογα με τη φύση των άκρων και την κατεύθυνση της ροής, η κατωφλική γραμμή νοηματοδοτείται διαφορετικά και το φάσμα του ανθρώπου που στέκεται πάνω σε αυτή, στενεύει ή διευρύνεται.

Ο κατωφλικός άνθρωπος.

Ο κατωφλικός άνθρωπος, πως γεννιέται ο ορισμός του

Ο όρος "liminal" εμφανίστηκε για πρώτη φορά στο πεδίο της ψυχολογίας το 1884, αλλά η ιδέα μπήκε στο πεδίο της ανθρωπολογίας το 1909 από τον Arnold Van Gennep στο έργο του, *Les rites de passage*. Περιέγραφε τις τελετές μετάβασης ως τελετές ενηλικίωσης και γάμου με την ακόλουθη δομή: «διαχωρισμός» (separation), «κατωφλικό στάδιο» (liminal period) και «επανένταξη», (reassimilation). Στο δεύτερο μισό του εικοστού αιώνα οι όροι "liminal" και "liminality" απέκτησαν δημοσιότητα εξαιτίας των γραπτών του Victor Turner: « Η κατωφλική κατάσταση, μπορεί ενδεχομένως να θεωρηθεί όχι ως ο τρόπος για να φτάσουμε σε όλους τους θετικούς δομικούς σχηματισμούς, αλλά με κάποιον τρόπο ως η πηγή τους και κυρίως ως μια σφαίρα όπου δίνεται η καθαρή δυνατότητα για τη διαμόρφωση νέων ιδεών και σχέσεων».

Ο κατωφλικός άνθρωπος. Τα χαρακτηριστικά του ως "liminal" και "marginal".

Ο Turner, στο βιβλίο του, αναφέρει πως τα χαρακτηριστικά ενός liminal είναι οπωσδήποτε ασαφή, αφού αυτοί οι άνθρωποι διέρχονται μέσα από ένα δίκτυο ταξινομήσεων που συνήθως οριοθετούν καταστάσεις και θέσεις στην κοινωνία. Ο Robert Park, επισημαίνει πως αυτοί οι άνθρωποι είναι πιο οξυδερκείς και έχουν μια πιο αντικειμενική οπτική για την κοινωνία. Οι φορείς κατωφλικότητας δεν είναι ούτε εδώ, ούτε εκεί· είναι «ενδιαμέσως και ανάμεσα» των θέσεων που ορίζονται από το νόμο, τα έθιμα, τις συμβάσεις και τα τελετουργικά. Σύμφωνα με τον Turner, υπάρχουν τρία είδη κατωφλικότητας. Το πρώτο είναι η κατωφλικότητα που βασίζεται στην τελετουργία, το δεύτερο αφορά την παράνομη δράση εξαιτίας μίας συνειδητής ή όχι άρνησης τήρησης των κανόνων και των υφιστάμενων δομών για ένα σύντομο ή όχι χρονικό διάστημα και το τρίτο σχετίζεται με την περιθωριακότητα. Στην τελευταία περίπτωση, ο Turner αναφέρει πως « οι περιθωριακοί είναι ταυτόχρονα μέλη (...) δύο ή περισσότερων κοινωνικών ομάδων, των οποίων οι κοινωνικοί προσδιορισμοί και οι πολιτιστικές νόρμες απέχουν ή ακόμα και αντιτίθενται μεταξύ τους».

Ο «περιθωριακός» δεν είναι ο «μη υπολογίσιμος», αυτός που βρίσκεται δηλαδή έξω από το κοινωνικό-πολιτικό σύστημα (π.χ σαμάνοι, μέντιουμ, τσιγγάνοι), ούτε πρέπει να συγχέεται με τον "liminal", καθώς σε αντίθεση με αυτόν, δεν ορίζεται από κάποια πολιτισμική διαβεβαίωση ή κάποιο τελετουργικό. Σύμφωνα με τον Turner ο «ο περιθωριακός» δε χαρακτηρίζεται από τη σιγουριά να αποσαφηνιστεί η θέση του.

Ο κατωφλικός άνθρωπος_Ο “marginal” εντοπισμένος στη σύγχρονη καθημερινότητα.

Βασικό κίνητρο τήρησης των κανόνων είναι η διατήρηση της ασφάλειας. Ο Erving Goffman αναφέρει, πως όταν ένα άτομο εμφανιστεί σε ένα χώρο πριν από τους άλλους, οι δράσεις του θα επηρεάσουν την κατάσταση που θα αντιμετωπίσουν οι επόμενοι. Στη σύγχρονη πόλη, κάθε δράση είναι ελεγχόμενη, έτσι ώστε ελεγχόμενη να είναι και κάθε δράση μετά από αυτήν. Και αυτός ο έλεγχος ταυτοποιεί, ακόμη και αν η ταυτότητα αναφέρεται σε ένα μόνο χαρακτηριστικό του χρήστη, όπως είναι η εμφάνισή του. Ο κάτοικος της σύγχρονης πόλης διαβάζει τη πόλη ως ένα πεδίο διαφοροποιήσεων και συγκρίσεων χωρίς να μπορεί να αντιλαμβάνεται και να βιώνει ενιαίους κανόνες διαφοροποίησης και συνεπείς ταξινομικές αρχές. Η ασυνέχεια μεταπλάθεται μυθολογικά σε εντοπισμένη συνέχεια, εμπειρία αποσπασμάτων που είναι ταυτόχρονα και αυτοτελείς ενότητες με διάρκεια και συνοχή, και τμήματα μιας ροής χωρίς προσανατολισμό και ειρμό, φαινομενικά απροσδιόριστης και αδιάκοπης. Το άτομο αδυνατεί να σχετιστεί, να βρει τη σχετική του θέση σύμφωνα με κάποια άλλη θέση, άρα δυσκολεύεται και να αυτοπροσδιοριστεί. Γίνεται ένα άτομο σε κατάσταση επισφάλειας.

Παράλληλα όμως, *«Η κοινωνιολογία αντιμετωπίζει ως ταυτόσημα όλα τα βιολογικά άτομα τα οποία, όντας προϊόν των ίδιων αντικειμενικών συνθηκών είναι προικισμένα με τις ίδιες έξεις... Η έξη τείνει να προστατεύσει τον εαυτό της από τις κρίσεις και τις κρίσιμες αμφισβητήσεις εξασφαλίζοντας ένα περιβάλλον στο οποίο είναι όσο το δυνατό πιο προ-προσαρμοσμένος»*. (Pierre Bourdieu, *Η αίσθηση της πρακτικής*). Ακόμη και ο κατωφλικός άνθρωπος επομένως, κουβαλά έξεις, σε μια προσπάθεια συγκρότησής του οικείου του περιβάλλοντος και του εαυτού του μέσα σε αυτό, ως μια υποσυνείδητη μορφή αυτοελέγχου.

Ο κατωφλικός άνθρωπος στα μυθιστορήματα

Το κατωφλικό άτομο είναι το πιο χαρακτηριστικό των μυθιστορημάτων και ειδικά των φανταστικών διηγημάτων. Συχνά, ένα άτομο στη ζωή του θα φτάσει σε ένα κατώφλι το οποίο θα πρέπει να περάσει ή να αποφύγει. Αυτά τα κατώφλια αφορούν εσωτερικές αποφάσεις, όπως η αποδοχή του δαχτυλιδιού από τον Φρόντο, στον Άρχοντα των δαχτυλιδιών. Στα περισσότερα γραπτά, το πέραςμα του κατωφλιού (είτε φυσικό, είτε νοητικό) παρουσιάζει το σημείο εκείνο όταν *«δύο λέξεις συγκρούονται»*, αναφέρει η Kathrin Lang. Οι κατωφλικοί χαρακτήρες είναι συνήθως οι πιο ελκυστικοί ήρωες με τους οποίους μπορεί κανείς να δουλέψει σε οποιοδήποτε μυθιστόρημα. Ο περιθωριακός κατωφλικός άνθρωπος συναντάται επίσης αρκετά συχνά, είναι αυτός που ζει στο όριο, ανάμεσα σε δύο κόσμους και μπορεί να συμβιώσει εύκολα με διαφορετικά άτομα. Μπορεί να είναι ταυτόχρονα καλός και κακός. Επίσης κάνει συχνά ταξίδια αναζήτησης εαυτού. Σε αυτά τα ταξίδια ο αναγνώστης θέλει συχνά να συμμετέχει, επομένως κατά κάποιο τρόπο ταυτίζεται με τον κατωφλικό χαρακτήρα. Και στα παραμύθια όμως η κατωφλική κατάσταση είναι ένα μείζων θέμα. Συχνά, το πάρσιμο μια απόφασης είναι βασικό στοιχείο της πλοκής. *«Πλήθος από πριγκίπισσες έχει σταθεί μπροστά σε πύλες, σπηλιές και κλεισμένες πόρτες, φυλαγμένες από κάποιο δράκο συνήθως, επισφαλείς και έτοιμες να ρισκάρουν τα πάντα για να διεκδικήσουν κάτι»¹*. Ο κατωφλικός ήρωας είναι αυτός που επιλέγει και ρισκάρει.

¹ Kathrin Lang. *Existence of the Threshold: Liminal characters in the works of A.S. Byatt*

Οι κατωφλικοί άνθρωποι ως ασαφείς και όμοιοι.

Ανεξάρτητα σε πιο είδος κατωφλικότητας ανήκουν, ο Turner πιστεύει ότι οι «κατωφλικοί άνθρωποι» έχουν πολλά κοινά χαρακτηριστικά. Υποστηρίζει, ότι αφού δε συντηρούν κανένα είδος δομής του δομημένου χώρου γύρω τους, είναι ίσοι μεταξύ τους. Το άτομο χωρίς να είναι προσκολλημένο στον προηγούμενο τρόπο ζωής του, ούτε και στο μελλοντικό, γίνεται ουδέτερο και σχετικά αντικειμενικό. Επιπροσθέτως, τους θεωρεί «θετικές δυνάμεις» στους χώρους τους, επειδή έχουν την ικανότητα να αμφισβητήσουν όλο το πακέτο των κανόνων και των κοινωνικοπολιτιστικών θεσμών και να του ασκήσουν κριτική, καθότι αισθάνονται πως δεν είναι συμβατό με αυτούς.

Παράλληλα, αυτά τα άτομα που είναι όμοια, θεωρεί πως είναι θεσμικά «αόρατα», με την έννοια ότι «δεν είναι πια σε κάποια κατηγορία και δεν έχουν κατηγοριοποιηθεί ακόμα» και για αυτό είναι δύσκολο να τους συλλάβει κάποιος στο μυαλό του, αφού αυτό αντιλαμβάνεται πλήρως, μόνο σαφώς ορισμένα πράγματα. Για παράδειγμα, ο νέος που έπαψε να είναι παιδί, αλλά δεν είναι ακόμα άντρας ή ο ανέργος που δεν είναι πια φοιτητής, αλλά δεν είναι ακόμη εργαζόμενος, εμπίπτουν σε αυτόν τον ορισμό. Έχουμε συνηθίσει να οργανώνουμε τα δεδομένα της ζωής μας σε κατηγορίες, λίστες, στοίβες, έτσι ώστε να τα διαχειριστούμε και να τα κατανοήσουμε. Το ίδιο και τους ανθρώπους, τοποθετώντας τους σε ομάδες και δίνοντάς τους ρόλους. «Πιθανώς δεν είναι μόνο μια ιστορική συγκυρία το ότι η λέξη πρόσωπο, προέρχεται στην πρώτη της σημασία από το προσωπείο, δηλαδή τη μάσκα. Είναι μάλλον η αναγνώριση του γεγονότος ότι ο καθένας είναι πάντα και παντού, λιγότερο ή περισσότερο συνειδητά, παίζοντας έναν ρόλο. Μέσα από αυτούς τους ρόλους αναγνωρίζουμε ο ένας τον άλλον και μέσα από αυτούς τους ρόλους αναγνωρίζουμε τον εαυτό μας». (Erving Goffman)

Η Douglas αναφέρει, πώς στην πραγματικότητα ό, τι είναι μη-καθαρό και αμφιλεγόμενο κοινωνικά, τείνει να θεωρείται μολυσματικό. Από αυτήν την οπτική κάποιος θα μπορούσε να συμπεράνει ότι οι κατωφλικοί άνθρωποι είναι «όντα μολυσματικά», αφού δεν είναι ούτε το ένα, ούτε το άλλο, ούτε και ο συνδυασμός τους ή μπορεί να είναι πουθενά και είναι μεταξύ και ανάμεσα των διακριτών σημείων του χώρου και του χρόνου της δομικής ιεραρχίας. Συνακόλουθα, οι άνθρωποι αντιδρούν με φόβο και αβεβαιότητα σε μια τέτοια κατάσταση ή άτομο. «Ένα μολυσματικό άτομο είναι πάντα λάθος. Έχει αναπτύξει κάποια λάθος κατάσταση ή απλώς έχει περάσει το όριο που δε θα έπρεπε να είχε περάσει και αυτή η μη σωστή τοποθετησή του γεννά φόβο». (Douglas). Είναι ένα άτομο εκτεθειμένο, «αναθεματισμένο», σύμφωνα με τον ορισμό του G. Agamben: «θα αποκαλέσουμε ανάθεμα... αυτή τη δύναμη, η οποία είναι πάντοτε δύναμις μη ένεργειν, διατηρείται στη στέρησή του, να εφαρμόζεται επεφαρμοζόμενος... αυτός που αναθεματίστηκε... είναι εγκαταλελειμένος από το νόμο, δηλαδή εκτίθεται και διακυβέβεται στο κατώφλι όπου ζωή και δίκαιο, εξωτερικό και εσωτερικό συγχέονται».

Πώς κινείται ο παρατηρητής του κατωφλικού ανθρώπου και τι αποφάσεις έχει τη δυνατότητα να πάρει βρισκόμενος σε ένα κατωφλικό χώρο, αλλά μη όντας κατωφλικός άνθρωπος; Ο A. Badiou διερωτάται: «Τι είναι όμως μια καθαρή επιλογή, μια επιλογή χωρίς ενοσιολογική υποστήριξη; Είναι προφανώς μια επιλογή που βρίσκεται αντιμέτωπη με δύο μη διακρίσιμους όρους... δεν στηρίζεται με κανέναν τρόπο στην αντικειμενικότητα της διαφοράς

τους. Πρόκειται λοιπόν για μια πολύ καθαρή επιλογή, που έχει ως μοναδική προϋπόθεση αν επιλέξουμε, χωρίς να υπάρχει διακριτικό σημάδι στους προτεινόμενους όρους...ελευθερία αδιαφορίας». Ελλοχεύει όμως και ένας κίνδυνος.«Είναι συχνή συνήθεια», τονίζει ο Descartes, «όταν ανακαλύπτουμε κάποιες ομοιότητες ανάμεσα σε δύο πράγματα να αποδίδουμε τόσο στο ένα όσο και στο άλλο, ακόμα και στα σημεία όπου όντως διαφέρουν, εκείνο που επαληθεύσαμε μόνο για το ένα». Σε αυτήν την περίπτωση, ο θεατής των κατωφλικών χώρων, αυτός που παραμένει στα άκρα, μπορεί να θεωρηθεί προκατειλημένος και να προβεί σε λάθος συμπεράσματα, όσο αφορά τη δική του δράση, αλλά και του κατωφλικού ανθρώπου. Μόνο αν ξεπεράσει τη θέση του θεατή, εισαχθεί στην κατωφλική κατάσταση και αναμειχθεί συνειδητά με τις κατωφλικές πρακτικές, θα μπορέσει να έχει μια σφαιρική αντίληψη. Σε αντίθεση με το κατώφλι, με τα πολλές φορές αντίθετα άκρα που προκαλεί συχνά μια αίσθηση αποπροσανατολισμού, ανάμεσα στους κατωφλικούς ανθρώπους το άτομο διακατέχεται από ελευθερία δράσης.

Κατοίκηση στο κατώφλι

Κατωφλικές-χωρικές-πρακτικές (το κατώφλι ως πεδίο τελέσεων και άρθρωσης σχέσεων)

Ένα βασικό στοιχείο της κατοίκησης είναι η επαναληπτικότητα των δράσεων του ατόμου που κατοικεί σε ένα χώρο και ένα άλλο, ο βαθμός που αυτό επεμβαίνει σε αυτούς. Οι «μη τόποι» του Μ. Ωζέ (π.χ. οι αλυσίδες ξενοδοχείων που φιλοξενούν μετακινούμενο κόσμο), συνιστούν μια κατάσταση τοπικής εξαίρεσης που συνδυάζει το προσωρινό με τις έξεις. Το άτομο συνεχώς υιοθετεί και εγκαταλείπει «πρωτόκολλα χρήσεων», αλλάζει ταυτότητες, εγκαταλείπει ένα ρόλο και βρίσκει έναν άλλο. Ζει και εργάζεται σε «μη-τόπους», αδυνατεί να εντοπίσει τον εαυτό του, επομένως και να τον χαρακτηρίσει με ένα πιο συνολικό και μόνιμο τρόπο, παρά μονάχα μέσα από θραύσματα χώρου και χρόνου. Χαρακτηριστικό σλόγκαν των ΜΜΕ είναι πως πριν το διάλειμμα για διαφημίσεις, ακούγεται η φράση «Μείνετε μαζί μας», καλώντας μας ουσιαστικά, όπως παρατηρεί ο Σ. Γουέμπερ να συνεχίσουμε το ρόλο μας ως θεατές. Το ζάμπινγκ εξάλλου δεν είναι μια προσπάθεια να αλλάξουμε περιβάλλοντα, συμπεριφορές, να βρούμε πως μας ταιριάζει κάτι και με μια γενικευμένη έννοια ότι ανήκουμε κάπου, όντας όμως ήδη από την καθημερινότητα μας σε υπερδιέγερση εξαιτίας της αίσθησης αποσπασματικότητας η οποία μας έχει επιβληθεί;

Μέσω της εμπειρίας της ασυνέχειας και των χωρικών πρακτικών που αναπτύσσουμε στους χώρους της, εγγαράσσεται στο σώμα ένα σύνολο από συνήθειες. Σύμφωνα με τον ορισμό των χωρικών πρακτικών όπως μας δίνεται από τον P. Bourdieu, *« όλα όσα τις καθιστούν πρακτικές, δηλαδή η αβεβαιότητα και η ρευστότητα προκύπτουν από το γεγονός ότι διέπονται όχι από συνειδητούς και σταθερούς κανόνες, αλλά από πρακτικά σχήματα, αδι-αφανή στους ίδιους τους φορείς τους, που υπόκεινται σε αλλαγές ανάλογα με τη λογική της εκάστοτε περίπτωσης»*. Σχήματα που μπορούν να αποδίδουν κοινωνικό νόημα σε κάθε πτυχή της κατοίκησης.

Έτσι η ασυνέχεια μπορεί να νοηματοδοθεί ως τομή, ως ένα πεδίο κριτικής κατοίκησης. Είναι ένα πεδίο όπου μπορούμε να συγκρίνουμε και να κρίνουμε την έννοια της κατοίκησης, να προβούμε ουσιαστικά σε μια κριτική κατοίκησης και να ανιχνεύσουμε δυνητικές σχέσεις. Χρειάζεται όμως να κατοικήσει κανείς σε αυτά τα ενδιάμεσα κατώφλια, ακόμη και με το κατοικικό όπως το ορίζει ο M. Heidegger, να «έχουμε ειρηνεύσει» στον κατωφλικό χώρο, να διαμένουμε στο κατωφλικό κτίσμα που περισυλλέγει ελεύθερα το γύρω χώρο και να «ωθούμαστε προς την ουσία μας».

Τι είδους όμως χωρικές πρακτικές διαδραματίζονται στο κατώφλι; Σε έναν χώρο χωρίς σαφή ταυτότητα, που την ίδια στιγμή που επηρεάζεται από τα άκρα του είναι και ένας χώρος διακριτός με ιδιαίτερη φυσιογνωμία; Ο Pierre Bourdieu αναφέρει πως *«Η σωματική έξη είναι πολιτική μυθολογία πραγματωμένη, ενσωματωμένη, μετασχηματισμένη σε μόνιμη προδιάθεση, σε διαρκή τρόπο του στέκεσθαι, ομιλείν, βαδίζειν και ως εκ τούτου αισθάνεσθαι και σκέπτεσθαι»*. Παρατηρώντας τις ανθρώπινες πρακτικές που διαδραματίζονται και επαναλαμβάνονται στα διάφορα κατώφλια, ανιχνεύοντας την κατωφλική έξη, μπορούμε να αντιληφθούμε ίχνη της προδιάθεσης του ατόμου και της κοινωνίας σε αυτές τις ενδιάμεσες καταστάσεις.

Μελετώντας τις ανθρώπινες πρακτικές του παρελθόντος που συνδέονταν με τη διάβαση ενδιάμεσων χώρων, οδηγούμαστε στις διαβατήριες τελετές, όπου στην πρώτη φάση το άτομο αποχωρίζεται από τη υπόλοιπη κοινότητα παραιτούμενο από τα προνόμια, τις υποχρεώσεις και τα γνώρισμα που το συνόδευσαν τη μέχρι τότε κοινωνική του ταυτότητα και στη δεύτερη φάση μετέχει σε ένα σύνολο από εμπειρίες που συνιστούν ένα μεταβατικό στάδιο, όντας ως άτομο χωρίς ταυτότητα. Για αυτή τη φάση ο Van Gennep επέλεξε τον όρο *liminality* (οριακότητα), από τη λατινική λέξη *limen* που σημαίνει κατώφλι. Έτσι λοιπόν, έχουμε μια ταύτιση ιδιότητας ατόμου και χώρου. Ο άνθρωπος καλείται να βρεθεί σε έναν ουδέτερο χώρο, έναν χώρο χωρίς ταυτότητα για να χάσει την ταυτότητά του. Δίνοντας στο κατώφλι συμβολικό περιεχόμενο, επιφορτίζοντας το πέρασμα με την έννοια της τελετουργίας, επιτυγχάνουμε να εστιάσουμε στη στιγμή.

«Το κατώφλι είναι μόνο ένα μέρος της πόρτας και για αυτό οι περισσότερες από αυτές τις τελετές πρέπει να θεωρηθούν ως άμεσες και φυσικές τελετές εισόδου, αναμονής και αποχώρησης- αυτό είναι ως τελετές μετάβασης», όπως επισημαίνει ο Van Gennep. Ένας τόπος του οποίου τα χαρακτηριστικά ορίζονται από τρεις δράσεις: είσοδος, αναμονή, αποχώρηση. Αρχικά, οι «πύλες» αποκαλύπτουν τη φύση του ορίου, «είναι ενδείκτες» που αναγγέλλουν την φύση των χώρων στους οποίους δίνουν προσπέλαση» (*Eliade*), και δείχνουν με άμεσο και συγκεκριμένο τρόπο τη λύση της συνέχειας του χώρου. Το άτομο που αντικρύζει το κατώφλι, εισάγεται από νωρίς σε μια διαδικασία εντοπισμού του σώματός του και μπορεί να φανταστεί σε έναν πιστευτό βαθμό, που θα βρεθεί μόλις το διαβεί. Εμείς όμως θα εστιάσουμε στο παρόν που κυοφορείται στο κατώφλι, την κατωφλική στιγμή δηλαδή, και στην ανάλυση του χώρου που συντίθεται. Ένας άνθρωπος, βρίσκεται μπροστά σε μια πόρτα και εντοπιζόμενος σε αυτό το κομμάτι χώρου, εκτοπίζεται από τους υπόλοιπους.

LIMINALITY

Έχουμε ήδη κάνει μια σύνδεση ανάμεσα στον κατωφλικό άνθρωπο και τον *liminal*, όπως επίσης και στο όρο *liminality*, στον οποίο θα εστιάσουμε περισσότερο, ανατρέχοντας στο έργο του Turner, «*Liminality and Communitas*». Ο Turner επιλέγει το λατινικό όρο «*communitas*» για να εκφράσει την ιδέα της «αντί-δομής» και της ανθρώπινης αλληλοσυσχέτισης. Διατυπώνει την άποψη πως η κοινωνική δομή ορίζεται από πολιτικοοικονομικές θέσεις, οι οποίες διαχωρίζουν τους ανθρώπους ανάλογα με τους όρους «περισσότερο ή λιγότερο». Σε μια «οριακή περίοδο» η κοινωνία χαρακτηρίζεται από μη δόμηση ή πρόχειρη δόμηση και ορίζεται πια από τους όμοιους κατοίκους που υποκύπτουν σε μια γενική αρχή που αφορά συνήθως την κυριότητα των «τελετουργικά μεγαλύτερων», αποτελώντας το μοντέλο των «*communitas*». Δίνει ένα παράδειγμα νοοτροπίας των «*communitas*» με την ιδεολογία του κινήματος των Χίπηδων για το θέμα του σεξ ως κοινού τους μηχανισμού περισσότερο και όχι ως ένα στοιχείο που θα οδηγήσει σε κάποια δομή όπως ο γάμος για παράδειγμα. Η «οριακότητα», «η κατάσταση του να μην είσαι υπολογίσιμος» και η «κατώτερικότητα», είναι τα τρία βασικά θέματα που τους αφορούν στο μανιφέστο τους. Θεωρεί πως η «οριακότητα σε θεοκρατικές κοινωνίες είναι προαποφασισμένη, όταν σε σύγχρονες κοινωνίες είναι κάτι δυναμικό που παράγεται από τις γρήγορες και απότομες κοινωνικές μεταβολές».

Ονοματοδοσία

Μελετάμε σωματικές έξεις στα ποικίλα αυτά ενδιάμεσα, κατώφλικά σημεία συνάντησης του εσωτερικού με το εξωτερικό, λόγια που συνήθως επαναλαμβάνονται, διαφορές ανάμεσα στα φύλα, ακόμα και δομικές λεπτομέρειες που αποτελούν σημάδια ύπαρξης αυτών των σημείων. Παρόλα αυτά, σπάνια ονοματίζουμε ένα κατώφλι και το θεωρούμε ως κάτι ανεξάρτητο. Η Τζούντιθ Μπάτλερ αναφέρει ότι: «Το ακέραιο σώμα δεν συγκροτείται από κάποιο φυσικό όριο ή μια οργανική τελεολογία, αλλά από το νόμο της συγγένειας που λειτουργεί δια του ονόματος... Το να ονομάζεσαι, λοιπόν σημαίνει να σου εντυπώνεται ο νόμος αυτός και να παίρνεις σχήμα, σωματικά, σύμφωνα με το νόμο αυτό». Για παράδειγμα, ένα δωμάτιο ονοματίζεται κρεβατοκάμαρα γιατί περιλαμβάνει το κρεβάτι που κοιμόμαστε. Αντιστοίχως, ένα άλλο κουζίνα γιατί περιλαμβάνει την κουζίνα που μαγειρεύουμε. Ο χώρος μπροστά στην πόρτα, χώρος υποδοχής; Εμπνεόμαστε από κάποιο αντικείμενο και το ταυτίζουμε με αυτό; Και όμως στα κατώφλια δεν υπάρχουν σταθερές. Μολονότι θυμόμαστε καθαρά το κατώφλι, δεν πάύει να είναι «ο χώρος αυτός μπροστά από την πόρτα». Πολλαπλοί χώροι χωρίς ένα όνομα, που μοιάζουν, μα δεν είναι ίδιοι. Εν δυνάμει ετεροτοπίες πρόσληψης ετερογένειας.

« Το ακατανόμαστο είναι αυτό που υφαιρείται το προσιδίου, κύριου ονόματος και ταυτόχρονα το μόνο που υφαιρείται από αυτό. Το ακατανόμαστο είναι το προσίδιο του προσιδίου... τόσο ιδιότυπα ενικό στην ενικότητα του που είναι το μόνο που δεν έχει όνομα... Αυτό που δεν έχει όνομα, αυτό δεν είναι άραγε το όνομα του ακατονόμαστου.. φαίνεται πως ναι, αφού είναι το μόνο που μπορεί να επιτελέσει αυτήν την υφαίρεση... από τη στιγμή που η μοναχικότητα αναδιπλασιάζεται, φαίνεται να προκύπτει πως η μια εκδοχή καταστρέφει την άλλη». αναφέρει ο Α. Βαδίου. Αξίζει όμως σε αυτό το σημείο να παραθέσουμε την μαθηματικά αποδεικτική του διαδικασία για την ύπαρξη του «ακατανόμαστου». Αρχικά ορίζει την ύπαρξη μια γλωσσικής κατάστασης που περιέχει έναν κανόνα αξιολόγησης και ένα σύνολο σταθερών όρων U (σύμπαν αναφοράς). Αντικείμενα του του U είναι το α_1 , α_2 και προτασιακός τύπος της γλώσσας με μια μόνο θέση το $F(x)$ που υποθέτει πως είναι η φράση « $x > \alpha_2$ ». Έτσι ανάλογα με τις αντικαταστάσεις που θα κάνουμε έχουμε την τιμή «Αληθής» ή το «Ψευδής». Δημιουργούμε ένα υποσύνολο του U με όλους τους όρους που είναι $> \alpha_2$. Έτσι όποιο αντικείμενο του συνόλου αντικαταστήσει το x θα έχουμε την τιμή «Αληθής» (ταυτόσημη αξιολόγηση). Άρα το υποσύνολο του U θεωρείται κατασκευασμένο. Στον αντίποδα αυτού, ο Βαδίου ορίζει το γενολογικό υποσύνολο, αυτό που δεν είναι κατασκευάσιμο, δηλαδή οι όροι του δίνουν διάφορες τιμές, έτσι ώστε «κανένα κατηγορημα» να μην μπορεί να συναθροίσει όλους τους όρους του (έλλειψη ταυτότητας αξιολόγησης). Αυτό το γενολογικό αποδεικνύει με παρόμοιο τρόπο πως έχει ιδιότητες απείρου. Ύστερα ορίζει την τιμή ως τιμή ανομαδότησης. «Κατονομάζει τη σταθερή τιμή ανομαδότησης». Έτσι ο όρος δεν είναι κατονομασμένος παρά μόνο αν είναι ο μοναδικός που δίνει σε ένα προτασιακό τύπο την τιμή ανομαδοδότησης. Επομένως ο ακατανόμαστος είναι αυτός που υφαιρείται αυτής της μοναδικής ιδιότητας.

Ο κατωφλικός άνθρωπος ανάμεσα σε μια αίσθηση οικείου και ανοίκειου.

Στο «πνεύμα του Τόπου», για να προσεγγίσουμε την ιδέα του οικείου, δίνεται ως παράδειγμα το Χαρτούμ, όπου η είσοδος είναι κάτι περισσότερο από ένα πέρασμα από το δημόσιο στον ιδιωτικό χώρο. Στις πλούσιες διακοσμημένες πόρτες εμφανίζονται τα χρώματα του εσωτερικού χώρου για να μας μιλήσουν για τον φιλικότερο κόσμο, το δημιουργήμα από τον άνθρωπο, όπου ο δροσερός χαρακτήρας του λευκού, του ανοιχτού πράσινου και του γαλάζιου υποκαθιστούν το καυτό κίτρινο και το καστανό του εξωτερικού κόσμου. Ο «θεός του κατωφλιού»² παρουσιάζεται φιλόξενος σε αυτήν την περίπτωση.

Σύμφωνα με μια γλωσσολογική ανάλυση του Freud του όρου heimlich, η λέξη heimlich στη γερμανική γλώσσα έχει δύο ερμηνείες. Προέρχεται από τον όρο Heim που στα γερμανικά σημαίνει σπίτι, ό, τι έχει να κάνει με το οικείο, με το δικό μας, με το σπιτίσιο, με το χώρο και το περιβάλλον, όπου αισθανόμαστε άνετα και γαλήνια. Ταυτόχρονα, όμως, μια ίσως πιο συνηθισμένη σημασία του heimlich, είναι εκείνη του κρυφού μυστικού. Οι κατωφλικοί χώροι όμως όπως δεν αφορούν το ανοίκειο, έτσι δεν αφορούν και το οικείο. Ο Herman Hertzberger, αναφέρει ότι «Το παιδί που κάθεται στο σκαλοπάτι μπροστά στο σπίτι του είναι αρκετά μακριά από τη μητέρα του ώστε να αισθάνεται ανεξάρτητο, να το συνεπαίρνει η περιπέτεια του μεγάλου αγνώστου. Ταυτόχρονα, καθισμένο πάνω στο σκαλί, που αποτελεί μέρος του δρόμου αλλά ταυτόχρονα και μέρος του σπιτιού, αισθάνεται ασφάλεια, γιατί γνωρίζει ότι η μητέρα του είναι κοντά... Αυτός ο δυισμός υπάρχει χάρη στη χωρική ποιότητα του κατωφλιού ως πραγματικού πλατύσκαλου, ως τόπου συνάντησης και αλληλοεπικοινωνίας δύο κόσμων».

Στους κατωφλικούς χώρους το υποκείμενο έχει εποπτεία του ευρύτερου δυναμικού, ανεξαρτητοποιείται προστατευμένα. Στο χείλος του οικείου και του ανοίκειου, το άτομο καλείται να αναγνωρίσει την ολότητα του κατωφλικού χώρου και να τον διατηρήσει στη μνήμη του. Καλείται ουσιαστικά να αναγνωρίσει την ολότητα του ευμετάβλητου, να εστιάσει στο παρόν, να σκύψει να αφουγκραστεί το βίωμα που σχηματίζεται και ύστερα να δεχτεί την αλλαγή που υπέστει και να την μεταφέρει μαζί του, επαναπροσδιορίζοντας τον εαυτό του. «Η συνείδησή μας πρέπει να αποκτήσει μια νέα ολότητα, κάτι το ενιαίο, το οποίο να υπερβαίνει τα στοιχεία, να μην είναι προσδεδεμένο στις ξεχωριστές τους σημασίες και να μη συντίθεται από αυτά κατά τρόπο μηχανικό. Μόνο τότε προκύπτει ένα τοπίο.» (George SIMMEL, Joachim Ritter, Ernst H. Gombrich, Το τοπίο). Το κατώφλι, έχοντας ουδέτερες ιδιότητες είναι ιδανική μήτρα για την ανάπτυξη ενός τοπίου, είτε πρόκειται για τοπίο εαυτού, είτε κοινωνίας.

² Γκαστόν Μπασελάρ, Η ποιητική του χώρου

Η ετερότητα γεννιέται και πλάθεται μέσα στον κατωφλικό χώρο;

Το κατώφλι ως χώρος αλλαγής

_ Το στοιχείο της επιλογής_η κατωφλική κατάσταση ως **εξαιρέση** (G. Agamben)->η κατωφλική κατάσταση ως **συμβάν** (A. Badiou)->η αλλαγή που υφίσταται το άτομο που διαβαίνει το κατώφλι

_ Το κατώφλι, το συμβολικό του περιεχόμενο ανάμεσα στο βεβηλο και το ιερό (G. Agamben)_η αμφισημία του ιερού το κατώφλι ως χώρος μετατροπής_η ιερότητα του κατωφλιού (Heidegger, G. Bacherard, Pierre Bourdieu, Van Genneper)

Το κατώφλι ως ένας χώρος που μπορεί να δεχτεί το οτιδήποτε,δίνοντας την ευκαιρία τέλεσής του στον οποιοδήποτε. (Βενετία Καίσαρη, Erving Goffman, Cacciari)

Το κατώφλι είναι ο χώρος του παιδιού;

_ Το κατώφλι ως ο χώρος που διαμορφώνει το παιδί και ταυτόχρονα αυτός στον οποίον πραγματοποιεί τις αλλαγές του καθώς μεγαλώνει.

_ Το παιδί ως ο άνθρωπος που διαμορφώνεται σταδιακά (George Mead,), που αλλάζει διαρκώς_η αλληλεξάρτηση του με το περιβάλλον του (C. N. Schulz)

_ Το παιδί τελειοποιεί το χώρο του, που είναι όμως και ο κόσμος του, μέσω του **παιχνιδιού**

_ **Η τέλεση του χώρου, μέσω του παιχνιδιού_σύνθεση του κατωφλιού** (Michel de Ceteau,Ruth, Lothar Pikulik)
_ το ομαδικό παιχνίδι
_ “αποαίγηση κατωφλιού” μέσω του παιχνιδιού__το παράδειγμα της θεατρικής σκηνής (Artaud,Σέχνερ,Β.Καίσαρη)

Κατώφλια-επιστροφή στην παιδικότητα

_ Ο πολλαπλασιασμός των κατωφλιών- αποδέσμευση από τη δομή τους (Norberg-Schulz)
_ Πώς δημιουργούνται τα εν-δυνάμει κατώφλια;(δηλαδή οι χώροι που μπορούν να διατηρήσουν την ιδιαίτερη φυσιογνωμία του κατωφλιού;)

_ Ο χρόνος των εν-δυνάμει κατωφλιών (Λεβέβρ, Γκ. Μπασελάρ, Σ. Σταυρίδης, Α.Βαίου, George SIMMEL, Joachin Ritter, Ernst H. Gombrich)

->Το παρόν_η στιγμή, το παρελθόν_η κατωφλική μνήμη, το μέλλον_η φαντασία

_ **Το παράδειγμα των αφηγήσεων** (Ρίκερ, Μισέλ ντε Σερτώ)

Η γραφή και η αφήγηση των καθημερινών ανθρώπινων πρακτικών στα εκάστοτε κατώφλια ως τρόπος αντίληψης του χώρου, αιχμαλώτισης του κατωφλικού χρόνου αλλά και ως μέσο δημιουργίας των εν δυνάμει κατωφλιών.

Και αν δεν αντιλαμβανόμαστε τα εν-δυνάμει κατώφλια ακόμα και όταν είμαστε δίπλα; ρυθμικότητα

Η ετερότητα γεννιέται και πλάθεται μέσα στον κατωφλικό χώρο;

Το κατώφλι ως χώρος αλλαγής

Το να αποκτήσει κάποιος πρόσβαση και να περάσει το κατώφλι για το χώρο κάποιου άλλου, σημαίνει να υποκύψει στους κανόνες που είναι σε ισχύ σε αυτό το μέρος³. Έτερο είναι ότι δεν είναι ίδιο. Άρα η ετερότητα και η ταυτότητα είναι σε σχέση «αμοιβαίου αποκλεισμού»; Καταλαμβάνουν δύο θέσεις ακραίες και αντιτιθέμενες ή σταθερές και απαραίτητες εξαιτίας αυτής τους της ετεροπολικής ιδιότητας;

Με μια οπτική από ψυχολογικής απόψεως, το κατώφλι συμβολίζει το σημείο όπου πρέπει να παρθεί μια απόφαση. Η ενδεχόμενη αλλαγή θα παρέχει στο άτομο μια νέα γνώση, θα υποβληθεί σε μία εξέλιξη και θα γίνει ένας διαφορετικός άνθρωπος. Ένα διάσημο παράδειγμα μια τέτοιας αλλαγής μπορεί να βρεθεί στο Βιβλίο της Γένεσης⁴: επειδή πήραν την απόφαση να φάνε από τον απαγορευμένο καρπό, ο Αδάμ και η Εύα εκδιώχτηκαν από τον Κήπο της Εδέμ, που είναι ένα εδαφικό πέρασμα και ταυτόχρονα μια συμβολική μετάβαση των αλλαγών που θα συμβούν εξαιτίας της αθωότητας που έχασαν.

Η κατωφλική κατάσταση, εμπίπτει και στον ορισμό της εξαίρεσης, με την έννοια ότι είναι κάτι που ξεχώρισε από το σύνολο, κάτι διαφορετικό και ιδιαίτερο, κάτι στο οποίο έχουμε εστιάσει και από τη στιγμή που ανιχνεύσαμε την ύπαρξή μας στην κατωφλική στιγμή, καλούμαστε να πάρουμε αποφάσεις για τις οποίες θα συγκρίνουμε γόνιμα, το πριν και το μετά, εμάς και τον άλλον. Ο G. Agamben, αναφέρει ότι «η εξαίρεση δεν μπορεί να γίνει αντικείμενο νομικής υπαγωγής. Δεν επιδέχεται γενική σύλληψη, συνάμα όμως αποκαλύπτει σε απόλυτη καθαρότητα ένα ειδοποιό νομικό τυπολογικό στοιχείο, την απόφαση. Στην απόλυτη μορφή της η κατάσταση έκτακτης ανάγκης [εξαίρεσης] έχει ανακύψει τότε μόνον, όταν πρέπει να δημιουργηθεί εξαρχής η κατάσταση εκείνη μέσα στη οποία ισχύουν κανόνες δικαίου». Έχουμε εστιάσει τον κατωφλικό χώρο γιατί μέσα από τη μη-καθαρότητά του, μπορούμε να πλάσουμε κάτι νέο.

Όπως αναφέρει ένας προτεστάντης θεολόγος, «Η εξαίρεση εξηγεί το γενικό και τον εαυτό της... Συνήθως δεν παρατηρούμε τη δυσκολία, γιατί το γενικό ούτε καν το στοχαζόμαστε με πάθος παρά με μια βολική επιφανειακότητα. Αντίθετα η εξαίρεση στοχάζεται το γενικό με ενεργό πάθος». Και αν αναφερθήκαμε στην εξαίρεση, τότε χρειάζεται να συσχετίσουμε την κατωφλική κατάσταση με το «συμβάν». Σύμφωνα με τον Α. Βαδίου: «Ονομάζω «συμβάν» την επέλευση, το αμιγές αναπλήρωμα, την ανυπολόγιστη και διασαλευτική προσθήκη, με το που συμβαίνει, εξαφανίζεται πάραυτα. Δεν είναι παρά η αστραπή μιας αναπλήρωσης. Η εμπειρική του διάσταση είναι όμοια με αυτήν μιας έκλειψης... Διότι ο υφαιρετικός νόμος είναι άτεγκτος: αν η πραγματική οντολογία διευθετείται ως μαθηματικά παρακάπτοντας τον κανόνα του ενός, πρέπει επίσης, εκτός και αν αναφέρουμε συνολικά αυτόν τον κανόνα, να υπάρχει ένα σημείο όπου το οντολογικό ήτοι το μαθηματικό, πεδίο να απο-ολοποιείται ή να παραμένει σε αδιέξοδο. Αυτό το σημείο το έχω ονομάσει συμβάν... ένα συμβάν είναι πάντα η απόκλιση μεταξύ δύο ετερογενών πολλαπλοτήτων.

3 Σ. Σταυρίδης

4 Kathrin Lang

Αυτό που συμβαίνει σχηματίζει πτυχή, αν μπορούμε να το πούμε έτσι ανάμεσα στο εκτατικό ανάπτυγμα και το εντατικό συνεχές... ένα συμβάν δεν είναι τίποτα άλλο παρά ένα σύνολο...η ανάδυσή του ή η αναπληρωματική επιπρόσθεσή του υφαιρεί ένα από τα αξιώματα του πολλαπλού, δηλαδή το αξίωμα της θεμελίωσης...α-θεμελίωτο πολλαπλό». Η πτυχή που αναφέρει, αυτό το αναδίπλωμα μιας ήδη υπάρχουσας κατάστασης που επιφέρει και την έννοια του κατά τρόπο τινά αποσπασματικού, αυτή η διασάλευση μπορεί να περιγράψει αρκετά καλά την κατωφλική πραγματικότητα, ή οποία ξεδιπλώνεται τη ίδια στιγμή που αντιλαμβανόμαστε την ύπαρξή της ως «συμβάντος», μετατρέποντας τη κατωφλική στιγμή σε στιγμή αλλαγής.

Είναι μάταιο να αναζητήσουμε ίχνη της αλλαγής αυτού που «συμβαίνει» στο κατώφλι. Όχι πως δεν υπήρξαν ποτέ, αλλά όπως απαντά ο Ντερνιντά σε μια συνέντευξη που εκδόθηκε στο περιοδικό «La Repubblica» στο ιταλό μαθηματικό Πιερτζόρτζιο Οντιφρέντι στις 3/7/2002 «- Το ίχνος είναι αυτό που παραμένει; «Όχι, όχι! Μπορεί και να εξαλειφθεί. Απλώς το ίχνος είναι αυτό που αναφέρεται σε κάτι άλλο χωρίς ποτέ να είναι αυτόνομα παρόν».

Το κατώφλι, το συμβολικό του περιεχόμενο ανάμεσα στο βεβηλο και το ιερό.

Ο G. Agamben αναφέρει: «Υφίστανται δύο είδη ιερού, το αίσιο και το απαίσιο· και όχι μόνο δεν υπάρχει λύση της συνέχειας μεταξύ των δύο μορφών, αλλά ένα οποιοδήποτε πράγμα μπορεί να περάσει από τη μία στην άλλη δίχως να μεταβάλλει τη φύση του. Από το άσπιλο δημιουργείται το μιανό και αντιστρόφως: η αμφισημία του ιερού έγκειται στη δυνατότητα αυτού του μετασχηματισμού». Το κατώφλι, δεν είναι ο χώρος ετούτης της μετατροπής που δεν αφήνει ίχνη;

Ο Heidegger χρησιμοποιεί ως αναφορά τον Hegel, και το παράδειγμα του ελληνικού ναού: «ο άνθρωπος νιώθει στο σπίτι του μόνο σ' έναν κόσμο ο οποίος έχει νόημα και αγκαλιάζει την κοινοτική ζωή μιας κουλτούρας, όσο αυτή ορίζεται και γίνεται κατανοητή μέσα από τους θεούς». Δεχόμαστε θέσεις και αντιθέσεις, άκριτα πολλές φορές, δημιουργώντας τους τόπους ύπαρξης και προσδίδοντάς τους μια σύγχρονη ιερότητα. Ο G. Bachelard, αναρωτιέται: «Γιατί να μη νιώσουμε ότι στην πόρτα είναι ενσαρκωμένος ένας μικρός θεός του κατωφλιού; Πρέπει να φθάσουμε μέχρι ένα απομακρυσμένο παρελθόν, ένα παρελθόν που δεν είναι δικό μας για να καθαριάσουμε το κατώφλι;». Ο Πορφύριος επίσης δηλώνει: «Ένα κατώφλι είναι ένα πράγμα ιερό». Παράλληλα, «ο άνθρωπος πρέπει να είναι ικανός να προσανατολιστεί με ασφάλεια, πρέπει να ξέρει που βρίσκεται, αλλά πρέπει επίσης να ταυτιστεί με το περιβάλλον, δηλαδή, πρέπει να ξέρει πως και ο ίδιος είναι ένας συγκεκριμένος τόπος...»⁵ Πώς προσανατολιζόμαστε σε αυτούς τους πολλαπλούς χώρους χωρίς όνομα; Πόσο παραμένουμε σε αυτούς; Στις τελετές μετάβασης που ακολουθούσαν και ίσως ακολουθούν διάφορες φυλές, όπως η φυλή των Καβύλων, το μέλος της κοινότητας αποκτούσε ταυτότητα μόλις διάβαινε τον ενδιαμέσο χώρο. Και σήμερα διάφορα τελετουργικά προσδίδουν ιδιότητες σε ένα άτομο και σε ένα χώρο, τελετές γάμου, βαπτίσεως, να μπει σε ένα νεο σπίτι με το δεξί... Η ροή όμως έχει γίνει ταχύτερη. Η παραμονή στον ενδιαμέσο χώρο έχει ελαχιστοποιηθεί, θεωρείται χώρος βοηθητικός. Και όμως, «Οι μεταβατικές περίοδοι έχουν όλες τις ιδιότητες που έχει το κατώφλι... Η «θύρα του έτους» δεν είναι η αρχή του έτους, το οποίο δεν

⁵Norberg-Schulz, *Genius Loci: Το πνεύμα του Τόπου*

έχει άλλωστε αρχή, αφού πρόκειται για αέναη επανάληψη, αλλά ένα κατώφλι, μια περίοδο αβεβαιότητας και ελπίδας...» (Η αίσθηση της πρακτικής, Pierre Bourdieu). Η περίοδος μας, δεν είναι μεταβατική;

Το κατώφλι, όντας ένας χώρος που μπορεί να δεχτεί το οτιδήποτε και δίνοντας την ευκαιρία τέλεσής του στον οποιοδήποτε, δίνει ταυτόχρονα και τη δυνατότητα χωρικής εμπειρίας του στον οποιονδήποτε. «Η κοινωνική εμπειρία που στοχεύει στην ταυτότητα της διαφοροποίησης, και όχι της προσχώρησης, κατακτάται σε δεδομένο χώρο και χρόνο, όχι ως αναπαραγωγή στατικών εικόνων αλλά ως τέλεση του χώρου». (Η τέλεση του χώρου μέσω της θεατρικότητας και του παιχνιδιού: Διαβατήριο στην ταυτότητα και την ετερότητα, Βενετία Καίσαρη). Ο κατωφλικός ώρος είναι ένας φιλόξενος τόπος, ένας τόπος που τα χωρά όλα, χωρίς να τα πιέζει. Όπως όταν ένας οποιοσδήποτε, στέκεται μπροστά σε μια οποιαδήποτε μισάνοιχτη πόρτα και μπορεί να τη σπρώξει ή όχι. Το τοπίο βρίσκεται απέναντί μας σε μια απόσταση αντικειμενικότητας, που μας επιτρέπει να δούμε ανθρώπους και καταστάσεις ξεκάθαρα, χωρίς υποκειμενικές αποκλίσεις και χωρίς την καχυποψία ως προς το ξένο στοιχείο, όντας προστατευμένοι στον κατωφλικό μας χώρο. «Είμαι, ας πούμε ο φιλοξενούμενός σου. Δε ξέρεις, ούτε μπορείς να αποδείξεις επιστημονικά ότι δε θα κλέψω τα λεφτά σου ή τα κουτάλια σου. Όμως όντως δε θα το κάνω και όντως με έχεις ως φιλοξενούμενο». (Erving Goffman). Όπως αναφέρει ο Van Genner, ο κατωφλικός χώρος συμβολίζει το διαχωρισμό του βέβηλου από το ιερό. Ποιό άκρο όμως περιέχει το βέβηλο και ποιο το ιερό; Ο κατωφλικός χώρος, αποκτά το νόημά του μέσα από τις πρακτικές που το χρησιμοποιούν, σε αντίθεση με κάποια θρησκευτικά σύμβολα, δεν αποτελεί ένα σύμβολο που επικοινωνεί το νόημά του σε κάποιους που είναι σε θέση αν το αναγνωρίζουν, να το διαβάσουν, αλλά έναν τόπο με συμβολικό περιεχόμενο, το οποίο εγκαθιστούν διάφορες κάθε φορά πρακτικές και επαναλαμβάνουν επικυρώνοντάς το, τελετουργίες. Εξάλου, όσο ανοιχτό είναι κάτι, τόσο λιγότερο σε προκαλεί, τόσο πιο αδιάφορο φαίνεται σε κάποιον, τόσο δυσκολότερα μπορεί κάποιος να εστιάσει, άρα με κάποιον τρόπο, τόσο περισσότερο κρυφό είναι, ένα μυστικό δωματιάκι χωρίς τοίχους. «Πώς μπορούμε να ευελπιστούμε να εισέλθουμε στο ήδη ανοιχτό; Στο ανοιχτό πεδίο είμαστε, τα πράγματα προσφέρονται, δεν εισερχόμαστε... Μπορούμε να εισέλθουμε μόνο εκεί όπου μπορούμε να ανοίξουμε. Το ήδη ανοιχτό πεδίο ακινητοποιεί». (Cacciari)

Το κατώφλι, είναι ο χώρος που διαμορφώνει το παιδί;

Αν η «διαμόρφωση του ατόμου είναι διαδικασία διάβασης ορίων» (Kobialka), τότε η διαδικασία αυτή δεν είναι ξεκάθαρη στον παιδικό νου πριν την ηλικία των πέντε. Το παιδί σιγά σιγά αντιλαμβάνεται ένα χώρο που βρίσκεται έξω από το χώρο του, έναν κόσμο έξω από τον εαυτό του. Σε αυτό το νέο πεδίο υπάρχουν οι άλλοι, διαφορετικοί τόποι και άνθρωποι. Οι άλλοι τόποι αρχικά μοιάζουν με μια ενδιάμεση ζώνη των θέσεων που έχει ήδη βρεθεί και τα άλλα άτομα είναι αντανakλάσεις του εαυτού. Οι «άλλοι» («other individuals») του George Mead δεν είναι παρά ο καθρέφτης μέσα στον οποίο το παιδί βλέπει τον εαυτό του με τα δικά τους μάτια, και οδηγείται προς τη συνείδηση και κυρίως την αυτοσυνείδηση (Mead, 1934).

Σε κοινωνικό επίπεδο, μια άλλη θεωρητική προοπτική⁶ εντοπίζει στο εσωτερικό σχίσμα της ταυτότητας μια μη αναγώγιμη ετερότητα που η κοινωνική ταξινόμηση δεν μπορεί να ελέγξει. Τούτη η μη αναγώγιμη ετερότητα είναι προκοινωνικής τάξης και αναφέρεται στην πρωταρχική βίωση του εαυτού, σύμφωνα με τη ψυχαναλυτική προοπτική, ως αντιμέτωπου με τον κόσμο πέραν της πρωταρχικής ασφάλειας (της μήτρας, της μητρικής αγκαλιάς). Ταυτόχρονα ο «υπαρξιακός χώρος» σύμφωνα με τον C. N. Schulz περιλαμβάνει τις βασικές σχέσεις μεταξύ του ανθρώπου και του περιβάλλοντός του. Το παιδί, έχει ανάγκη να εξοικειωθεί με το περιβάλλον και να αναπτύξει όλα τα αντιληπτικά σχήματα που θα είναι χρήσιμα για τις μελλοντικές του εμπειρίες. Εγκαθίσταται σημαίνει η ικανότητα να συμβολίζεις νοήματα σύμφωνα με το Πνεύμα του τόπου, όταν το ανθρωπογενές περιβάλλον περιέχει νόημα, ο άνθρωπος νιώθει σαν το σπίτι του. Τα παιδιά, όπως οι πρωτόγονοι λαοί, δεν κάνουν διάκριση ανάμεσα στο ψυχικό και το φυσικό, και βιώνουν τα πράγματα ως έμψυχα, άρα το νόημα είναι μια ψυχική διεργασία, εξαρτάται από την ταύτιση και υποδηλώνει την αίσθηση ότι «ανήκεις» κάπου.

Σταδιακά το παιδί τελεί το χώρο του, που είναι όμως και ο κόσμος του, μέσω του παιχνιδιού. Σταδιακά το παιχνίδι αυτό εξαπλώνεται, καθώς τα όρια των σημείων πρόσβασης και παραμονής του παιδιού γίνονται πιο ελαστικά. Το παιδί αναζητά τόπους προστασίας και ανεξαρτησίας συνάμα, ενδιάμεσους χώρους, κατωφλικούς τόπους. Σε αυτούς του τόπους μπορεί να σταθεί ανέμελο, χωρίς σοβαρές υποχρώσεις, χαρακτηριστικό της παιδικής ηλικίας. Μέσα από τη διαδικασία του παιχνιδιού, μετατρέπει τον εκάστοτε τόπο σε κατώφλι.

⁶ John Bradshaw, *Ο γυρισμός στο μέσα μας παιδί*

Η τέλεση του χώρου μέσω του παιχνιδιού

«Η τέλεση του χώρου είναι η επανάληψη της χαρούμενης και ήσυχης εμπειρίας της παιδικότητας: μέσα στο χώρο, γίνεσαι άλλος και κινείσαι προς τον άλλο.» (Michel de Certeau).

Σε ένα άρθρο για το κατώφλι, ως κλειδί-μοτίβο για τη λογοτεχνία της Ρομαντικής περιόδου, ο Lothar Pikulik επικεντρώνεται στη διαδικτική φύση του κατωφλιού ως γραμμή διαίρεσης αφενός και αφετέρου ως συνδετικό στοιχείο και τη θέτει ως βάση για το διαχωρισμό ανάμεσα στο «Εγώ» και και το «Εσύ». Σύμφωνα με αυτή τη θεωρία, υπάρχει ένας σαφής διαχωρισμός, ανάμεσα στον Εαυτό και τον Άλλον, και οι δύο ως ανεξάρτητες οντότητες. Από την άλλη, αυτές οι δύο οντότητες μπορούν να οριστούν μόνο σε σχέση ομολογίας και αντίθεσης η μία με την άλλη. Η ιδιαιτερότητα του συλλογισμού αυτού είναι πως το «Εσύ» οδηγεί το «Εγώ».

Το παιδί, στο ομαδικό παιχνίδι κυρίως, αντλεί από τους άλλους τα στοιχεία του ρόλου που ταιριάζουν καλύτερα σε αυτό έτσι ώστε να ολοκληρωθεί. Δε φοβάται μήπως χάσει τον εαυτό του από τη μίμηση κάποιας ετερότητας. Εκμεταλεύεται δημιουργικά τις αλλότροπες συμπεριφορές. Εναλλάσσει ρόλους, σα να συμμετέχει σε κάποιο θεατρικό παιχνίδι, των οποίων το συνοθύλευμα αφού θα έχει αποτυπωθεί με κάποιο τρόπο στο σώμα και το νου, θα διευκολύνει το παιδί στη μετέπειτα πορεία του. Ο Sennett, διασταυρώνοντας τη δημιουργία της λογοτεχνικής αφήγησης με αυτή του χώρου, κατέληγε σε μία διαπίστωση ίσης σημασίας και για τις δύο: όταν φτιάχνεις κάτι σημαντικό δεν μπορείς να τα λες όλα εξαρχής. Το παιχνίδι δεν προκύπτει επειδή το ορίζει ο χώρος ή ο χρόνος, το παιδί δεν καταφεύγει σε αυτή τη δραστηριότητα προγραμματισμένα. *«Η διαδικασία και η ποιότητα του παιχνιδιού δεν επιτυγχάνονται κατά παραγγελία. Προκύπτουν από τη φαντασία και την εσώτερη επιθυμία του παιδιού για το παιχνίδι» (Ruth, 2006).*

Έτσι οι χώροι των παιδιών δε συμπιπτουν αναγκαστικά με χώρους «κατάλληλους» για παιδιά. Ο αυθόρμητος, διερευνητικός και επικοινωνιακός χαρακτήρας του παιχνιδιού είναι ανεξάρτητος από χρόνο και χώρο. Το παιδί προικίζει τον ενδιαμέσο χώρο του παιχνιδιού μεταξύ των ορίων, με την προσωπική του ερμηνεία, κι αυτή η χωροποιητική διαδικασία βοηθά στη διαμόρφωση όσο και διατήρηση της ταυτότητάς του.

Το κατώφλι είναι μια διαρκής σκηνή όπου διαδραματίζονται παραστάσεις. Η σκηνή είναι ένα πέρασμα. Πάνω της αναπαριστώνται πράξεις με τρόπο παραδειγματικό, με μια διαδικασία σύγκρισης γεγονότων και συμπεριφορών. Πιο συγκεκριμένα μιλάμε για τρόπους συμπεριφοράς ή καλύτερα για τρόπους που δείχνεται η εκάστοτε ταυτότητα. Η παράσταση του κατωφλικού χώρου είναι μια χωροχρονική συγκυρία, με διαδικασίες που βρίσκονται σε εξέλιξη, ανοιχτή σε μεταβολές. Η επιβεβαίωση των ταυτοτήτων γίνεται μέσα από την επαναληπτική δράση, οι διακρίσεις επιβεβαιώνονται ενεργητικά μέσω της αλληλοέκθεσης.

Ο Σέχνερ παρατηρεί πως πουθενά δε βρισκουμε ένα μόνιμο θέατρο ή έναν τελετουργικό τόπο ουδέτερο. Είναι οι άνθρωποι που παράγουν τους κατάλληλους για τα δρώμενα χώρους είτε με τη διάταξη των σωμάτων τους και τα αντικείμενα που χρησιμοποιούν, είτε προσωρινές κατασκευές που αντιστοιχούν στα δρώμενα και τους πολύπλοκους συμβολισμούς τους. *«Η σκηνή αποτελεί πεδίο δοκιμαστικής ανάδειξης χώρων πιθανών, χώρων που*

δεν ορίζουν αναπαραστάσεις της ζωής αλλά δημιουργήματα πλασμένα από πραγματικότητα και φαντασία μαζί». Στην επανεμφάνιση του αναγνωρισμένου και αναγνωρίσιμου, ο Artaud αντιπροτείνει την παραγωγή ενός χώρου που δεν χρειάζεται καμία αυθεντία ή κανένα σύστημα συμβάσεων για να γίνει αντιληπτός. «Κάνω θέατρο σημαίνει σπάω τη γλώσσα, χωρίς να θεωρώ ότι αυτό είναι κάτι ιερό που πρέπει να διατηρηθεί. Η πράξη αυτή οδηγεί στην απόρριψη των συνήθων περιορισμών [...] και καθιστά απεριόριστα τα όρια (σύνορα) αυτού που αποκαλούμε πραγματικότητα» (Artaud, 1964).

Η Β. Καίσαρη αναφέρει πως η διαχείριση της πραγματικότητας επί σκηνής με βάση την προσωπική οπτική, εντοπίζεται ανάλογα και στη σχέση που αναπτύσσει το άτομο με τις εικόνες για να αρθρώσει την κοινωνική συμπεριφορά του, όπου η ταυτότητα δεν είναι αποτέλεσμα μίμησης αλλά προσωπικής ερμηνείας, η οποία απευθύνεται προς κάποιους και από αυτούς αναμένεται να ανατροφοδοτηθεί. Οδηγούμαστε σε μια «αποαγιοποίηση» του χώρου, δίχως τελετουργίες, δίχως να τον θεωρούμε σημαντικό, ο κατωφλικός χώρος είναι ένας χώρος κατάλληλος για παιχνίδι, μια εν δυνάμει ετεροτοπία κατάλληλη για ετερότητες που διαμορφώνουν ένα παρόν και μια αλήθεια που μπορείς να αντιληφθείς, βυθισμένος σε μια κατάσταση παιδικότητας.

Κατώφλια-επιστροφή στην παιδικότητα

«Η κοινωνία επιτίθεται νωρίς, όταν το άτομο είναι ακόμα ανυπεράσπιστο».
(B.F. Skinner, 1904-1990, Αμερικανός ψυχολόγος)

Ο πολλαπλασιασμός των κατωφλιών- αποδέσμευση από τη δομή

«Η καθημερινή εμπειρία μας διδάσκει πως διαφορετικές πράξεις χρειάζονται διαφορετικά περιβάλλοντα για να «πιάσουν τόπο»...Κάθε τόπος πρέπει να έχει την «ικανότητα» να δέχεται διαφορετικά «περιεχόμενα» αλλιώς θα καταστεί σύντομα άχρηστος». (Norberg-Schulz, Το πνεύμα του Τόπου). Ο κατωφλικός τόπος είναι για αυτό το λόγο χρήσιμος, τόσο που τελικά παρατηρούμε ότι όχι μόνο συντηρεί κάποιες πράξεις, αλλά και τις επηρεάζει σε τέτοιο βαθμό που τελικά παίρνουν στοιχεία του και τον ανασυνθέτουν σε άλλους χώρους, δημιουργώντας πολλαπλούς ενδιάμεσους κατωφλικούς χώρους, κατώφλια που κουβαλούν τα άτομα μαζί τους και κατώφλια συλλογικής μνήμης που κουβαλούν οι εκάστοτε κοινωνίες.

Πώς δημιουργούνται τα εν-δυνάμει κατώφλια;

Όταν θέλουμε να αρχιτεκτονίσουμε έναν εν δυνάμει κατωφλικό χώρο, δηλαδή ένα χώρο που θα μπορεί να δεχτεί τα ενδεχόμενα και τις ιδιότητες του κατωφλιού, χρειάζεται αρχικά, ένας προσδιορισμός χωροχρονικός. Μια αναφορά στο χρόνο του, που σχετίζεται με το «μελλοντικό-δυσνητικό» και μια σύνδεση με τη φύση του ως αναγνωρίσιμος χώρος-κατώφλι. Χρειάζεται μια προσέγγιση που θα χαρακτηρίζεται από παιδικότητα, αφέλεια, να παίξουμε σε πολλαπλούς, μετέωρους χώρους. Χρειάζεται να δημιουργήσουμε σενάρια, να αφηγηθούμε και να ακούσουμε ιστορίες.

Ο χρόνος των εν-δυνάμει κατωφλιών

Η λειτουργία του χρόνου, σύμφωνα με τον Φόιερμπαχ, έχει ως προτεραιότητα «να αποκλείει και να καθυποτάσσει, εκεί όπου ο χώρος ανέχεται και συντάσσει». Είναι διαφορετικοί οι χρόνοι ανάμεσα στο ακίνητο θεατή του κατωφλιού και τον δρώντα;

Το κατώφλι αναφέρεται στο παρόν και πιο συγκεκριμένα στη στιγμή, έτσι όπως την ορίζει ο Λεβέβρ: «Στιγμές είναι εκείνες οι περιστάσεις που, με τα προσωπικά μας κριτήρια, θα κατατάσσαμε στις αυθεντικές στιγμές, κατά τις οποίες διαρρηγνύεται η μονοτονία του δεδομένου...Στιγμή είναι η έκλαμψη για την ευρύτερη σημασία ενός πράγματος ή γεγονότος: η σχέση του με το όλον, ή, κατ' επέκταση, η δική μας σχέση με την ολότητα.» Όμως, Ο Γκ. Μπασελάρ εξηγεί: «Η ζωή μπορεί να δεχτεί στιγμιαίες εξεικονίσεις, αλλά μόνο η διάρκεια εξηγεί η ζωή».

Εκτός όμως από τον προσδιορισμό της παροντικής κατωφλικής κατάστασης, γρήγορα στο μυαλό δημιουργείται μια κατωφλική μνήμη. «Δε δημιουργώ τον

τόπο ούτε το χρόνο, τη στιγμή τη δέχομαι σαν επιβεβλημένη παθητικότητα πάνω στην οποία προσθέτω και ξαναπροσθέτω τον εαυτό μου...η μνημονική εικόνα βρίσκεται σε ένα «εκεί» που δεν έχει «εδώ»...όσα ζούμε τα βλέπουμε κάποτε μέσα στον καθρέφτη, Το έσοπτρον που φέρουμε στη συνείδησή μας δεν είναι άλλο από το βιωμένο εγώ...», αναφέρει ο Κ. Παπαγιώργης. Καθώς προχωρεί κανείς, έχοντας χάσει την ταυτότητά του στον κατωφλικό χώρο, μέσα του δρα ένας μηχανισμός που εντυπώνει, προσδιορίζει, αποθηκεύει το βίωμα και παράλληλα επαναπροσδιορίζει την παρούσα κατάσταση.

Το κατώφλι δέχεται συνεχώς δυνάμεις από τα άκρα του, είναι ένας χώρος που πάλλεται, που αλλάζει ανάλογα με την ένταση. Το άτομο που βρίσκεται στο κατώφλι, βιώνει αυτόν το συνεχή επαναπροσδιορισμό τόσο ως αίσθηση, **όσο ως** εσωτερικό μνημονικό. «Η θεώρηση του όλου προϋποθέτει ότι στον «κύκλο των αντικειμένων», που «απογυμνομένα από τη φαντασία» ανήκουν»στην «καθαρή αντικειμενικότητα της επιστημονικής περιγραφής της φύσης», έρχεται να προστεθεί ο «εσωτερικός κόσμος», ο οποίος πηγάζει από την «αντανάκλαση» της εικόνας που δέχεται κανείς από τα εξωτερικά αισθητήρια όργανα στα συναισθήματα και την ποιητικά διατεθειμένη φαντασία». (George SIMMEL, Joachin Ritter, Ernst H. Gombrich, Το τοπίο).Μήπως είναι αυτή η μνήμη αυτή που δημιουργεί τη διάρκεια για την ύπαρξη μια κατωφλικής ζωής;Παράλληλα με τη μνήμη, υπάρχει και η σκέψη για τη μελλοντική στιγμή, το παρόν που κυφορεί το μέλλον μέσω της φαντασίας.

Ο χρόνος του ατόμου που παρίσταται στο κατώφλι και κοιτά τον κόσμο, είναι ένας χρόνος σχεδόν ψεύτικος, που μοιάζει να μην περνά. Γιατί είναι δύσκολο στην ασφάλεια του κατωφλιού, το άτομο να αντιληφθεί τους χρόνους των ποικίλων εικόνων που περνούν μπροστά από τα μάτια του. «...Σαν ο χρόνος τους, μετέωρος ανάμεσα στην ακινησία που διαρκεί και την προσωρινή ακινητοποίηση, να υποδύεται χρόνους άλλους. Σα να ανακαλούν οι εικόνες ένα χρονικό αλλού που εφοδιάζει το παρόν της θέασης με μια μετέωρη αίσθηση συμμετοχής σε χρόνους πιθανούς»,αναφέρει ο Σ. Σταυρίδης. Ο κόσμος βιώνεται ως κινούμενες αποσπασματικές εικόνες.

Ο Λεφέβρ επίσης, τονίζει πως «ο βιωμένος χρόνος είναι μορφή, ένα πράγμα που μπορεί να συληφθεί ανεξάρτητα από το περιεχόμενό του...οι στιγμές είναι τροπισμοί της παρουσίας...μερικές ολότητες...η ολότητα ορίζεται ως το σύνολο της ύπαρξης, συν όλα όσα μπορούν δυνητικά να υπάρξουν στο μέλλον ως συνέπεια του παρόντος.» Ο χρόνος επομένως των δυνητικών κατωφλιών είναι μία απροσδιόριστη μελλοντική στιγμή (αφού είναι μη βιωμένη), αλλά που περιλαμβάνεται στη κατωφλική στιγμή, η οποία με τη σειρά της περιέχει κομμάτια του παρελθόντος και του μέλλοντος μιας παρουσίας που βιώνει την εμπειρία του κατωφλικού χώρου ως συμβάν. Συμβαίνει, να είσαι διαφορετικός (ετερότητα).Ο Α.Βαίου αναφέρει: "Ένα συμβάν είναι πάντα η απόκλιση μεταξύ δύο ετερογενών πολλαπλοτήτων. Αυτό που συμβαίνει σχηματίζει πτυχή, αν μπορούμε να το πούμε έτσι, ανάμεσα στο εκτατικό ανάπτυγμα και το εντατικό συνεχές» (Α. Badiou)

Το παράδειγμα των αφηγήσεων

Η αποτίμηση της δράσης, κατά τον Ρίκερ, προϋποθέτει μια αφήγηση ενός εαυτού που εμφανίζεται ότι διαρκεί.Επίσης αυτός ο εαυτός, αν είναι ελεύθερος, τότε οι αφηγήσεις που σχετίζονται με αυτόν, αφορούν περάσματα που διασχίζει έτσι ώστε να μπορέσει να αλληλεπιδράσει με διαφορετικά περιβάλλοντα και να εξασφαλίσει διαφορετικές συναντήσεις,

να διαπραγματευτεί ελεύθερα (χώρος παζαριού). Ακόμη, ο Μισέλ ντε Σερτώ αναφέρει: « Χώρος υπάρχει μόλις λάβουμε υπόψη διανύσματα διεύθυνσης... ποσά ταχύτητας...είναι το αποτέλεσμα που παράγεται μέσα από τελέσεις..ο χώρος είναι για τον τόπο ο, τι γίνεται η λέξη όταν μιλιέται, δηλαδή όταν συλλαμβάνεται στην αμφισημία μιας πραγμάτωσης».

Οι δράσεις όμως στο κατώφλι, υπό τη σκοπιά της ύπαρξης μια ελευθερίας επιλογών, όχι απλώς επαναλαμβάνονται, δεν είναι συνηθισμένες έξεις, αλλά αρθρώνουν νέα συστήματα σχέσεων διαρκώς, νέες τροχιές-αφηγήσεις με πράξεις που αποτελούν ιστορίες πια. Σε ένα άλλο σημείο με τίτλο «Παιδική ηλικία και μεταφορά τόπων» ο Μισέλ Ντε Σερτώ προσθέτει : «Το αξιόμνηστο είναι εκείνο που μπορούμε να ονειρευτούμε για έναν τόπο...η υποκειμενικότητα αρθρώνεται πάνω στην απουσία η οποία τη δομεί ως ύπαρξη και την κάνει «να είναι εκεί»...αυτό το «είναι εκεί» εφαρμόζεται μόνο σε πρακτικές του χώρου, δηλαδή σε τρόπους να περάσεις στον άλλο.. επαναλαμβάνω την παιδική εμπειρία». Οι κατωφλικοί χώροι στους οποίους κατοικεί ο άνθρωπος, επιστρέφοντας στην κατάσταση της παιδικότητας, είναι δυναμικοί χώροι. Ο Μπέγιαμιν λεέι πως η φαντασία διακόπτει για να συγκρίνει και έτσι αποκαλύπτει δυνατότητες. Και αν «Η συλλογική φαντασία παίρνει μορφή μέσα από διηγήσεις που αποτελούν σημεία αναφοράς μας κοινωνικής ομάδας», τότε τέτοιου είδους διηγήσεις, διηγήσεις-βιώματα χώρου, δημιουργούν συλλογικές φαντασιακές μορφές που περιγράφουν πια την ετερότητα, την ετεροτοπία, προσδιορίζουν σχέσεις ώσμωσης και όχι κατεξοχίν ταυτότητες πια, εντάσσοντάς τες στη σφαίρα του καθημερινού. Αφηγήσεις της αλλαγής για να συνειδητοποιήσεις το πριν και να κάνεις σενάρια για το μετά.

Και αν δεν αντιλαμβανόμαστε τα εν-δυνάμεικατώφλια ακόμα και όταν είμαστε δίπλα;

Οι εν-δυνάμει κατωφλικοί χώροι κρύβουν στα σωθικά τους στοιχεία ιδιαιτερότητας και αλλαγής. Καλούμαστε λοιπόν να τα αναγνωρίσουμε και να τα συνειδητοποιήσουμε. Να συλλάβουμε το ρυθμό τους.

Για να οριστεί ένας χώρος, αποδεδειγμένος από την υλική δομή, μέσω ανθρώπινων πρακτικών, χρειάζεται να αναγνωρίσουμε μια ρυθμικότητα. Και για να κατοικήσουμε αυτούς τους χώρους, να νιώσουμε οικείοι σε αυτούς, είναι απαραίτητο να ανιχνεύσουμε μια περιοδικότητα δράσεων. Συνεχώς μέσα από το ρυθμό αυτό, σχηματίζεται ένα χωρικό συντακτικό. Πρόκειται για μια περιοδικότητα, που όταν κάνει το κύκλο της, τότε είμαστε στο σημείο που χρειάζεται να τεντώσουμε τις κεραίες μας και να δούμε τι θα επαναληφθεί από όσα μεσολάβησαν. Εξάλλου όταν μια ετερότητα αποκτά έξεις, ταυτοποιείται. Μια ετεροτοπία, όταν αποκτά περιοδικότητα πρακτικών, γίνεται καθημερινός χώρος και συνδέεται με το ευρύτερο χωρικό σύστημα. Έτσι θα αναγνωρίσουμε το σχήμα και την υφή των δυνητικών κατωφλίων και θα τα κατοικήσουμε με κριτικό τρόπο.

ΤΟ ΑΠΟΣΠΑΣΜΑ-Η ΣΥΝΕΙΡΜΙΚΗ ΓΡΑΦΗ- ΚΑΤΑΓΡΑΦΗ- Ο προσδιορισμός του κατώφλιού και του κατώφλικού ανθρώπου

«Ο οδηγός του φορτηγού νιώθει τον αυτοκινητόδρομο σαν στο σπίτι του, δεν έχει όμως εκεί το ενδιαίτημά του· η εργάτρια νιώθει το υφαντουργείο σαν στο σπίτι της, δεν έχει όμως εκεί την κατοικία της...Τα κτίσματα που αναφέραμε στεγάζουν τον άνθρωπο». (Martin Heidegger, Κτίζειν, Κατοικείν, Σκέπτεσθαι)

Το κατώφλι εν δυνάμει κατοικία. Ο «μικρός χώρος» έξω από το σπίτι, ένα δεύτερο σπίτι, «εξωστεφές».

«Ο χώρος είναι ουσιωδώς το παραχωρημένο, το αφημένο να εισέλθει στο όριό του και έτσι συναρμόζεται, δηλαδή περισυλλέγεται μέσω ενός τόπου...» (Martin Heidegger, Κτίζειν, Κατοικείν, Σκέπτεσθαι)

Το δεύτερο αυτό σπίτι συλλέγει τις άμεσες εικόνες του δρόμου, τα κάδρα που διακοσμούν τους τοίχους του μπορεί να είναι στιγμιαίες φωτογραφίες των περαστικών, ο χώρος έλκει στιγμιότυπα της καθημερινότητας και αυτός που ξαποστένει στο κατώφλι τα φιλτράρει και επαναδημιουργεί το χώρο γύρω του.

«Η καθημερινή εμπειρία μας διδάσκει πως διαφορετικές πράξεις χρειάζονται διαφορετικά περιβάλλοντα για να «πιάσουν τόπο»...Κάθε τόπος πρέπει να έχει την «ικανότητα» να δέχεται διαφορετικά «περιεχόμενα» αλλιώς θα καταστεί σύντομα άχρηστος». (Norberg-Schulz, Το πνεύμα του Τόπου)

Ως ενδιάμεσος χώρος ορίζεται ο χώρος που κάποιος επισκέπτεται, ο προ-σπελάσιμος χώρος, ο χώρος της αναμονής, ο μεταβατικός χώρος, ο παρδαλός, ο μπασταρδεμένος. Πρόκειται για αυτό που μεσολαβεί για να βρεθεί κάποιος από μια νοητή χρονική κατάσταση σε μια άλλη, διαφορετική λιγότερο ή περισσότερο της πρώτης.

«Ο χρόνος, τέλος, είναι το στοιχείο της σταθερότητας και της αλλαγής, καθιστά το χώρο και το χαρακτήρα μέρη μιας ζωντανής πραγματικότητας, η οποία είναι ανά πάσα στιγμή δεδομένη σε ένα συγκεκριμένο χώρο ως genius loci». (Norberg-Schulz, Το πνεύμα του Τόπου)

Στον ενδιάμεσο χώρο, η μικρή στιγμή, αποκτά μεγάλο νόημα. Οι δυνάμεις των άκρων, του μέσα και του έξω, του πάνω και του κάτω, δημιουργούν ένα πεδίο με σαφή ταυτότητα αλλά ταυτόχρονα και επισφαλές, καθώς διασχίζουμε λίγα μόλις σημεία αλλά αδυνατούμε να αντιληφθούμε πλήρως την παρουσία μας σε αυτά. Περιπατάμε στον ενδιάμεσο χώρο ή στεκόμαστε για λίγο, αλλά σε σύντομο χρονικό διάστημα η μία ή η άλλη κατάσταση στα άκρα μας έλκουν σα μαγνήτης. Είναι το πιο οικείο ή το άγνωστο που μας καλεί. Διασχίσαμε τον ενδιάμεσο χώρο γιατί είχαμε έναν προορισμό προς κάπου. Ο ενδιάμεσος χώρος είναι στη συνείδησή μας βοηθητικός.

«Ο υπαρξιακός, ανθρώπινος χώρος είναι μια σύνθεση του πραγματιστικού και του αντιληπτικού... περιλαμβάνει τις βασικές σχέσεις μεταξύ του ανθρώπου και του περιβάλλοντός του...» (Norberg-Schulz, Το πνεύμα του Τόπου)

Η υπόσταση του ενδιάμεσου χώρου εξαρτάται από το χαρακτήρα των πλευρών του, αλλά και από το τι περιεχόμενο συντηρεί κάθε φορά. Ο άνθρωπος που στέκεται στο κατώφλι, σε κάθε στάση του, σε κάθε περασμά του, δημιουργεί έναν νέο τόπο, κάτι που μπορεί ύστερα να αναλύσει στα συστατικά του, να επανασυνθέσει, να διαπραγματευτεί με διάφορους τρόπους, αναδιαμορφώνοντας με τον ίδιο τρόπο τους συλλογισμούς και τις συνήθειές του.

«Οι τόποι, έτσι, δηλώνονται με ουσιαστικά ονόματα (π.χ. παράθυρο, πόρτα) ενώ ο χώρος ως σύστημα σχέσεων δηλώνεται με προθέσεις (πάνω από, κάτω από, μπροστά από ή πίσω από...) και ο χαρακτήρας με επίθετα...» (Norberg-Schulz, Το πνεύμα του Τόπου)

Είμαι μπροστά σε μια πόρτα, κοιτώ το ξύλο, κοιτώ το πόμολο, κοιτώ ψηλά μια χελιδονοφωλιά, σκέφτομαι το φτερούγισμα, οι σκέψεις μου ξεφεύγουν από το συγκεκριμένο τόπο, στρέφω το κεφάλι, θυμάμαι πως ξαναήμουν εδώ, το «εδώ» ήταν αλλιώς τότε, κοιτώ το ξύλο, είναι φθαρμένο, κοιτώ το πόμολο, τα χέρια μου τότε που το είχα πιάσει ήταν μικρά.

«Για να αποκτήσει ένα υπαρξιακό έρεισμα, ο άνθρωπος πρέπει να είναι ικανός να προσανατολιστεί με ασφάλεια, πρέπει να ξέρει που βρίσκεται, αλλά πρέπει επίσης να ταυτιστεί με το περιβάλλον, δηλαδή, πρέπει να ξέρει πως και ο ίδιος είναι ένας συγκεκριμένος τόπος... - Ποιός είσαι; -Είμαι Νεοϋρκέζος». (Norberg-Schulz, Το πνεύμα του Τόπου)

-Ποιός είσαι;

-Είμαι αυτός που κατοικεί τον τόπο κάτω από το κατώφλι της εξώπορτάς μου ή είμαι αυτός που κατοικεί το πεζοδρόμιο που ενώνει το σπίτι μου με τη σχολή.

-Είμαι αυτός που κατοικεί τον τόπο κάτω από το κατώφλι της δικής σου εξώπορτας, καθώς σε έχω περιμένει πολλές φορές, προσμονώντας να μου ανοίξεις.

Ο χρόνος της αναμονής διαστέλλεται στο σύνολο του χρόνου μου, μοιάζει να διογκώνεται ασφυκτικά.

Ξεφυσά, χτυπά το πόδι, τον βλέπω από το θυροτηλέφωνο, δεν το ξέρει, κάνει μια βόλτα και κάπως έτσι κοροϊδεύει τον εαυτό του πως «δεν έχει περιμένει πολύ», γεμίζοντας με κίνηση το στάσιμο χρόνο της αναμονής.

«εγκαθίσταμαι»= ικανότητα να συμβολίζεις νοήματα.

«Το παιδί εξοικειώνεται με το περιβάλλον και αναπτύσσει τα αντιληπτικά σχήματα που καθορίζουν όλες τις μελλοντικές εμπειρίες...Τα παιδιά, όπως οι «πρωτόγονοι», λαοί, δεν κάνουν διάκριση ανάμεσα στο ψυχικό και το φυσικό, και βιώνουν τα πράγματα ως «έμψυχα». Γενικά το νόημα είναι μια ψυχική διεργασία. Εξαρτάται από την ταύτιση και υποδηλώνει την αίσθηση ότι συνδέεσαι, ότι «ανήκεις». (Norberg-Schulz, Το πνεύμα του Τόπου)

Βλέπω το παιδί να γρατζουνά με το αυτοκινητάκι του την εσοχή έξω από την εξώπορτα, με κοιτά με το κεφάλι σκυμμένο σα να έχει κάνει ζημιά, σα να κρύβεται στο κατώφλι, σα χαράζοντας τον τοίχο να τραβά τις κλωστές από το φουστάνι της μάνας του.

«Το κατώφλι είναι η συνάντηση του «έξω» και του «μέσα»...το κατώφλι είναι το ενδιάμεσο σημείο που συλλέγει, το σημείο όπου τα πράγματα εμφανίζονται μέσα σε «διαυγή λάμψη». » (Norberg-Schulz, Το πνεύμα του Τόπου)

φορούσε γυαλιά ηλίου και έτσι ίσα που έβλεπα τα μάτια της που ανοιγόκλειναν σε γρήγορο ρυθμό σαν τη διαδοχή των καρτέ κάποιας ταινίας.

«Η μεταβολή παίζει σημαντικό ρόλο στις τελετουργίες, όπου αντικείμενα ρούχα και ζώα συνεχώς αντιστρέφονται, αναστρέφονται, στρέφονται προς μια η άλλη κατεύθυνση». (Η αίσθηση της πρακτικής, Pierre Bourdieu)

Φόρεσα τη γάτα μου.

Όσοι φτάνουν στο κατώφλι είναι όμοιοι.

«Η σωματική έξη είναι πολιτική μυθολογία πραγματωμένη, ενσωματωμένη, μετασχηματισμένη σε μόνιμη προδιάθεση, σε διαρκή τρόπο του στέκεσθαι, ομιλείν, βαδίζεσθαι και ως εκ τούτου αισθάνεσθαι και σκέπτεσθαι». (Η αίσθηση της πρακτικής, Pierre Bourdieu)

Δάγκωνε το καλαμάκι με ένα μόνιμο χαμόγελο σίγουρος πως θα χαιρετούσα. Δεν το σκέφτηκα.

«Η αντίθεση ανάμεσα στο αρσενικό και το θηλυκό υλοποιείται στον τρόπο του σωματικού φέρεσθαι και συμπεριφέρεσθαι υπό τη μορφή της αντίθεσης ανάμεσα στο ευθύ και το καμπύλο (ή κεκκαμένο), ανάμεσα αφενός στη στιβαρότητα, ευθύτητα, αμεσότητα (ο άντρας βλέπει μπροστά, έρχεται αντιμέτωπος και στρέφει το βλέμμα ή τα χτυπήματά του κατευθείαν στο στόχο του) και αφετέρου στη μετριοπάθεια, τη συστολή, την ευελιξία» (Η αίσθηση της πρακτικής, Pierre Bourdieu)

Ακούω το γρήγορο ανέβασμα των σκαλιών, ανοίγω την πόρτα πριν χτυπήσει, αντικρύζει το βλέμμα μου αντί για την πόρτα, ξέχασε πως υπήρχε ένα υλικό κομμάτι που θα μπορούσε να μας εμποδίζει. Διάβηκε το κατώφλι, χωρίς να το πατήσει, μπαίνοντας μέσα, θυμήθηκε να κλείσει την πόρτα πίσω του, ήταν όμως ήδη τοποθετημένος στο εσωτερικό του σπιτιού.

«...Οι ίδιοι όμως διαχωρισμοί διαμοιράζουν το εσωτερικό του σπιτιού σε δύο αντίθετους και συμπληρωματικούς κόσμους, αποδίδουν ταυτόχρονα τους δύο πόλους της σχέσης του σπιτιού συνολικά με τον έξω κόσμο. Το σπίτι σε τούτη τη σχέση θα είναι ο τόπος της γυναίκας. Της γυναίκας που διαφυλάσσει τα μυστικά της φύσης. Εκεί, μακριά από τη δημόσια θέα, εκτελούνται οι απαραίτητες βιολογικές λειτουργίες, ο ύπνος, το φαί και η αναπαραγωγή. Ο άντρας ανήκει στον έξω κόσμο, κόσμο της δημόσιας ζωής, κόσμο όπου η φύση υποτάσσεται στις δραστηριότητες του πολιτισμού, τη γεωργία και την κτηνοτροφία. Το σπίτι έτσι ορίζει το σκοτεινό, αθέατο, άβατο, γόνιμο, γυναικείο πόλο, ενώ το έξω το φωτεινό, ορατό, ανοιχτό, γονιμοποιητικό, αντρικό πόλο... Πραγματικό και συμβολικό σημείο σύναψης των δύο κόσμων είναι η περιοχή της κυρίας εισόδου, το κατώφλι...Καθώς ο ήλιος μπαίνει από την πόρτα, έτσι και η ευτυχία είναι προϊόν της γονιμοποίησης του θηλυκού εσωτερικού από το αντρικό φως που προέρχεται από τον έξω δημόσιο χώρο. Σημάδι ευημερίας είναι για του Καβύλους η ανοιχτή πόρτα: «Μακάρι η πόρτα σου να είναι ανοιχτή», εύχονται κάποιον για να του ευχηθούν ευτυχία... το κατώφλι επιβλέπουν τελετουργίες «εξευμενιστικές» και «προφυλακτικές»...Έτσι η γυναίκα που δέχεται το καινούργιο ζευγάρι βοδιών, καθοριστικό απόκτημα για την ευημερία του σπιτιού, στρώνοντας στο κατώφλι τις προβιές πάνω στις οποίες στώνεται

καθημερινά ο χερόμυλος της οικογένειας. Και η ίδια η γυναίκα, όταν σαν καινούργια νύφη μπαίνει για πρώτη φορά στο σπίτι, πρέπει πρώτα να σταθεί στο κατώφλι και να ρίξει προς το εσωτερικό σιτάρι, σύκα, ξηρούς καρπούς και ψημένα αυγά... Στο σπίτι θα μπει στους ώμους κάποιου άλλου γιατί πρέπει να ξεγελάσει τις απειλητικές δυνάμεις του κατωφλιού... που μπορούν να βλάψουν τη γονιμότητά της... Μια και το κατώφλι μεσολαβεί ανάμεσα σε δύο κόσμους, κόσμους που αντιστοιχούν πρωταρχικά στη θεμελιώση αντίθεση ανάμεσα στα δύο φύλα, πρέπει να έχει ιδιαίτερη σημασία, ιδιαίτερο συμβολικό βάρος αν διαβαίνεται από τον άντρα ή τη γυναίκα... από τη δική του επιτυχημένη έξοδο εξαρτάται και ο ρόλος του στην εημερία του οίκου (γι' αυτό, αν βγαίνοντας το πρωί συνατήσει κάποιον που να του φέρει κακοτυχία, είναι καλύτερο να γυρίσει πίσω και να ξαναβγεί «ξαναφτιάχνοντας το πρωινό του» ... γίνεται καθοριστικός και ο προσανατολισμός του κατωφλιού». (Σταύρος Σταυρίδης, Προς μια ανθρωπολογία του κατωφλιού, από μελέτη του Pierre Bourdieu)

Το παιδί συμβολίζει το κατώφλι.

«Οι μεταβατικές περίοδοι έχουν όλες τις ιδιότητες που έχει το κατώφλι... Η «θύρα του έτους» δεν είναι η αρχή του έτους, το οποίο δεν έχει άλλωστε αρχή, αφού πρόκειται για αέναη επανάληψη, αλλά ένα κατώφλι, μια περίοδο αβεβαιότητας και ελπίδας...» (Η αίσθηση της πρακτικής, Pierre Bourdieu)

Παίζαμε χαρτιά και σε κάποια στιγμή την είδα να κλείνει τα μάτια. Εμφανώς μετρούσε.

«Μέχρι την πρώτη έξοδο από το σπίτι, το μικρό αγόρι βρίσκεται κάτω από γυναικεία προστασία (που συμβολίζεται με τα μικρά δοκάρια), η οποία θα διακοπεί μόλις θα έχει περάσει το κατώφλι.» (Η αίσθηση της πρακτικής, Pierre Bourdieu)

Έστεκε στην μπαλκονόπορτα κοιτώντας τα φυτά. Μεσημέρι.

«...Ο κάθε χαρακτήρας συνίσταται σε μια αντιστοιχία μεταξύ του εσωτερικού και του εξωτερικού κόσμου...» (Μπόλνοβ)

Το δεξί μέρος του πρόσωπου του διέφερε σημαντικά από το αριστερό, σχηματίζοντας ένα στραβό στόμα.

«Η αρχιτεκτονική προκύπτει στο σημείο συνάντησης των εσωτερικών και εξωτερικών δυνάμεων της χρήσης και του χώρου...Η συνάντηση αυτή εκφράζεται με τον τοίχο, και ιδιαίτερα με τα ανοίγματα που συνδέουν τις δύο «περιοχές». (Ρόμπερτ Βεντούρι)

Κάνω ένα κολάζ που μοιάζει με τοίχο της ελπίδας που έχει ξεφτίσει και πέφτει ο σοβάς σε διάφορα σημεία του.

"To see it operating fully, we must seek out types of civilization in which the magico-religious encompassed what today is within the secular domain". (Rites of passage, Van Gennep)

Σε λίγο θα κάνει στάση. Είναι απαραίτητο πριν τη στάση να έχω αφεθεί.

"Every new house is taboo until, by appropriate rites, it is made noa". (Rites of passage, Van Gennep)

Το πέσιμο υφίσταται από τη στιγμή που χάνει την ισορροπία του, μέχρι τότε που βρίσκεται στο έδαφος βρίζοντας.

"Threshold is only a part of the door and that most of these rites should be understood as direct and physical rites of entrance, of waiting and of departure- that is, as rites of passage". (Rites of passage, Van Gennep)

Αν δεν υπήρχαν πόρτες να περάσουμε, θα θέλαμε να πλησιάσουμε ακόμα ο ένας τον άλλον;

"The temporary ones play a considerable role in rites of passage, since they are repeated at every change in an individual's life." (Rites of passage, Van Gennep)

Περπατώντας μεγάλες αποστάσεις μαθαίνεις να ανασαίνεις.

« Διαβατήριες τελετές... Στην πρώτη φάση αποχωρίζεται από τη υπόλοιπη κοινότητα παραιτούμενος από τα προνόμια, τις υποχρεώσεις και τα γνώρισμα που συνόδευσαν τη μέχρι τότε κοινωνική του ταυτότητα. Στη δεύτερη φάση μετέχει σε ένα σύνολο από εμπειρίες που συνιστούν ένα μεταβατικό στάδιο. Στη διάρκεια αυτών των εμπειριών, οι οποίες ενδέχεται να έχουν τη μορφή της δοκιμασίας, το άτομο είναι σαν χωρίς ταυτότητα, βρίσκεται στο όριο. Στο κατώφλι μιας ταυτότητας που ακόμα δεν έχει. Για τη φάση αυτή ο Van Gennep επέλεξε τον όρο liminality (οριακότητα), από τη λατινική λέξη limen σημαίνει κατώφλι...» (Σταύρος Σταυρίδης, Προς μια ανθρωπολογία του κατωφλιού)

«Περνώντας το κατώφλι» αλλεπάλληλες φορές, φορτωμένος με έξεις από το «μέσα» και το «έξω», με διάφορες κατευθύνσεις, αλλάζεις συνεχώς «επιφανειακές ταυτότητες», μιμείσαι τους γύρω, να φανείς άξιος των περιστάσεων, προσπαθώντας να φτάσεις τη ίδια ταχύτητα με την καθημερινότητα γύρω σου, να συντονιστείς με το ρυθμό των εξωτερικών πραγμάτων.

«...πλησίασμα και απομάκρυνση ανάμεσα στους ανθρώπους και τα πράγματα μπορούν να γίνουν καθαρές αποστάσεις, καθορισμένα διαστήματα ενός ενδιαμέσου χώρου...» (Σταύρος Σταυρίδης, Προς μια ανθρωπολογία του κατωφλιού)

Σώπασε, ο γείτονας θα νομίζει πως μπήκες στο σαλόνι του.

« Μια μέρα ρώτησαν το Σιντάρτα γιατί δε συμπαθεί τους καλόγερους... «Γιατί αν δεν βρισκόσασταν εκεί να πουλάτε νερό, οι άνθρωποι θα αντιλαμβάνονταν πολύ πιο γρήγορα από όσο λέτε, ότι δεν χρειάζονταν ενδιαμέσους». (Σιντάρντα, Χέρμαν Έσσε)

Οι ενδιάμεσοι άνθρωποι-διαμεσολαβητές ως τροχοπέδι των διαδικασιών. Ο άνθρωπος που παρέχει ασφάλεια (σα να ήταν ένα στέγαστρο), απωθεί την ιδέα της προσωπικής δραστηριοποίησης και εμπλοκής του άλλου που προστατεύει και για των οποίων λειτουργεί ως μέντορας.

Ο φόβος λόγω της ανασφάλειας που προκύπτει από τη σύγκριση.

«Όχι μόνο οι μνήμες μας, αλλά και οι λησμονιές μας έχουν ένα «κατάλυμα». Το ασυνείδητό μας έχει ένα «κατάλυμα»... Με το να θυμόμαστε «σπίτια» και «καμάρες» μαθαίνουμε να «κατοικούμε» μέσα στον εαυτό μας... οι εικόνες του σπιτιού είναι αμφίδρομες: βρίσκονται τόσο μέσα μας όσο και εμείς βρισκόμαστε μέσα σ' αυτές.» (Gaston Bachelard, Η ποιητική του χώρου)

Είναι χρυσόψαρο για αυτό και μπορεί να κοιμάται εύκολα.

«Κατοικεί με ένταση αυτός που ξέρει να κουρνιάζει» (Gaston Bacherard, Η ποιητική του χώρου)

Κούρνιασα στη θέση μου στο λεωφορείο, πολλές ώρες ακόμα μέχρι να φτάσουμε. Έβλεπα από παράθυρο μισονυσταγμένη· το περίγραμμά του κάδραρε επιτυχώς ένα τοπίο που άλλαζε διαρκώς και που χωρίς αυτήν την οριοθέτηση θα έχανε τη σημασία του. Η επιφάνεια του τζαμιού ήταν το κατώφλι για το έξω- περιβάλλον, όπως και το χώρισμα ανάμεσα στις καρέκλες ήταν το κατώφλι που εμπόδιζε για κάποιο λόγο τη φίλη μου να κουρνιάσει πάνω μου.

«Θα παραδοθούμε λοιπόν στην ελκτική δύναμη όλων των ενδόμυχων περιοχών. Δεν υπάρχει αληθινή εσωτερικότητα που να απωθεί.» (Gaston Bacherard, Η ποιητική του χώρου)

Οι φωνές ακούγονταν από το εσωτερικό, βούιζαν στα αυτιά του, προτίμησε να μείνει απ' έξω όπου η βουή από τα αυτοκίνητα, κάλυπτε ευχάριστα τον καβγά. Μπορούσε να σκεφτεί ό. τι ήθελε.

«Για να κάνουμε τον αναγνώστη να επικαλεστεί τις αξίες αυτής της ζεστής οικειότητας θα πρέπει παραδόξως να τον κάνουμε να αισθανθεί σα να διακόπτεται η ανάγνωση. Τη στιγμή που τα μάτια του αναγνώστη αφήνουνε το βιβλίο, τότε μπορεί να γίνει η επίκληση της καμάρας μου ένα κατώφλι ονειρισμού». (Gaston Bacherard, Η ποιητική του χώρου)

Ανοιξα και τα δύο βιβλία στην ίδια σελίδα. Διαφορετικά βιβλία- ίδιο νούμερο σελίδας. Τα ξαναέκλεισα.

«Το σπίτι είναι ένα σώμα από εικόνες που δίνουν στον άνθρωπο λόγους ή ψευδαισθήσεις σταθερότητας...

Φανταζόμαστε το σπίτι σαν μια κατακόρυφη οντότητα. Ανυψώνεται.

Διαφοροποιείται μέσα στην έννοια της κατακορυφότητάς του. Είναι ένα από τα καλέσματα στη συνείδησή μας προς το κατακόρυφο.

2. Φανταζόμαστε το σπίτι σαν μια συγκεντρωμένη οντότητα. Μας καλεί σε μια συνείδηση συγκέντρωσης.» (Gaston Bacherard, Η ποιητική του χώρου)

Οι τάσεις φυγείς είναι έξω από αυτό το σπίτι.

«...Το δωδεκάχρονο παιδί φτιάχνει πάνω σ' αυτήν τις γκάμες ανόδου του, παίζοντας με τα τρίτα και με τα τέταρτα, επιχειρώντας μερικά πέμπτα. Πιο αγαπητό του παιχνίδι να ανεβαίνει τα σκαλοπάτια τέσσερα τέσσερα. Τι ευτυχία, φτερά στα πόδια όταν ανεβαίνεις τα σκαλιά τέσσερα τέσσερα!» (Gaston Bacherard, Η ποιητική του χώρου)

Οι εσοχές, οι σκιές που δημιουργούνται, η διαφορετικότητα των υλικών, πλάθουν ένα ιδιαίτερα γόνιμο έδαφος για το παιδικό παιχνίδι, στις παρυφές του κόσμου της οικογένειας.

«Είναι φορές που μερικά σκαλοπάτια αποτυπώνουν στη μνήμη κάτι το ελαφρά ανισόπεδο στο πατρικό σπίτι. Το τάδε δωμάτιο δεν είναι πια μια πόρτα αλλά μια πόρτα και τρία σκαλιά.» (Gaston Bacherard, Η ποιητική του χώρου)

Με τι προσήλωση ζωγράφιζε αυτόν τον ήλιο! Και με τι επιμονή διόρθωνε τις άκρες του στόματός του για να είναι σίγουρα ένας κίτρινος ήλιος, χαρούμενος.

«Το παριζιάνικο δωμάτιό μας, λέει ο Paul Claudel, μέσα στους τέσσερις τοίχους του είναι ένα είδος γεωμετρικού χώρου, μια συμβατική τρύπα που επιπλώνουμε με ζωγραφιές...Την τοποθεσία της «συμβατικής τρύπας» μας την προσδιορίζει ο αριθμός του δρόμου και ο αριθμός του διαμερίσματος αλλά η κατοικία μας δεν έχει χώρο γύρω της, ούτε κατακορυφότητα μέσα της...Μέσα στα σπίτια μας τα σφιγμένα το 'να πάνω στο άλλο φοβόμαστε λιγότερο» (Gaston Bacherard, Η ποιητική του χώρου)

Ζητά τη μοναχικότητα, κάτι να σταθεί ανάμεσά τους για λίγο, σέρνει έναν τοίχο κάπου στη μέση του δωματίου και ο άλλος ζωγραφίζει μια πόρτα για να δείξει τις φιλόξενες διαθέσεις του.

«...το κέντρο του σπιτιού σαν σ' ένα κέντρο δύναμης, σαν σε μια ζώνη υψίστης προστασίας... «το όνειρο της καλύβας»...η καλύβα είναι το βαθύ ριζοβόλημα της λειτουργίας του κατοικώ...το καλύβι του ερημίτη...Αμέσως το καλύβι γίνεται μοναξιά κεντρωμένη». (Gaston Bacherard, Η ποιητική του χώρου)

Στα άκρα, εκεί που δεν υπάρχει ένταση και ούτε πολλή ύλη, καθώς όλη έχει συγκεντρωθεί στο κέντρο και σωματίδια κινούνται αργά, χωρίς να συγκρούονται συχνά το ένα με το άλλο, δημιουργώντας πορείες που εξαφανίζονται και παίρνουν τη θέση τους συχνά άλλες, εκεί όπου το πρόσκαιρο είναι το σημαντικό, το ευμετάβλητο, τι έχει σημασία; Με τι χρειάζεται να είσαι εφοδιασμένος για να μη βαρεθείς, να μη δυσανασχετήσεις;

«Η λάμπα στο παραθύρι είναι το μάτι του σπιτιού. Η λάμπα στο βασίλειο της φαντασίας, δεν ανάβεται ποτέ προς τα έξω. Είναι φως κλεισμένο μέσα, που μόνο να διαχέεται μπορεί προς τα έξω.» (Gaston Bachelard, Η ποιητική του χώρου)

Μέρα, νύχτα. Τη μέρα το φως εισάγεται από τον ήλιο στο εσωτερικό, οι λάμπες κλειστές και το βράδυ το σπίτι ακτινοβολεί παρουσία. Το βράδυ, συχνά είναι αναμμένο και το φωτάκι έξω από την πόρτα γιατί το περιβάλλον μπορεί να είναι σκοτεινό. Αυτό το λαμπάκι κάποιες φορές ξεχνιέται και τη μέρα αναμμένο, καθώς το εξωτερικό φως το καλύπτει και δεν αντιλαμβάνεσαι εύκολα την παρουσία του.

«Όμοια με τον Edgar Poe, που ονειρεύονταν αδιάκοπα βαριές κουρτίνες, ο Baudelaire δεν παύει να ζητά «βαριές κουρτίνες που να κυματίζουν μέχρι το πάτωμα» για να φράξει καλά το σπίτι που έχει ζώσει από παντού ο χειμώνας.» (Gaston Bachelard, Η ποιητική του χώρου)

Δεν έχει αρκετό φως, να διαχέεται στο χώρο...για αυτό δε θα ήθελα να διαμένω μόνιμα σε αυτό. Δε θα μπορούσα ποτέ να διαχυθώ στη βεράντα και από εκεί στο δρόμο, να δω τους γνωστούς να περπατούν.

«...εφόσον σε μια έρευνα πάνω στη φαντασία οφείλουμε να ξεπερνάμε το βασίλειο των γεγονότων, ξέρουμε καλά ότι είμαστε περισσότερο ήσυχoi, περισσότερο εξασφαλισμένοι μέσα στο παλιό σπίτι, μέσα στο πατρικό σπίτι, παρά μέσα στο σπίτι των δρόμων που κατοικούμε περιστασιακά.» (Gaston Bachelard, Η ποιητική του χώρου)

Το μπάνιο της ,οι τουαλέτες του εστιατορίου ή η βρύση στην πλατεία.Η κουζίνα της, φανταστική και η κρεβατοκάμαρά της το παγκάκι. Αν το σκεφτείς κατοικούσε σε ένα πολύ μεγάλο χώρο για ένα άτομο.

«...Στο κατώφλι του χώρου μας, πριν ακόμα αρχίσει ο δικός μας χρόνος, τρεμουλιάζει, πάλλεται, ένα άγγιγμα και ένα χάσιμο του είναι. Και όλη η πραγματικότητα της ανάμνησης γίνεται φασματική.» (Gaston Bachelard, Η ποιητική του χώρου)

Κάλυψα τους καθρέφτες, μια κίνηση που είχαν κάνει και άλλοι πολλοί πριν από μένα. Έτσι εισχώρησα στην ομάδα τους.

«Το σπίτι που λάμπει φαίνεται σα να έχει ξαναχτιστεί απ' τα μέσα, σαν να είναι καινούργιο από μέσα. Από τη ζεστή ισορροπία που έχουν οι τοίχοι και τα έπιπλα θα μπορέσουμε να πούμε ότι είναι ένα σπίτι χτισμένο από γυναίκες. Οι άντρες δε ξέρουν να χτίσουν ένα σπίτι παρά μόνο απ' έξω.» (Gaston Bacherard, Η ποιητική του χώρου)

Φόρεσα τη μπλούζα ανάποδα, έβγαλα τη μαξιλαροθήκη, την έπλυνα και δε τη γύρισα για να την απλώσω. Παρόλα αυτά στο ίδιο ύφασμα έμοιαζε η μια πλευρά να είναι πιο ευάλωτη. Τα μανταλάκια σα να μπήγονταν σε σάρκα.

«Στο σπίτι που είχε ζωγραφίσει ένα παιδί οχτώ χρονών η Françoise Min-kowska παρατηρούσε ότι η πόρτα του «είχε πόμολο, μπάνιεις μέσα στο σπίτι, το κατοικείς». Δεν είναι, απλά, ένα σπίτι-κατασκευή, είναι ένα «σπίτι-κατοικία». Το πόμολο της πόρτας δείχνει φανερά τη λειτουργικότητά του. Μ' αυτό το σημαδάκι που τόσο συχνά το ξεχνούν στα σχέδιά τους τα «ψυχρά» παιδιά, τονίζεται η κιναισθητικότητα. (Gaston Bacherard, Η ποιητική του χώρου)

Δώσαμε συνάντηση σε διαφορετικά σημεία και δε συναντηθήκαμε. Δεν άκουσαμε τις λεπτομέρειες των φωνών μας.

«Χωρίς αυτά το «αντικείμενα» και μερικά άλλα που έχουν την ίδια αξία για μας, η οικεία, ενδόμυχη ζωή μας δε θα είχε πρότυπο οικειότητας. Είναι μικρά αντικείμενα, αντικείμενα-υποκείμενα. (Gaston Bacherard, Η ποιητική του χώρου)

Το χαλάκι έξω από την πόρτα. Ίσως το ισιώνεις, να είναι παράλληλα με το κατώφλι, ίσως το διαλέγεις με κάποια φράση καλοσωρίσματος, ίσως σκουπίζεις τα παπούτσια σου εκεί, ίσως το σηκώνει η καθαρίστρια της πολυκατοικίας και σχεδόν σε ενοχλεί που δεν το ξαναβάζει στη θέση του, σα να έγινε λιγότερο φιλόξενο το σπίτι σου ξαφνικά, σα να έχασες τον περαστικό που θα επέλεγε να δειπνήσει μαζί σου.

«Κάθε κλειδαριά είναι μια πρόκληση για το διαρκή. Τι ψυχολογικό «κατώφλι» μια κλειδαριά. (Gaston Bacherard, Η ποιητική του χώρου)

Προκαλεί->προσκαλεί. Ο άνθρωπος «τεντώνει» προς δύο αντίθετες κατεθύνσεις ή «σπρώνεται» προς μία, ή παραμένει σταθερός όταν και το «μέσα» και το «έξω» τείνουν στην υποκειμενική αδιαφορία.

«Η φωλιά η ζεστή και η ήρεμη όπου το πουλί κελαηδά
θυμίζει τα τραγούδια, τα θέλγητρα
Το αγνό κατώφλι του παλιού σπιτικού(Jean Caubere)

Κατώφλι είναι η τιλιά.

«Και το κατώφλι, εδώ, είναι το κατώφλι που καλωσόριζε, το κατώφλι που δεν επιβαλλότανε με τη μεγαλοπρέπειά του.» (Gaston Bacherard, Η ποιητική του χώρου)

Κατώφλι είναι το χέρια που ανοίγουν, ενώ το στόμα παραμένει κλειστό.

«Κάθε γωνιά σε ένα σπίτι, κάθε γωνιά σ' ένα δωμάτιο, κάθε μικρός χώρος όπου μας αρέσει να κουρνιαζουμε, να αναδιπλωνόμαστε, για τη φαντασία είναι μια μοναξιά, δηλαδή το σπέρμα ενός δωματίου, το σπέρμα ενός σπιτιού» (Gaston Bacherard, Η ποιητική του χώρου)

Ξέραμε πως υπήρχε το χάπι.

«Η γωνιά είναι μια άρνηση του Σύμπαντος. Στη γωνιά, δε μιλάμε στον εαυτό μας. Όταν θυμόμαστε τις στιγμές της γωνιάς, θυμόμαστε μια σιωπή, μια σιωπή της σκέψης.» (Gaston Bacherard, Η ποιητική του χώρου)

Η εξωτερική γωνιά, με την πλάτη στον τοίχο, στην πόρτα, προφυλαγμένος και το πρόσωπο στραμμένο προς το δρόμο, μια θέληση εξωστρέφειας, όντας ελάχιστα προστατευμένος.

«...η γωνιά είναι ένα καταφύγιο που μας εξασφαλίζει μια πρώτη αξία του όντος: την ακινησία. Είναι η ασφαλής τοποθεσία, η κοντινή τοποθεσία της ακινησίας μου. Η γωνιά είναι ένα είδος κουτιού, που το μισό του είναι τοίχοι και το μισό πόρτα» (Gaston Bacherard, Η ποιητική του χώρου)

Η γωνιά, η εσοχή, εντείνεται στο κατώφλι γιατί έρχεται σε πλήρη αντίθεση με την εξωτερική κίνηση.

«Το απέξω και το από μέσα είναι και τα δύο οικεία· είναι πάντα έτοιμα να αντιστραφούν, ν' ανταλλάξουν την εχθρότητά τους. Αν υπάρχει μια επιφάνεια-όριο ανάμεσα σ' ένα τέτοιο έξω και ένα τέτοιο μέσα, αυτή η επιφάνεια είναι επώδυνη κι από τις δύο πλευρές». (Gaston Bacherard, Η ποιητική του χώρου)

Δεν υπάρχει κάτι τόσο έντονο ώστε να του αποσπάσει την προσοχή, να μην προβληματιστεί, είναι ένα συνηθισμένο κατώφλι, αυτό που δεν είχε προσέξει ποτέ εξουχιστικά, ο άνθρωπος που του έμοιαζε αδιάφορος, ανίκανος να τον κάνει να δει κάτι διαφορετικό.

«Ο Supervielle γνωρίζει επίσης «τον εξωτερικό ίλιγγο». Αλλού γράφει για μια «εσωτερική απεραντοσύνη». Έτσι οι δύο χώροι του μέσα και του έξω ανταλλάσσουν τον ίλιγγό τους.» (Gaston Bachelard, Η ποιητική του χώρου)

Και κάπου στην ανταλλαγή είναι η στιγμή της αναμέτρησης ή της ομαλής εισχώρησης του ενός στα σωθικά του άλλου.

«Η πόρτα με οσφραίνεται, διστάζει. (Jean Pellerin) ...Γιατί να μη νιώσουμε ότι στην πόρτα είναι ενσαρκωμένος ένας μικρός θεός του κατωφλιού; Πρέπει να φθάσουμε μέχρι ένα απομακρυσμένο παρελθόν, ένα παρελθόν που δεν είναι δικό μας για να καθαριάσουμε το κατώφλι. Ο Πορφύριος είπε πολύ ωραία: «Ένα κατώφλι είναι ένα πράγμα ιερό». Gaston Bachelard, Η ποιητική του χώρου)

Δίπλα στη πόρτα, σε ένα κομοδίνο, κουνιέται ένα μικρό, χρυσό πράγμα που μοιάζει με βάτραχο και έχει ένα κέρμα στο στόμα. Πάντα έχω την τάση να τον σταματώ από αυτό το ατέρμονο κούνημα της καλοτυχίας. Η μαμά επιμένει να φωνάζει: «Αστο! είναι για καλή τύχη...».

Το κατώφλι ως κομμάτι του σπιτιού είναι η εισαγωγή για κάθε ανάμνηση, ο συνδεδημένος κρίκος με ό, τι έχει συμβεί σε εκείνον τον τόπο, στο δικό μας μέρος.

«Πώς όλα γίνονται συγκεκριμένα στον κόσμο μιας ψυχής, όταν ένα αντικείμενο, όταν μια απλή πόρτα έρχεται να δώσει τις εικόνες του δισταγμού, του πειρασμού, της επιθυμίας, της σιγουριάς, της ελεύθερης αποδοχής, του σεβασμού! Θα διηγούμασταν όλη μας τη ζωή αν καταγράφαμε όλες τις πόρτες που κλείσαμε, που ανοίξαμε, όλες τις πόρτες που θα θέλαμε να ξανανοίξουμε. Αλλά, είναι το ίδιο πλάσμα αυτό που ανοίγει μια πόρτα και αυτό που τη κλείνει;...φράση του Αλβέρτου του Μέγα: «Υπήρχαν στη Γερμανία δίδυμα παιδιά που το ένα άνοιγε τις πόρτες αγγίζοντάς τες με το δεξί του χέρι και το άλλο τις έκλεινε αγγίζοντάς τες με το αριστερό χέρι του»...Έέρει πως υπάρχουν δύο «είναι» στην πόρτα, πως η πόρτα ξυπνά μέσα μας δύο κατευθύνσεις για το όνειρο, πώς είναι δύο φορές συμβολική. Και μετά, προς τα που, προς τα ποιον ανοίγονται οι πόρτες;» (Gaston Bachelard, Η ποιητική του χώρου)

Είναι το λευκό χρώμα στους τοίχους και τα ιατρικά σύνεργα και αυτή η καθαρότητα που σε κάνει να αμφιταλαντεύεσαι για το τι κρύβει τόσο λευκό.

«Το εξωτερικό δεν είναι μια παλιά εσωτερικότητα χαμένη στη σκιά της μνήμης;» (Gaston Bachelard, Η ποιητική του χώρου)

Πες μου, θυμάσαι πότε αναγνώρισες το πρόσωπό σου στον καθρέφτη;

«Το κατώφλι αποτελεί το κλειδί στη μετάβαση και σύνδεση μεταξύ περιοχών με διαφοροποιημένες διεκδικήσεις και, ως τόπος από μόνο του, συνιστά κατά βάση τη χωρική συνθήκη για συνάντηση και διάλογο μεταξύ περιοχών διαφορετικού τύπου». (Herman Hertzberger, Μαθήματα για σπουδαστές της αρχιτεκτονικής)

Είμαστε σε μια ουδέτερη ζώνη, δύο άνθρωποι όμοιοι.

«Το παιδί που κάθεται στο σκαλοπάτι μπροστά στο σπίτι του είναι αρκετά μακριά από τη μητέρα του ώστε να αισθάνεται ανεξάρτητο, να το συνεπαίρνει η περιπέτεια του μεγάλου αγνώστου. Ταυτόχρονα, καθισμένο πάνω στο σκαλί, που αποτελεί μέρος του δρόμου αλλά ταυτόχρονα και μέρος του σπιτιού, αισθάνεται ασφάλεια, γιατί γνωρίζει ότι η μητέρα του είναι κοντά...Αυτός ο δυισμός υπάρχει χάρη στη χωρική ποιότητα του κατωφλιού ως πραγματικού πλατύσκαλου, ως τόπου συνάντησης και αλληλοεπικοινωνίας δύο κόσμων». (Herman Hertzberger, Μαθήματα για σπουδαστές της αρχιτεκτονικής)

Έτρεχε για να καλύψει πιο γρήγορα την απόσταση που τους χώριζε και το αποτέλεσμα ήταν τρεις μελανιές στο γόνατο, ικανές να την εμποδίσουν να φοράει φούστες για αρκετό καιρό.

«Μια προφυλαγμένη περιοχή μπροστά στην εξώπορτα, η αρχή του «κατωφλιού», είναι ο χώρος όπου θα καλωσορίσεις ή θα αποχαιρετήσεις τους επισκέπτες σου, εκεί όπου θα καθαρίσεις τις μπότες σου από το χιόνι ή αφήνεις την ομπρέλα σου. Οι στεγασμένες είσοδοι των διαμερισμάτων, που ανήκουν στο συγκρότημα για ηλικιωμένους De Overloop στην Almere, είναι εξοπλισμένες με πάγκους στο πλάι. Οι εξώπορτες είναι τοποθετημένες ανά δύο, ώστε να δημιουργούν ένα συνδυασμένο πρόθυρο, το οποίο ωστόσο υποδιαιρείται και πάλι σε ξεχωριστές εισόδους με ένα κατακόρυφο χώρισμα, κάθετο στην όψη. Οι ημιθύρες (παραθυρόπορτες) δίνουν τη δυνατότητα σε όποιον κάθεται απ' έξω να έχει επαφή με το εσωτερικό του διαμερίσματος, έτσι ώστε τουλάχιστον να μπορεί να ακούει το τηλέφωνο όταν χτυπάει. Αυτή η

ζώνη των εισόδων θεωρείται προφανώς επέκταση του σπιτιού, όπως φαίνεται και από τα χαλάκια που έχουν τοποθετηθεί απ' έξω. Χάρη στο στέγαστρο δε χρειάζεται να περιμένεις μέσα στη βροχή για να ανοίξει η πόρτα, ενώ η φιλόξενη χειρονομία του χώρου δίνει στην αίσθηση ότι σχεδόν έχεις γίνει δεκτός στο εσωτερικό». (Herman Hertzberger, Μαθήματα για σπουδαστές της αρχιτεκτονικής)

**Η ηλικιωμένη καθόταν με το βλέμμα στραμμένο στην παραλία, με τα υπολείμματα μιας πάστας πιθανών σοκολατένιας στο τραπεζάκι της καφετέριας. Βλέπαμε το πίσω μέρος του κεφαλιού της με τα μαλλιά φουντωτά και αραιά σε τρεις αποχρώσεις του ξανθού.
-Ξέρετε μήπως τι ώρα είναι; Το ρολόι μου έχει σταματήσει.**

«Η υλοποίηση του κατώφλιού ως ενός ενδιάμεσου σημαίνει, πρώτον και κύριον, να δημιουργείς ένα σκηνικό για υποδοχές και αποχαιρετισμούς-κατά συνέπεια αποτελεί απόδοση, σε αρχιτεκτονικούς όρους, της έννοιας της φιλοξενίας. Εκτός αυτού, το κατώφλι, ως μέρος του κτιρίου, είναι τόσο σημαντικό για την κοινωνική επαφή όσο και οι χοντροί τοίχοι για την ιδιωτικότητα». (Herman Hertzberger, Μαθήματα για σπουδαστές της αρχιτεκτονικής)

Παρατηρώ πως ο γείτονας πασχίζει να κρατά την πόρτα του ανοιχτή τουλάχιστον δέκα ώρες την ημέρα, καλώντας φίλους που γελάνε δυνατά, φωνάζοντας την κόρη του που παίζει με το ποδήλατο στον ακάλυπτο, μιλώντας με έναν άλλο γείτονα, ανοίγοντας για να στεγνώσει το πάτωμα από το σφουγγάρισμα, βάζοντας το σπίτι...

«Διασχίζοντας το κατώφλι που οδηγεί σε έναν τόπο, υφίσταται κανείς, φαίνεται, μια επίδραση δυσανάλογη με την έκτασή της στο χρόνο και το χώρο. Ακόμη και αν το πόδι πατά για μια μόνο στιγμή σε μια πλάκα που σημαδεύει τα όρια του κατώφλιού, η αίσθηση του περάσματος από κάτι σε κάτι άλλο γεννά μια εμπειρία ιδιαίτερη... Είναι τελικά το κατώφλι μια διάβαση, αλλά και το σημάδι της;... Ή μήπως, ταυτόχρονα είναι το κατώφλι μια συνολική εμπειρία κοινωνικά εννοηματοωμένη, εμπειρία συμβολικής και πραγματικής μετάβασης, εμπειρία αλλαγής;...» (Σταύρος Σταυρίδης, Προς μια ανθρωπολογία του κατώφλιού)

Έκλεισε την πόρτα του δωματίου και έβαλε ένα χαρτί στην κλειδαρότρυπα για να αποτρέψει περίεργα κοιτάγματα.

« Το κατώφλι, ανήκοντας ταυτόχρονα σε δύο κόσμους, ανήκοντας σε δύο συμβολικά σύμπαντα που μπορούν ταυτόχρονα να βρίσκονται σε σχέση αντίθεσης και ομολογίας, είναι την ίδια στιγμή κάτι και το αντίθετό του...αποκτά το νόημά του από τις πρακτικές που το χρησιμοποιούν.» (Σταύρος Σταυρίδης, Προς μια ανθρωπολογία του κατωφλιού)

Και αν το κατώφλι ήταν πάνω από το κεφάλι μας;

«Αν μια κοινωνία έχει ως πρωταρχικό στόχο την εξασφάλιση της αναπαραγωγής της, τότε δεν μπορεί να διανοίξει τις μεταβατικές εμπειρίες σε ένα απροσδιόριστο πλήθος ενδεχόμενων προορισμών, αλλά οφείλει να εγγυηθεί την ομαλή άφιξη σε προβλεπόμενους σταθμούς. Εκεί τα απαραίτητα χαρακτηριστικά θα υιοθετηθούν από τα μέλη της κοινωνίας και θα ενδυθούν τη νέα τους ταυτότητα». (Σταύρος Σταυρίδης, Προς μια ανθρωπολογία του κατωφλιού)

Όταν θα είμαστε δυο άλλοι τότε πια κατεύθυνση θα πάρουμε;

«Βασικό γνώρισμα αυτής της οριακής μεταβατικής κατάστασης είναι ότι το καθεστώς των μελών της κοινότητας που τη ζουν είναι αμφίσημο, μετεωριζόμενο...ένας μετεωρισμός εξισωτικός...Ατομα χωρίς ταυτότητα ή με ταυτότητα σε αναστολή είναι άτομα που δεν μπορούν να τους αποδοθούν καθήκοντα και ευθύνες. Εκτός κοινωνικού προσδιορισμού, δυνητικά σημαίνει εκτός νόμου.... ο άλλος κίνδυνος προκύπτει από την εκκόλαψη στο κατώφλι μια αίσθησης αλληλεγγύης ανάμεσα στους μυσούμενους. Τούτη την ιδιότυπη αλληλεγγύη που βασίζεται στις εξισωτικές συνέπειες της μη διαφοροποίησης ο V. Turner την ονομάζει *communitas*: μια κοινότητα ομοίων που ενώνει μια κοινή εμπειρία μεταβατική...όσο είναι απαραίτητη η επιβίβαίωση της ταυτότητας, τόσο απαραίτητη για τη διατήρηση του υπάρχοντος καθεστώτος είναι και η διάλυση της μεταβατικής ταυτότητας από την επαναβεβαίωση των κοινωνικών διαφορών ανάμεσα στα άτομα, την επαναβεβαίωση τελικά μιας ιεραρχημένης και ιεραρχικής τάξης...στα κατώφλια γίνεται η προετοιμασία, δοκιμάζονται οι δυνάμεις, γίνεται η προκαταβολική εξημέρωση του αγνώστου.» (Σταύρος Σταυρίδης, Προς μια ανθρωπολογία του κατωφλιού)

Τον ξέχασαν έξω από το δωμάτιο. Θεωρούσε τον εαυτό του ομοφυλόφιλο. Φοβόμουν τα έντομα στο ξενοδοχείο. Τον πήρε ο ύπνος στο κρεβάτι μου και ανακουφισμένη δεν τον ξύπνησα. Ξάπλωσα δίπλα του, εκείνος κάτω από το σεντόνι, εγώ απ' έξω. Κάποια στιγμή μουρμούρισε πως κρυώνει και τον σκέπασα.

« Αν το παρόν δεν είναι πια μια στάση, ένας κόμπος στο ομοιόμορφο κομποσκοίνι της ιστορίας, αλλά το σημείο αναφοράς παρελθόντος και μέλλοντος...το παρόν κυφορεί το μέλλον...είναι ένα κατώφλι». (Σταύρος Σταυρίδης, Προς μια ανθρωπολογία του κατώφλιού)

Το κατώφλι είναι η οποιαδήποτε στιγμή αν την αντιληφθούμε.

« Ο Μπένγιαμιν επιδιώκει να τονίσει την ίδια αρχή: μια νέα αιφνίδια κατανόηση μπορεί να προέλθει από μια πράξη ανοικείωσης, καταστροφής της συνήθειας». (Σταύρος Σταυρίδης, Προς μια ανθρωπολογία του κατώφλιού)

Έλεγε πως ποτέ δεν τον είχε έλξει σεξουαλικά μια γυναίκα. Μια γνωστή μου αμέριμνη, ξεντύθηκε μπροστά του και εκείνος κρύφτηκε πίσω από τη φίλη μου.

«Στο κατώφλι του ξυπνήματος, στο κατώφλι ανάμεσα σε ύπνο και σε εγρήγορση, η ανθρωπότητα αρχίζει να συνειδητοποιεί σαν σε μια λάμψη, «σαν σε όνειρο» ότι τα πράγματα θα μπορούσαν να είναι αλλιώς. Η προοπτική του Μπένγιαμιν δεν είναι μόνο το σοκ, η πρόκληση, η εξάρθρωση. Χρειάζεται τούτη η στάση για να εξωθήσει σε μια νέα κατανόηση». (Σταύρος Σταυρίδης, Προς μια ανθρωπολογία του κατώφλιού)

Προσπαθούσε να κατεβάσει μόνη της το καρότσι από το λεωφορείο.

«Το 16^ο αι. ο συνηθισμένος άνθρωπος εμφανίζεται με τα διακριτικά μιας γενικής δυστυχίας την οποία διακωμωδεί. Η ειρωνική λογοτεχνία, ιδίον άλλωστε των χωρών του Βορρά και ήδη δημοκρατικής εμπνεύσεως, τον απεικονίζει «επιβιβασμένο» στο ανθρώπινο πλοίο των τρελών και των θνητών, αντιστροφή της κιβωτού του Νώε, αφού οδηγεί στο ξεστράτισμα του νου και στο χαμό. Στριμωγμένος μες στο συνωστισμό, είναι παραδομένος στην κοινή μοίρα. Ο αντι-ήρωας αυτός ονομάζεται Καθένας (όνομα που προδίδει την απουσία ονόματος), άρα λοιπόν είναι και Κανένας...Είναι πάντα ο άλλος, χωρίς προσωπικές ευθύνες (δεν είναι δικό μου λάθος, φταίει ο άλλος: η μοίρα) και χωρίς ιδιαίτερες ιδιότητες να οριοθετούν μια δική του «έδρα» (ο θάνατος εξαλείφει όλες τις διαφορές). Κι όμως, πάνω στη σκηνή αυτού του ουμανιστικού θεάτρου, εξακολουθεί να γελά. Σ' αυτό ακριβώς είναι σοφός και τρελός, πνευματικά διαυγής και γελοίος, μέσα στο πεπρωμένο που επιβάλλεται σε όλους και μηδενίζει, εξισώνει δηλαδή με το μηδέν, με το τίποτα, την εξαίρεση που διεκδικεί ο καθένας». (Μισέλ Ντε Σερτώ, Επινόωντας την καθημερινή πρακτική, Η πολύτροπη τέχνη του πράττειν)

Στα εγκαίνια του νέου χώρου όλοι προσπαθούσαν να τονίσουν το πολιτικό τους κατώφλι.

«Ο συνηθισμένος άνθρωπος αντιπροσωπεύει πρώτα απ' όλα τον ηθικολόγο πειρασμό του Φρόντ, εθικές γενικότητες που επιστρέφουν στο επαγγελματικό πεδίο, κάτι περίσσιο ή κάτι λειψό σε σχέση με τις ψυχαναλυτικές διαδικασίες... Στην πραγματικότητα, αν ο Φρόντ διακωμωδεί αυτή την εισαγωγή σε μια μελλοντική «παθολογία των πολιτισμένων κοινωνιών», τη διακωμωδεί επειδή εκείνος ο ίδιος είναι ο συνηθισμένος άνθρωπος για τον οποίο μιλάει, εκείνος που έχει στα χέρια του μερικές πικρές, «κοινότοπες αλήθειες». Τελειώνει τους συλλογισμούς του με μια πιρουέτα. «Σκύβω το κεφάλι μπροστά στην κατηγορία ότι δεν πρόσφερα καμιά παρηγοριά», γιατί, όπως λέει, απλώς δεν έχει καμιά. Είναι πιασμένος στα ίδια δίχτυα με όλο τον κόσμο, και βάζει τα γέλια. Μια ειρωνική και σοφή τρέλα συνδέεται μ' αυτή τη στάση- να χάνεις τη μοναδικότητα μιας ικανότητας και να ξαναβρίσκεσαι, ένας οποιοσδήποτε ή κανένας μέσα στην κοινή ιστορία.» (Μισέλ Ντε Σερτώ, Επινοώντας την καθημερινή πρακτική, Η πολύτροπη τέχνη του πράττειν)

Επαιζε με το σκύλο. Τραβούσαν την άκρες του σκοινιού, εκείνη με τα δόντια και ο σκύλος με τα χέρια.

«Μεταφορά είναι η μετάθεση σ' ένα πράγμα του ονόματος που υποδεικνύει ένα άλλο πράγμα.» (Αριστοτέλης, Ποιητική, 1457 b)

Μιλώντας στο διάδρομο της σχολής μου είπε πως αν του έβρισκα ένα άτομο να τον βοηθήσει να κουβαλήσει ένα πλυντήριο στο σπίτι του, τότε θα πέρναγε και εκείνος το κατώφλι μου αν ήθελα κάτι παρόμοιο. Του είπα πως μπορούσα να πάρω τα ρούχα του για πλύσιμο μέχρι να τακτοποιήσει το ζήτημα.

«...η έξοδος από τη μητέρα (που πότε εξαφανίζεται μόνη της και πότε την εξαφανίζει το παιδί) συνιστά την εντόπιση και την εξωτερικότητα σ' έναν ορίζοντα απουσίας. Ο θριαμβευτικός χειρισμός που σου επιτρέπει «να κάνεις να φύγει» το μητρικό αντικείμενο και να εξαφανιστείς ο ίδιος (ως ταυτόσημος με αυτό το αντικείμενο), να είσαι εκεί (επειδή) χωρίς τον άλλο αλλά σε μια αναγκαία σχέση με το εξαφανισμένο, είναι μια «αρχέγονη χωρική δομή»... χρησιμοποιώ στην πράξη το χώρο σημαίνει επαναλαμβάνω τη θριαμβευτική και σιωπηλή εμπειρία της παιδικής ηλικίας· σημαίνει, μέσα στον τόπο, είμαι άλλος και περνάω στον άλλο.» (Μισέλ Ντε Σερτώ, Επινοώντας την καθημερινή πρακτική, Η πολύτροπη τέχνη του πράττειν)

Στάθηκε στο κατώφλι.
Πέρασε το κατώφλι.
Πισωπάτησε στο κατώφλι.
Ακούπησε το χέρι του στην πόρτα.
Ξαποστένει στο κατώφλι.
Φιλιούνται στο κατώφλι.
Αγκαλιάζονται στο κατώφλι.
Ζούνε κάτω από το κατώφλι.
Παίζει στο κατώφλι.
Κοιμάται στο κατώφλι.
Σταμάτησε την αναπνοή του στο κατώφλι.
Ήξερε πως θα τον περιμένει στο κατώφλι.
Δεν είδε το κατώφλι.
Περνώντας το κατώφλι ήμουν παράνομος.
Περνώντας το κατώφλι ήμουν νόμιμος.
Περνώντας το κατώφλι έπαψα να είμαι παιδί.
Περνώντας το κατώφλι έπαψα να είμαι μεγάλος.
Ο γέρος έστεκε στο κατώφλι.
Μου μιλούσε μαγκωμένος στο κατώφλι.
Έβρεχε και έμεινα στο κατώφλι.
Έβρεχε και απομακρύνθηκα από το κατώφλι.
Το κατώφλι καθρέφτιζε τον εαυτό μου.
Το κατώφλι καθρέφτιζε έναν εαυτό άλλο.
Το κατώφλι μου θύμιζε το σπίτι.
Το κατώφλι με εμπόδιζε να μπω στο σπίτι.
Το κατώφλι δεν άνηκε στο σπίτι.

Στο κατώφλι το παιδί έπαιζε στο παρελθόν, το διάβηκαν γυναίκες και άντρες, στο κατώφλι παρέμεινε ο γέρος γιατί είχε κατανοήσει πολλά για να μπει σε ένα πρόσκαιρο μέσα και ένα επισφαλές έξω.

Οι «πύλες» αποκαλύπτουν τη φύση του ορίου, «είναι ενδείκτες» που αναγγέλλουν την φύση των χώρων στους οποίους δίνουν προσπέλαση» (Eliade, 1965), και δείχνουν με άμεσο και συγκεκριμένο τρόπο τη λύση της συνέχειας του χώρου.

Από την πόρτα καταλάβαινε πως κάτι είχε μουχλιάσει. Ο τρόπος που περπατούσα, μηχανικά, με τα χέρια κρεμασμένα ή το αντίστροφο, υπερκινητική με ένα γέλιο ηχηρό και βλέμμα που δεν εστίαζε πουθενά. Τα πάντα τριγύρω ήταν της ίδιας βαρύτητας.

«Ο βαθμός οικειοποίησης ενός χώρου εξαρτάται από τη συσχέτιση άλλων μεγεθών όπως για παράδειγμα της δύναμη επιβολής, δηλαδή της δύναμη με την οποία μια μορφή μπορεί να επιβληθεί στον θεατή της, της αναγνωσιμότητας, της προσανατολιστικότητας». (Lars Lerup)

Τοποθετούν τα χερούλια στις πόρτες του παιδότοπου ψηλά έτσι ώστε το μικρό παιδί να χοροπηδάει δίπλα τους χωρίς καμιά πιθανότητα να πετύχει το σκοπό της απελευθέρωσης.

«Η συνείδησή μας πρέπει να αποκτήσει μια νέα ολότητα, κάτι το ενιαίο, το οποίο να υπερβαίνει τα στοιχεία, να μην είναι προσδεμένο στις ξεχωριστές τους σημασίες και να μη συντίθεται από αυτά κατά τρόπο μηχανικό. Μόνο τότε προκύπτει ένα τοπίο». (George SIMMEL, Joachin Ritter, Ernst H. Gombrich, Το τοπίο)

Μπαίνω από την εξώπορτα, βγαίνω από την πόρτα της κουζίνας, ξαναμπαίνω από την πόρτα του μπαλκονιού.

«Το να βλέπει κανείς ως τοπίο ένα κομμάτι εδάφους, μαζί με ό, τι υπάρχει πάνω σε αυτό, σημαίνει να παρατηρεί, αυτή τη φορά από τη δική του πλευρά, ένα απόσπασμα της φύσης ως ενότητα, κάτι το οποίο καθίσταται εντελώς ξένο προς την έννοια της φύσης.»(George SIMMEL, Joachin Ritter, Ernst H. Gombrich, Το τοπίο)

Εαπλωμένος στο κατώφλι παρατηρούσε ό. τι περικλείονταν στο βλέμμα του και συγκέντρωνε σε ένα δέντρο στο απέναντι πεζοδρόμιο όλη την αίσθηση της φύσης.

«Αντιλαμβανόμαστε το κέντρο μας ταυτόχρονα έξω από εμάς και μέσα μας, διότι τόσο εμείς οι ίδιοι όσο και το έργο μας δεν είμαστε παρά απλά στοιχεία κάποιων ολοτήτων, οι οποίες απαιτούν από εμάς να αποτελούμε μια μόνο πλευρά σε ένα εργασιακό καταμερισμό». (George SIMMEL, Joachin Ritter, Ernst H. Gombrich, Το τοπίο)

Φούσκωνε η κοιλιά της μήνα με το μήνα, άρχισε να τη σκεπάζει με κίτρινα υφάσματα, στεκόταν στο κέντρο του σπιτού, σε μια υποτιθέμενη εστία, εκείνη, το κέντρο της κατοικίας της.

«Πρώτ' απ' όλα, το τοπίο βρίσκεται απέναντί μας σε μια απόσταση αντικειμενικότητας, η οποία είναι χρήσιμη στην καλλιτεχνική συμπεριφορά, και η οποία δεν μπορεί να επιτευχθεί εύκολα και άμεσα στην περίπτωση της θέασης του άλλου ανθρώπου. Διότι σε αυτήν την τελευταία περίπτωση μας εμποδίζουν να την κατακτήσουμε οι υποκειμενικές αποκλίσεις που οφείλονται στη συμπάθεια και την αντιπάθεια, οι πρακτικές διαπλοκές και, προπαντός, εκείνα τα προαισθήματα που ελάχιστα έχουν ληφθεί υπόψη, το τι δηλαδή θα σήμαινε ο άνθρωπος αυτός αν αποτελούσε παράγοντα της ζωής μας. Πρόκειται

για αισθήματα ιδιαίτερα σκοτεινά και περίπλοκα, που όμως μου φαίνεται ότι κρίνουν κι αυτά τον τρόπο με τον οποίο κοιτάζουμε ακόμη και το πιο ξένο άτομο». (George SIMMEL, Joachin Ritter, Ernst H. Gombrich, Το τοπίο)

Απέναντί μου αυτός, μια ενδιάμεση παρουσία που μου θυμίζει κάτι αγαπημένο. Είμαι πεπεισμένη όμως πως οι αναμνήσεις μου είναι διαστρεβλωμένες. Για αυτό ποτέ δε θα σχηματίζει μια ξεκάθαρη υπόσταση όταν θα βρίσκεται στο ένα μέτρο μακριά και κοντά μου.

«Το βλέμμα μας μπορεί να συνοψίσει στοιχεία ενός τοπίου πότε στη μία και πότε στην άλλη ταξινόμηση, να μεταθέσει πολλαπλά ανάμεσά τους στις εμφανσεις, να επιτρέψει παραλλαγές του κέντρου και των ορίων. Το ανθρώπινο είδωλο τα καθορίζει όλα αυτά από μόνο του, πραγματοποιεί με τις δικές του δυνάμεις τη σύνθεση γύρω του, από το κέντρο του, και οριοθετείται με τον τρόπο αυτόν το ίδιο χωρίς καμία αμφισημία». (George SIMMEL, Joachin Ritter, Ernst H. Gombrich, Το τοπίο)

Η εστία είναι κατώφλι.

«Αυτή η ιδιαίτερη δυσκολία εντοπισμού του ψυχικού τόνου ενός τοπίου, συνεχίζεται σε ένα βαθύτερο επίπεδο με το ερώτημα κατά πόσον ο ψυχικός τόνος ενός τοπίου θεμελιώνεται εν εαυτώ, αντικειμενικά, αφού δεν είναι παρά μια ψυχική κατάσταση και, ως εκ τούτου μπορεί να ενοικεί μόνο στο αντανακλαστικό συναίσθημα του παρατηρητή, όχι όμως στα μη συνειδητά εξωτερικά αντικείμενα». (George SIMMEL, Joachin Ritter, Ernst H. Gombrich, Το τοπίο)

Την είδα να πλησιάζει στο τσιπουράδικο, νέα με ρούχα μεγάλης, έκφραση περίεργα θλιμμένη σα να αναζητούσε κάτι ανάμεσα στους ανθρώπους, ανάμεσα στα τραπέζια, ανάμεσα στο δέρμα του προσώπου της και στα μαλλιά της που ξέφευγαν από τον κόσμο που τα είχε πιάσει.

«Αντίθετα, ο ψυχικός τόνος που εννοούμε εδώ είναι αποκλειστικά και μόνο ο ψυχικός τόνος του συγκεκριμένου ακριβώς τοπίου, και ουδέποτε μπορεί να είναι εκείνος ενός άλλου, πα' όλο που μπορεί κανείς να συλλάβει ίσως και τους δύο με τη γενική έννοια, για παράδειγμα, του μελαγχολικού. Βεβαίως, μπορεί κανείς αν εκφράζει τέτοιου είδους εννοιολογικά τυπικούς ψυχικούς τόνους για ένα τοπίο που είναι ήδη ολοκληρωμένο, αλλά ο ψυχικός τόνος που είναι ο έμεσα δικός του και ο οποίος θα γινόταν ένας άλλος με την αλλαγή μιας οποιασδήποτε γραμμής, είναι έμφυτος στο τοπίο και είναι αναπόσπαστα συνυφασμένος με τη δημιουργία της μορφικής του ενότητας». (George SIMMEL, Joachin Ritter, Ernst H. Gombrich, Το τοπίο)

Ευγενική και αδέξια, του φάνηκε ερωτεύσιμη. Θα μπορούσαν να μπλέξουν τις αδεξιότητες τους και να γελούν όταν θα πέφτουν.

«Η έκθεση που έγραψε ο Πετράρχης σε ένα «αγροτικό πανδοχείο» αμέσως μετά την κατάβασή του δείχνει ταυτόχρονα ότι η ανάβαση σε ένα βουνό ήταν και για τον ίδιο ένα νέο εγχείρημα, που μέχρι τότε δεν το είχε δοκιμάσει και τελικά παραμένει ανερμήνευτο- «παρακινούμενος μόνο από τον πόθο να γνωρίσει άμεσα και από κοντά την ασυνήθηστη κορυφή ενός τόπου». (George SIMMEL, Joachin Ritter, Ernst H. Gombrich, Το τοπίο)

Το πλατύσκαλο υψώνονταν, γίνονταν δάπεδο, μεγάλωνε και απλώνονταν στο εσωτερικό του σπιτού.

«Φύση για τον άνθρωπο της υπαίθρου είναι πάντοτε η φύση της ιδιαίτερης πατριδας του που εντάσσεται στις εργασίες της δικής του ύπαρξης: το δάσος είναι τα ξύλα, η γη είναι το χωράφι, τα ύδατα είναι ψαρότοποι» (George SIMMEL, Joachin Ritter, Ernst H. Gombrich, Το τοπίο)

Ζωντάνεψε ολόκληρη η ανάμνηση της, έγινε φίδι που σύρθηκε γρήγορα και πέρασε το κατώφλι.

«Και αυτό που έχει κανείς μπροστά του, η ορατή φύση η οποία περιβάλλει τον άνθρωπο, παραμένει κατά κάποιον τρόπο μη μεταδοτικό. Δεν απαιτεί από τον άνθρωπο να βγει από το πλαίσιό του και να παέι στη φύση. Τη γνωρίζει και την κρατάει παρούσα η θεωρία της φιλοσοφίας, που η έδρα της βρίσκεται στις σχολές, στα κελιά των μοναστηριών και στα βάθη της ψυχής. Αυτά που λέει η φωνή της φύσης ακούγονται «μέσα» και όχι «έξω». (George SIMMEL, Joachin Ritter, Ernst H. Gombrich, Το τοπίο)

Θυμάται τον παπού να έρχεται μέσα από το δάσος και να του ανοίγει τα χέρια σε ένα κάλεσμα. Έμεινε βεντουζωμένος στο κατώφλι του σπιτού του παπού.

«Τοπίο γίνονται μόνον όταν ο άνθρωπος στραφεί προς αυτά χωρίς πρακτικό σκοπό...ό, τι κατα τα άλλα χρησιμοποιείται ή ότι ως ερημότοπος είναι άχρηστος και ό, τι παρέμενε επί αιώνες απαρατήρητο και δεν το πρόσεχε κανένας ή ήταν κάτι ξένο και εχθρικά απωθητικό, τώρα γίνεται μεγάλο, υπέροχο και όμορφο: μετατρέπεται αισθητικά σε τοπίο». George SIMMEL, Joachin Ritter, Ernst H. Gombrich, Το τοπίο)

Το στεφάνι της πρωτομαγιάς φρεσκοφτιαγμένο με έκανε να προσέξω τη πόρτα, ύστερα το παράθυρο και την κουρτίνα.

«Η θεώρηση του όλου προϋποθέτει ότι στον «κύκλο των αντικειμένων», που «απογυμνωμένα από τη φαντασία» ανήκουν»στην «καθαρή αντικειμενικότητα της επιστημονικής περιγραφής της φύσης», έρχεται να προστεθεί ο «εσωτερικός κόσμος», ο οποίος πηγάζει από την «αντανάκλαση» της εικόνας που δέχεται κανείς από τα εξωτερικά αισθητήρια όργανα στα συναισθήματα και την ποιητικά διατεθειμένη φαντασία».(George SIMMEL, Joachin Ritter, Ernst H. Gombrich, Το τοπίο)

Στη λακούβα, στο σκαλί, από την υποχώρηση του υλικού είχε συγκεντρωθεί μια λιμνούλα νερού και βούτηξα το δαχτυλό μου μέσα σα να ξαναβαπτίζομουν.

«Γιατί πρέπει τα σώματά μας να τελειώνουν στο δέρμα ή να περιλαμβάνουν στην καλύτερη περίπτωση άλλα όντα που περιβάλλονται από δέρμα;» (Donna Haraway, A Manifesto for Cyborgs)

Το έντομο της ψώρας πέρασε το κατώφλι της επιδερμίδας του. Αρχικά δεν άφησε ίχνη, μα σύντομα βρήκε το περιβάλλον οικείο για εγκατάσταση.

«Η υλικότητα είναι άραγε τοποθεσία ή επιφάνεια που εξαιρείται από τη διαδικασία της κατασκευής, αφού είναι η ίδια το μέσο και το έδαφος πάνω στο οποίο επενεργεί η κατασκευή;» (Τζούντιθ Μπάτλερ, Σώματα με σημασία)

Αυτό που νομίζουμε, έχει μια δεύτερη επιφάνεια, πιο τραχιά, κρυμμένη και αποκαλύπτεται μονάχα αν διαβούμε το κατώφλι ενός ξένου. Μα που βρίσκεις έναν ξένο;

«Το εκτός αναδύεται μέσα στο σύστημα ως έλλειψη συνοχής, ως αποδιάρθρωση, ως απειλή για τη συστηματικότητά του.» (Τζούντιθ Μπάτλερ, Σώματα με σημασία)

Εκτόπισε το περιστέρι από κοντά του με μια κίνηση του χεριού. Γιατί να φάει αυτό που ήταν και τροφαντό τα σπόρια που μόλις είχε ρίξει στο σκαλοπάτι και όχι κάποιο άλλο; Ήμοιαζε πως αν τα γεύονταν , τότε

πολύ εύκολα θα περνούσε την πόρτα και θα ήθελε να σκύψει πάνω από την κατσαρόλα να δει τι άλλο υπήρχε για μεσημεριανό. Η μαμά του, του είχε πει εξάλλου, να μη ρίχνει φαί στα πουλιά γιατί μαζεύονται και κουτσουλούσαν την είσοδο.

«Υπάρχει άραγε κάποιο μέρος, μια τοποθεσία όπου συμβαίνει η αναπαραγωγή, ένα μέσο με το οποίο επέρχεται ο μετασχηματισμός της ιδέας σε αισθητό αντικείμενο;» (Τζούντιθ Μπάτλερ, Σώματα με σημασία)

Είχε σκοτάδι και το μόνο που ακούγονταν ήταν τα σαλιαρίσματά τους στο κατώφλι. Δεν ήμουν σίγουρη αν ήταν γνωστοί της γειτονιάς ή όχι.

«Ο Πλάτωνας αναφέρει στην κοσμογονία που προτείνει στον Τιμαίο ότι πρέπει να συνυπολογιστούν τρία είδη: το πρώτο, η διαδικασία γένεσης· το δεύτερο, εκείνο μέσα στο οποίο πραγματοποιείται η γέννηση· και το τρίτο, αυτό του οποίου φυσικά παραγόμενο αποτέλεσμα είναι το πράγμα που γεννιέται...αναφέρεται στην αρχή που υποδέχεται χαρακτηρίζοντας την «τροφό» ...η φύση ως δύναμη που δέχεται όλα τα σώματα που υπάρχουν. Ο Πλάτωνας λοιπόν υποστηρίζει γι' αυτήν την τα πάντα δεχόμενη λειτουργία ότι πρέπει πάντοτε να καλείται όμοια, διότι δέχεται αιωνίως τα πάντα και δεν απομακρύνεται ποτέ διόλου από τη δική της φύση και δεν έχει λάβει ποτέ κατά κανέναν τρόπο καμιά μορφή σαν αυτές των πραγμάτων που εισέρχονται μέσα της...Εδώ η κύρια λειτουργία της είναι να υποδέχεται, να παραλαμβάνει, να αποδέχεται, να καλωσορίζει, να περιλαμβάνει, ακόμα και να εμπεριέχει...η λέξη είσιέναι δηλώνει τον πηγαιμό προς τα μέσα σε κάτι, δηλώνει προσέγγιση και διείδυση· επίσης δηλώνει την είσοδο σε έναν τόπο, έτσι ώστε η χώρα, ως χώρος που περικλείει, δεν μπορεί να είναι κάτι που εισέρχεται σε άλλο χώρο που περικλείει μεταφορικά, κι ίσως συμπτωματικά, η λέξη για την απαγορευμένη μορφή εισόδου σημαίνει επίσης «οδηγούμαι στο δικαστήριο», δηλαδή υπόκειμαι σε δημόσιους κανόνες, κι ακόμη «έρχομαι στο νου» ή «αρχίζω να σκέφτομαι». (Τζούντιθ Μπάτλερ, Σώματα με σημασία)

Είχαμε ίδιο ύψος, μετριόμασταν με την πόρτα μπροστά, φτάναμε στο ίδιο σημείο, τραβήξαμε δύο γραμμές, η μία συνάντησε το τέλος της άλλης.

«Η τροφός-υποδοχή, εφόσον λαμβάνεται ως σχήμα, παγώνει το γυναικείο ως κάτι αναγκαίο για την αναπαραγωγή του ανθρώπινου, που όμως δεν είναι το ίδιο ανθρώπινο και κατά κανέναν τρόπο δεν πρέπει να νοηθεί ως διαμορφωτική αρχή...»(Τζούντιθ Μπάτλερ, Σώματα με σημασία)

Η γυναίκα είναι το κατώφλι.

«...της Ιριγκάρε: «Δεν είσαι μέσα σε μένα. Δε σε περιέχω ούτε σε κρατώ στο στομάχι μου, στα μπράτσα μου, στο κεφάλι μου. Ούτε καν στη μνήμη μου, στο νου μου, στη γλώσσα μου. Είσαι εκεί, σαν δέρμα μου».
(Τζούντιθ Μπάτλερ, Σώματα με σημασία)

Είμαι το κατώφλι ή κατέχω το κατώφλι;

«Το λαμβάνω σημαίνει, ανάμεσα σε πολλές πιθανές ερμηνείες, κερδίζω ή αποκτώ, παίρνω, δέχομαι φιλοξενία αλλά επίσης παίρνω μια γυναίκα για σύζυγο, κι όταν αναφέρεται σε γυναίκα σημαίνει συλλαμβάνω νέα ζωή».
(Τζούντιθ Μπάτλερ, Σώματα με σημασία)

Είμαι ο κύρης του κατωφλιού, αυτός ο μικρός θεός του καλοσωρίσματος που με έχουν σμιλέψει με περίσσεια χάρη στο μπρούτζινο χερούλι.

«Η ψυχική προβολή απονέμει όρια και ως εκ τούτου ενότητα στο σώμα, ούτως ώστε τα ίδια τα σωματικά περιγράμματα αποτελούν τοποθεσίες που ταλαντώνονται ανάμεσα στο ψυχικό και το υλικό». (Τζούντιθ Μπάτλερ, Σώματα με σημασία)

Είχες πει σε τρία χρόνια να σου χτυπήσω την πόρτα ξανά.

«Το ακέραιο σώμα δεν συγκροτείται από κάποιο φυσικό όριο ή μια οργανική τελεολογία, αλλά από το νόμο της συγγένειας που λειτουργεί δια του ονόματος...Το να ονομάζεσαι, λοιπόν σημαίνει να σου εντυπώνεται ο νόμος αυτός και να παίρνεις σχήμα, σωματικά, σύμφωνα με το νόμο αυτό».
(Τζούντιθ Μπάτλερ, Σώματα με σημασία)

Το παιχνίδι είχε πάνω σε έναν κινούμενο τοίχο το περίγραμμα ενός ανθρώπου σε καθιστή στάση και έπρεπε να καταφέρω να περάσω από μέσα, χωρίς να πέσω στο νερό. Ο άνθρωπος που διαπερνά ένα ανθρώπινο περίγραμμα.

«Το εγώ δεν είναι ουσία που ταυτίζεται με τον εαυτό της αλλά ιζηματογενής ιστορία φαντασιακών σχέσεων οι οποίες τοποθετούν το κέντρο του εγώ έξω από αυτό, στην εξωτερικευμένη *imago*, στο μορφοείδωλο που απονέμει και παράγει σωματικά περιγράμματα.» (Τζούντιθ Μπάτλερ, Σώματα με σημασία)

Καθώς πάτησα στο πεζοδρόμιο, έξω από το λεωφορείο, το πόδι μου κόλλησε σε μια τσίχλα που μάλλον κάποιος, έχοντας τη μασήσει πολύ, τη βαρέθηκε και δε σκέφτηκε και πολύ που να τη φτύσει. Αυτή ή ένα κομμάτι της σίγουρα και εγώ, μάλλον θα διαβαίναμε το κατώφλι του σπιτού μου.

«Το εγώ ως αντικείμενο, αφού είναι φαντασικό, δεν είναι ούτε εσωτερικό ούτε εξωτερικό σε σχέση με το υποκείμενο, αλλά η αιωνίως ασταθής τοποθεσία όπου η χωρική διάκριση καθιστάται διηλεκώς αντικείμενο διαπραγμάτευσης...» (Τζούντιθ Μπάτλερ, Σώματα με σημασία)

Θυμάμαι να στέκω στο μπαλκόνι, κοιτώντας τον ήλιο κατάματα, στιγμιαία φυσικά, προσμένοντας να γίνω ήλιος.

«Οι ταυτίσεις είναι πολλαπλές και αλληλοσυγκρουόμενες, και μπορεί μερικές φορές να επιθυμούμε με όλη τη δύναμή μας τα άτομα που συμπυκνώνουν ή είναι στο έπακρο διαποτισμένα από τις δυνατότητες πολλαπλών και ταυτοχρόνων υποκαταστάσεων, όπου μια υποκατάσταση ενέχει τη φαντασίωση ανάκτησης κάποιου πρωταρχικού αντικείμενου αγάπης που χάθηκε και παράχτηκε- μέσω της απαγόρευσης. Εφόσον αρκετές τέτοιες φαντασιώσεις μπορούν εντέλει να συγκροτήσουν και να διαποτίσουν ολότελα μια τοποθεσία επιθυμίας, έπεται ότι δεν είμαστε σε θέση να συναγάγουμε πως η ταύτιση και η επιθυμία είναι αλληλοαποκλειόμενα φαινόμενα». (Τζούντιθ Μπάτλερ, Σώματα με σημασία)

Από ώρα περιμέναμε την παραγγελία και κάθε λίγο, τεντώναμε τα αυτιά μας, σε κάθε ήχο από μηχανάκι και πεταγόμασταν μέχρι τη θυροτηλεόραση. Κάποια στιγμή, στην απόγνωσή μας, είδαμε έναν τύπο να ψάχνει στις απέναντι πολυκατοικίες με μια πίτσα στο χέρι. Ευθύς κοιταχτήκαμε με ένα μειδίασμα. Μάλλον είχαμε ξεχάσει να αλλάξουμε το όνομα στο κουδούνι. Κοιτούσαμε από τη μικρή τηλεόραση, να ανατρέχει με το βλέμμα του τα ονόματα, να ξύνει τη μύτη του, να κοιτά γύρω γύρω για βοήθεια, να υψώνει το δάχτυλο να πατήσει κάποιο κουδούνι, να το ξανακατεβάζει, να ανοιγοκλείνει τα ρουθούνια με απόγνωση. Από ώρα υποτίθεται πως ήθελα να του ανοίξω, αλλά εκείνος μου κρατούσε το χέρι και γελούσε.

«...μια χειρονομία που μετατρέπεται κατόπιν σε όχημα εκτοπισμού με τον οποίο συμπονά τον εαυτό του μέσω του άλλου και σα να ήταν άλλος». (Τζούντιθ Μπάτλερ, Σώματα με σημασία)

Μαύρα μαλλιά μέχρι τη μέση, δέρμα λευκό και χέρια ανήσυχα. Δεν ήταν από εδώ.

«Η οικονομία της απόρριψης υπαινίσσεται ότι η ετεροφιλία και η ομοφυλοφυλία είναι αλληλοαποκλειόμενα φαινόμενα, ότι μπορούν να αναγκαστούν να συμπέσουν μόνον αν καταστεί το ένα πολιτιστικά βιώσιμο και το άλλο μια εφήμερη και φανταστική υπόθεση». (Τζούντιθ Μπάτλερ, Σώματα με σημασία)

Σώπασε να ακούσουμε το τρίξιμο της πόρτας. Μάντεψε: Ποιά πόρτα είναι;

«...μια ριζική άρνηση ταύτισης με μια δεδομένη θέση υποδεικνύει ότι έχει ήδη πραγματοποιηθεί μια ταύτιση σε κάποιο επίπεδο, μια ταύτιση που πραγματοποιήθηκε και υπέστη απάρνηση, μια απαρνημένη ταύτιση που ως σύμπτωμα της εμφανίζεται η επιμονή στην ταύτιση και τον υπερκαθορισμό...» (Τζούντιθ Μπάτλερ, Σώματα με σημασία)

Η ρούμπα χορεύεται σε τετράγωνο. Καθόριζε το τετράγωνο ξανά και ξανά, απλώς με μια επανάληψη της κίνησης πότε εδώ, πότε στο δρόμο, πότε στο δωμάτιο, πότε στην αυλή.

«...ότι μόνον το αποκεντροθετημένο υποκείμενο είναι διαθέσιμο στην επιθυμία». (Τζούντιθ Μπάτλερ, Σώματα με σημασία)

Ξέχασα τι θέλω, τι θέλησα και αναπόφευκα θα ξεχάσω τι θα θέλω.

«Όλοι έχουμε φίλους, που όταν μας χτυπούν την πόρτα και τους ρωτάμε από τη χαραμάδα: «Ποιός είναι;», απαντούν (γιατί είναι «προφανές») «Εγώ». Πράγματι αναγνωρίζουμε οτί είναι εκείνος ή εκείνη». (Λουί Αλτουσέρ, Ιδεολογία και ιδεολογικοί μηχανισμοί του κράτους)

Μου έκανε έκπληξη και ήρθε από την Αθήνα για ένα βράδυ. Λιποθύμησα όταν τον είδα και έκλεισε βιαστικά την πόρτα πίσω του για να με συνεφέρει.

«Το κάλεσμα είναι διαμορφωτικό, για να μην πούμε και επιτελεστικό, ακριβώς επειδή εισάγει το άτομο στην υποκειμενική κατάσταση του υποκειμένου». (Τζούντιθ Μπάτλερ, Σώματα με σημασία)

Ακουγα ομιλίες πίσω από την πόρτα. Το κατώφλι ρουφούσε την αγωνία. Πίσω από την πόρτα ό. τι και αν άκουσες, τίποτα δεν άκουσες.

«Ο Τζιμ συνέχιζε να χτυπάει «μέχρι να λιώσει το άσχημο κεφάλι» του φιδιού, όμως «το σώμα του συνέχιζε να κουλουριάζεται και να συστρέφεται, να διπλώνεται και να αναδιπλώνεται στον εαυτό του». (Τζούντιθ Μπάτλερ, Σώματα με σημασία)

Κλείσε τα μάτια, μην ανασαίνεις, μέτρα αργά, και δες τις πτυχές που αναδιπλώνονταν πάντα προς τα μέσα.

«Η αστάθεια του εγώ, επομένως, υπάγεται ή σταθεροποιείται από μια συμβολική λειτουργία η οποία δηλώνεται μέσω του ονόματος: «η μόνιμη εμφάνιση στο πέρασμα του χρόνου», την οποία έχει το ανθρώπινο υποκείμενο, «μπορεί να αναγνωριστεί αυστηρά και μόνον με τη μεσολάβηση του ονόματος. Το όνομα είναι ο χρόνος του αντικειμένου», όπως υποστηρίζει και ο Λακάν. (Τζούντιθ Μπάτλερ, Σώματα με σημασία)

Ναι, μου άρεσε αυτή η πόρτα. Άρεσε...Μου άρεσε... Γιατί; Μάλλον γιατί στάματησα να την παρατηρήσω για λίγο. Να την παρατηρήσω και να πλημμυρίσω ευδαιμονία.

«Η ευπέπεια του ονόματος, λοιπόν, για τις γυναίκες επιτυγχάνεται με το να έχουν μεταβλητό όνομα, με την ανταλλαγή ονομάτων, πράγμα που σημαίνει ότι το όνομα δεν είναι ποτέ μόνιμο και η ταυτότητα που διασφαλίζεται μ' αυτό εξαρτάται πάντοτε από τις κοινωνικές απαιτήσεις της πατρότητας και του γάμου. Επομένως, η απαλλοτρίωση είναι η συνθήκη ταυτότητας για τις γυναίκες». (Τζούντιθ Μπάτλερ, Σώματα με σημασία)

Έδωσε στο σκύλο το όνομα «Θανάσης».

-Θανάση έλα να σε δει ο Θανάσης! Μπές από την πορτούλα σου...έτσι μπράβο..

-Ακούει και στο Θάνος;

«Ακριβώς μόλις νιώθει πως της έχει κοπεί η ανάσα, η δεσποινίς Τζέσικα, σε μια σκηνή που περιγράφεται με οργανικούς σχεδόν όρους, ωθείται από τη μυϊκή δύναμη της Τόμυ, δύναμη που δεν της αρέσει να τη βλέπει, όμως εντούτοις τη χρησιμοποιεί σαν όχημα για την εκτροπή που την απομακρύνει από την Τόμυ». (Τζούντιθ Μπάτλερ, Σώματα με σημασία)

Εκτοπίστηκε από το κατώφλι στο ανώφλι.

«...Όμως εκείνη γίνεται μαύρη, αν συναναστρέφεται μαύρους, όπου το σημείο του μαύρου είναι μεταδοτικό, θα λέγαμε, μέσω της εγγύτητας, όπου η ίδια η «φυλή» παριστάνεται ως μίasma που μεταδίδεται μέσω της εγγύτητας». (Τζούντιθ Μπάτλερ, Σώματα με σημασία)

Έσπασε το πάτωμα σε ένα σημείο, νόμισες πως ήσουν η μικρή Αλίκη και θέλησες να πέσεις. Μα από κάτω πλήθος τα δέντρα και τα ρυάκια και να και το τραπέζι με τα φλιτζάνια του τσαγιού.

"I am, let us say, your guest. You do not know, you cannot dedetermine scientifically, that I will not steal your money or your spoons. But inferentially I will not, and inferentially you have me as a guest".
(Erving Goffman, The presentation of self in everyday life)

Η πόρτα σημαίνει την ομαλή είσοδο.

«Αντίθετα επειδή τις αγαπάει όλες το ίδιο παράφορα και κάθε φορά με όλο του το είναι, επαναλαμβάνει αυτή την προσφορά του εαυτού του και αυτή την εμπάθυνση της αγάπης του». (Ολιβιέ Τοντ, Αλμπέρ Καμύ Μια ζωή)

Αιωρούμαι ανάμεσα στο ταβάνι και το πάτωμα ή ανάμεσα στο πάτωμα και το ταβάνι; Αγγίζω την ιδέα του αιθεροβατήματος.

«Υστερα από «βαθύ ύπνο» βλέπει τα πράγματα κάτω «από ένα ορθότερο πρίσμα». (Ολιβιέ Τοντ, Αλμπέρ Καμύ Μια ζωή)

Ο Νάρκισσος είδε τον εαυτό του και ο εαυτός του τον Νάρκισσο. Υστερα μαζί, γίνηκαν λουλούδια. Άνθη σιαμαία.

«Ομοιότητα δε σημαίνει κατ' ανάγκη και ταυτότητα». (Ολιβιέ Τοντ, Αλμπέρ Καμύ Μια ζωή)

Με μια κίνηση, άνοιξε την πόρτα και ο σπάγκος που έδενε το δόντι της με το πόμολο έμεινε να κρέμεται με αίμα στην άκρη.

«Τώρα αυτά τα πράγματα έχουν αποσκιρτήσει από μένα και μπορούν να τα κάνουν ό, τι θέλουν». (Ολιβιέ Τοντ, Αλμπέρ Καμύ Μια ζωή)

Μίλησε μου και μη κοιτάς από την κλειδαρότρυπα.

«...στο επίπεδο της σκέψης, μπορώ [...] να πω ότι το παράλογο δεν υπάρχει μέσα στον άνθρωπο, ούτε μέσα στον κόσμο, αλλά στη κοινή τους παρουσία». (Ολιβιέ Τοντ, Αλμπέρ Καμύ Μια ζωή)

Στη σκηνή του παραλόγου οι άνθρωποι σιωπούν και προσπαθούν να δείξουν με τα χέρια ένα σιγανό μούγκρισμα.

"... The point was to appear to be so used to the sea, The Mediterranean, and this particular beach, that one might as well be in the sea as out of it. It involved a slow stroll down and into the edge of water-not even noticing his toes were wet, land and water all the same to him!" (The presentation of self in everyday life, Erving Goffman)

Γιατί να βουτήξουμε μόνο τα πόδια μας στη θάλασσα; Γιατί στεκόμαστε στην ακτογραμμή και δε βουτάμε ολόκληροι.

"When a neighbor dropped in to have a cup of tea, he smiles as he passed through the door into the cottage. Since luck of physical obstructions outside the cottage and luck of light within it usually made it possible to observe the visitor unobserved as he approached the house, islanders sometimes took pleasure in watching the visitor drop whatever expression he was manifesting and replace it with a sociable one just before reaching the door..." (The presentation of self in everyday life, Erving Goffman)

Συνηθίζει να κοιτά το γραμματοκιβώτιο και να φαντάζεται πως θα ήταν να λάμβανε ένα ωραίο γράμμα, προσωπικό...Ποτέ δεν παίρνει τους λογαριασμούς. Τους βρίσκει κάτω από την πόρτα του, πεταμένους. Μάλλον ο διαχειριστής προνοεί για χάρη του.

"When the individual employs these strategies and tactics to protect his

own projections, we may refer to them as 'defensive practices'; when a participant employs them to save the definition of the situation projected by another, we speak of 'protective practices' or 'tact'. (The presentation of self in everyday life, Erving Goffman)

Πρέπει να έχεις τικ. Τικ; Τικτ;Τακτ;

"Incidentally, the scenes presented by beggars have been variously called, in English, grifts, dodges, lays, rackets, lurks, pitches and capers-providing us with terms well suited to describe performances that have greater legality and less art". (The presentation of self in everyday life, Erving Goffman)

Κάθε φορά που περνούσα μπροστά από το τσίγκινο τασάκι, που είχε αφήσει μπροστά από τη νοητή του πόρτα, στο πεζοδρόμιο, κάθε φορά, ένιωθα το βλέμμα του να με κοιτά. Ήξερε πως η ξεκούρδιστη κιθάρα του έβγαζε το ήχο, που ενοποιούσε όλες αυτές τις μικρές, τυχαίες στιγμές του πέρασματος από αυτό το σημείο. Συγχρόνιζε μια παράλληλη, αποσπασματική καθημερινότητα.

"Placement expert Ann Hoff observes that employers now seem to be looking for an ideal 'Hollywood type'. One company rejected a candidate because he had 'teeth that were too square' and others have been disqualified because their ears stuck out, or they drank and smoked too heavily during an interview. Racial and religious requirements also are often frankly stipulated by employers". (The presentation of self in everyday life, Erving Goffman)

Η ιδιαιτερότητα του να μη έχεις τίποτα που να σε διακρίνει.

"As Simmel suggests: To act upon the second of these decisions corresponds to the feeling (which also operates elsewhere) that an ideal sphere lies around every human being. Although differing according to the person with whom one entertains relations, this sphere cannot be penetrated, unless the personality value of the individual is thereby destroyed. A sphere of this sort is placed around man by his 'honor' ". (The presentation of self in everyday life, Erving Goffman)

Να σε πάω μέχρι το σπίτι. Οι συζητήσεις στο κατώφλι είναι που μένουν στη μνήμη. Τόσο κοντά στο σπίτι και όμως δεν μπορείτε να ανεβείτε και οι δύο. Θα κουβεντιάσεις για να αποκτήσεις την ελευθερία του να ξαπλώσεις μονάχος σήμερα.

"Durkheim makes a similar point: The human personality is a sacred thing; one does not violate it nor infringe its bounds, while at the same time the greatest good is in communion with others". (The presentation of self in everyday life, Erving Goffman)

Κουνά την ουρά του και κοιτά εμένα, το δρόμο, το χαλάκι, την ουρά του.

"What does seem to be required of the individual is that he learn enough pieces of expression to be able to 'fill in' and manage, more or less, any part that he is likely to be given". (The presentation of self in everyday life, Erving Goffman)

Πριν βγει στη σκηνή, έχει άγχος. Μετά εξακολουθεί να είναι ταραγμένη. Μονάχα όταν στέκεται εκεί μπροστά από το μικρόφωνο ησυχάζει. Έτσι λέει τουλάχιστον.

"Thus, while all the members of one's clique may be of the same status level, it may be crucial that not all persons of one's status level be allowed into the clique". (The presentation of self in everyday life, Erving Goffman)

Άκουγα τη Σονάτα του Σελληνόφωτος και σιγομορμούριζα «...άσε με να μείνω εδώ...».

"Given a particular performance as a point of reference, it will sometimes be convenient to use the term 'front region' to refer to the place where the performance is given. The fixed sign-equipment in such a place has already been referred to as that part of front called 'setting'. We will have to see that some aspects of a performance seem to be played not to the audience but to the front region". (The presentation of self in everyday life, Erving Goffman)

Ανάμεσα σε δυο τσιγάρα ο καπνός που έχει απομείνει στον αέρα από το πρώτο. Μέσα από την ομίχλη ξεπροβάλλει το πρόσωπο.

"The maids wanted to keep the door open to make it easier to carry food trays back and forth, to gather information about whether guests were ready or not for the service which was to be performed for them, and to retain as much contact as possible with the persons they had come to work to learn about. Since the maids played a servant role before the guests, they felt they did not have too much to lose by being observed in their own milieu by guests who glanced into the kitchen when passing the open doors. The managers, on the other hand, wanted to keep the door closed so that the middle-class role imputed to them by the guests would not be discredited by a disclosure of their kitchen habits". (The presentation of self in everyday life, Erving Goffman)

Το μαγαζί είναι self-service.

"For walls that are really thin partitions can separate domestic establishments visually, but allow the backstage and frontstage activity of the unit to sound through into the neighbouring establishment...British researchers employ the term 'party wall', and describe its consequences in this way:... in the connubial bedroom, the intimations from the neighbor may be shocking: 'You can even hear them use the pot; that's how bad it is. It's terrible';...'I hear noises in bed...It makes you feel a bit restrained, as if you ought to walk on tiptoe into our bedroom at night... Here neighbours who may know each other very little find themselves in the embarrassing position of knowing that each knows about the other too well." (The presentation of self in everyday life, Erving Goffman)

Ένας ήχος επαναλαμβανόμενος μέσα στη νύχτα. Ημασταν ξαπλωμένοι, έτοιμοι να κοιμηθούμε. Μέσα στη νύστα μας, επέμενα πως ήταν ένας ήχος εξωτερικός από κάποιο λούκι, ενώ εκείνος υποστήριζε με σθένος, πως ήταν το ροχαλητό της γιαγιάς από πάνω.

"When asleep in bed the individual is also immobilized, expressively speaking, and may not be able to bring himself into an appropriate position for interaction...thus providing one explanation of the tendency to remove the bedroom from the active part of the house". (The presentation of self in everyday life, Erving Goffman)

Μόλις μπήκα στο σπίτι, μου έκανε νόημα να κάνω ησυχία γιατί ο πατέρας της κοιμόταν στον καναπέ.

"...the line between the children's playground and home may be defined as backstage by mothers, who pass along it wearing jeans, loafers and a

minimum of make-up, a cigarette dangling from their lips as they push their baby carriages and openly talk shop with their colleagues.” (The presentation of self in everyday life, Erving Goffman, 128)

Το σπίτι που νοικάζονταν ήταν διώροφο χωρίς αυλή, με σκάλα, χωρίς ασανσέρ.

“While the notion of outside is obvious, unless handled with care it can mislead and confuse us, for when we shift our consideration from the front or back region to the outside we tend also to shift our point of reference from one performance to another”. (The presentation of self in everyday life, Erving Goffman)

Αποστρέφομαι τις βραδινές βόλτες με το αυτοκίνητο γιατί είναι μεγάλο το χάσμα ανάμεσα στο ζεστό και πλήρως αντιληπτό μικρό χώρο του αυτοκινήτου και της πόλης, που γίνεται ορατή μόνο με τα πολλά της φώτα, αποπνέοντας την αίσθηση του ανοίκειου και τεράστιου.

“The go-between learns the secrets of each side and gives each side the true impression that he is more loyal to it than to the other”. (The presentation of self in everyday life, Erving Goffman)

Τι σημαίνει να είσαι διφορούμενος φίλος, διπλός εραστής, εργαζόμενος που δεν φτάνει στη ώρα του;

“It was suggested that at times of crisis lines may momentarily break and members of opposing teams may momentarily forget their appropriate places with respect to one another”. (The presentation of self in everyday life, Erving Goffman, 198)

Ήταν έτοιμοι να κάνουν σέξ στο δωμάτιο και ο σκύλος που είχαν αφήσει απ' έξω δάγκωσε το παιδί που εμφανίστηκε στην πόρτα.

«Μετά από κάποια ύπνωση ή λιποθυμία εγείρεται κανείς χωρίς σαφή επίγνωση του πότε, του που, του πως, του ποιός και του τι». (Περί μνήμης, Κωστή Παπαγιώργη, 70)

- Κοιμήθηκα βαριά.
- Δεν κοιμόσουν. Είχες τα μάτια ανοιχτά.

«Δε συγκρατεί μόνο αυτό που διάβηκε, αλλά και το γεγονός ότι το συγκράτησε· συχνά, για πράγματα που δε θέλει να συγκρατήσει, θυμάται ότι δεν άξιζε να τα θυμάται». (Περί μνήμης, Κωστή Παπαγιώργη, 71)

Το σύμπαν δεν ακούει το «δεν». Η επιθυμία είναι μονολεκτική.

«Μπορεί το πλοίο να αναχώρησε χωρίς εμάς, η ιπποδρομία να μη μας έκανε τη χάρη, το ύποπτο βηχάκι να επανήλθε, ωστόσο δεν χάνουμε ποτέ το τώρα, αλλά κάτι τις μέσα στο τώρα». (Περί μνήμης, Κωστή Παπαγιώργη, 71)

Το παρόν μου είπες πως θα διαρκέσει για πάντα. Τα τραγούδια από το μπαρ, ακούγονται σε όλον τον κόσμο.

«Η όραση παραμένει αμείωτη, ανά πάσα στιγμή λειτουργεί ολόκληρη, όπως και το εγώ που, παρότι αφήνει πίσω του αλυσίδες παραστάσεων, σε κάθε τώρα παρίσταται (ή θέλει να παρίσταται) ακέραιο». (Περί μνήμης, Κωστή Παπαγιώργη, 71)

Στην αυγή της ζωής του, ο γιατρός που παρίστατο στη γέννα του τραγουδά το πρώτο "Happy birthday".

«Ο, τι συμβαίνει είναι παροντικό παίζεται στη σκηνή του τώρα: για μια στιγμή δηλαδή ευεργετείται από την ελευθερία του ατέλεστου, είναι ζαριά που ακόμα δεν «έδειξε». (Περί μνήμης, Κωστή Παπαγιώργη, 72)

Πήγα να περάσω το δρόμο και με τράβηξε βίαια πίσω. Ο δρόμος άδειος.

«...ο Μερλώ-Ποντύ αποτάσσει την στιγμιακότητα ενός χρόνου κλεισμένου στον εαυτό του και μας επιτρέπει να σκεφτούμε τη ζωή του εγώ ως διαρκή συνάντηση του εγώ με το εγώ μέσω του κόσμου-πάντα μέσα σε ένα παρόν. Πλαστική, ελαστική και διαστελλόμενη συνάντηση, όπου δε γνωρίζουμε ακόμα αν ο σημερινός εαυτός μας υποδέχεται έναν άγνωστο εαυτό του παρελθόντος ή αν η ατμόσφαιρα του εγώ προεξοφλεί το αίσθημα της οικειότητας.» (Περί μνήμης, Κωστή Παπαγιώργη, 74)

Και αν στον καθρέφτη έβλεπα εσένα και εσύ εμένα;

«Το παρόν δεν είναι αθώο. Ενίοτε αφήνει την εντύπωση πολύσπειρου νοσοκόμου ο οποίος μας απομονώνει από κάθε τι επικίνδυνο, μας παρέχει κατευναστικά, ορθώνει προστατευτικά χωρίσματα.» (Περί μνήμης, Κωστή Παπαγιώργη, 78)

Παρατηρούσα το παιδί που έπαιζε και όλη του η ύπαρξη συνδέονταν τρόπο τινά με αυτό το παιχνίδι, οι αισθήσεις του διογκωμένες, το βλέμμα του σε εγρήγορση.

«Μας μιλάνε για κάποιο φοβερό ταξίδι σε άγνωστη γη, κι εμείς αυτοσχεδώντας το σκάμε άνευ άδειας για να παραδοθούμε σε φανταστικές περιπέτειες, Ιδιοτροπίες της μνήμης, προφανώς. Ωστόσο είναι πολύ πιο συχνό το φαινόμενο να επινοούμε ιστορίες που δεν έχουμε ζήσει ή να αναπολούμε παλιά βιώματα με τρόπο που δεν τα ζήσαμε». (Περί μνήμης, Κωστή Παπαγιώργη, 99)

Κάποιες φορές ο πόνος είναι διπλός. Ο δικός σου και ο δικός μου. Πόνος ξένος στα σωθικά σου.

«Όταν ανακαλούμε ένα συμβάν, το υλικό είναι διάσπαρτο· λόγια, χειρονομίες, πάθη, αποτελούν χάρτη χωρίς πνοή ζωής. Μόνο αν επιστρατευτεί η φαντασία σα συνδετική αφηγηματική δύναμη τα διεστώτα συνδέονται εσωτερικά και προκύπτει η ψυχική αλληλουχία». (Περί μνήμης, Κωστή Παπαγιώργη, 100)

Δε θα της κρύψω πως όταν είπε ότι ταυτίστηκε με το avatar, τον πίστεψα. Το παιδικό του όνειρο να γίνει υπερήρωας είχε γίνει πραγματικότητα. Χρειαζόταν φαντασία όμως για να πειστεί, να μεταφερθεί στο χώρο του παιχνιδιού και να αποκλείσει το παρόν του δωματίου.

«Η διαστολή του εγώ, που, καθώς βάζει χρόνια, αβγαταίνει και το παρελθόν του, άρα έχει απέραντους χώρους για να κινηθεί, συνεπάγεται κάτι το αθέμιτο, το παράνομο, διότι επιχειρεί κινήσεις εκτός πραγματικότητας». (Περί μνήμης, Κωστή Παπαγιώργη, 101)

Καθόταν μπροστά στον υπολογιστή και εκείνη, είχε πάει στο μέσα δωμάτιο για να κλάψει. Άνοιξε την μπαλκονόπορτα.

« Όταν βλέπεις ένα όμορφο σπίτι στην εξοχή, δε φαντάζεσαι ασυναίσθητως ότι έγινε δικό σου, ότι μένεις κιόλας εκεί με τα παιδιά σου;» (Περί μνήμης, Κωστή Παπαγιώργη, 103)

Ήταν μια σχολική συνήθεια να πηγαίνουμε στην άκρη της αυλής, όπου ήταν το περίπτερο, να απλώνουμε τα χέρια από τα κάγκελα και να αγοράζουμε κάποιο σνακ. Το τρώγαμε κρυφά στο μάθημα.

«Αν πάλι με δεμένα μάτια τον οδηγήσουμε στην κάμαρή του όπου έχουμε αλλάξει την θέση των επίπλων, είναι προφανές ότι κινείται με οδηγό τις ήδη δεδομένες παραστάσεις του, έναν προσανατολισμό δηλαδή που έχει εντυπωθεί στο σώμα. Το γεγονός ότι θα σκουντουφλήσει σε κάθε βήμα, αποδεικνύει ότι δεν υπακούει στο άμεσο δεδομένο, αλλά ακολουθεί το νοηματικό δίκτυο που έχει διαπλέξει η αντίληψή του». (Περί μνήμης, Κωστή Παπαγιώργη, 107)

Ήταν ένα καπρίτσιο να ανεβαίνει στη βιβλιοθήκη, να κλείνει τα μάτια και να πέφτει στο κρεβάτι.

«Ο, τι είναι προφανές παρέλκει, περνάει απαρατήρητο, δεν προβληματίζει την συνείδηση». (Περί μνήμης, Κωστή Παπαγιώργη, 111)

Εκείνο το σημαδάκι στην μπλούζα της που αρχικά μου τράβηξε στιγμιαία την προσοχή, ύστερα με έκανε να τη θεωρήσω βρώμικη και που έπειτα αιχμαλώτισε το λογισμό μου και με μετέφερε αλλού.

«Αναγνωρίζουμε προτού το θυμηθούμε ή μετά; Πριν από τον εντοπισμό ή μετά τον εντοπισμό;» (Περί μνήμης, Κωστή Παπαγιώργη, 112)

Υπάρχει μια συλλογική μνήμη, που έχουμε συλλέξει όλοι μας. Από την κολυμπήθρα ή τις λίμνες...

«Παρότι αναχρονίζομαι, συμπίπτω με τον εαυτό μου, μάλιστα θα μπορούσα να ισχυριστώ ότι πιο εύκολα αναγνωρίζω το εαυτό μου στο τετελεσμένο παρελθόν παρά στο ασίγαστο παρόν». (Περί μνήμης, Κωστή Παπαγιώργη, 113)

Σήμερα δε ξύπνησα εγώ. Κάποια που ούτε καν μου μοιάζει. Ίσως αύριο.

«Το σημαντικό εν προκειμένω είναι ότι δε θυμάμαι μια τυπική εικόνα του ατόμου, αλλά πάντα σε κάποια στάση, εν μέσω του πλήθους, σε κατάσταση έξαψης ή επισταμένης προσοχής». (Περί μνήμης, Κωστή Παπαγιώργη, 116)

Συνηθίζουμε όταν ερωτευόμαστε να κυνηγάμε κάθε ίχνος ενδιαφέροντος του άλλου. Και όχι πάντα εμείς, αλλά οι πολλαπλοί εαυτοί μας ποθούν τους πολλαπλούς εαυτούς του.

«Θυμόμαστε ότι στην πρώτη γνωριμία με κάποιο σεσημασμένο πρόσωπο βρεθήκαμε στα σκαλοπάτια ενός φιλικού σπιτιού. Όσες φορές λοιπόν και αν επαναληφθεί η σκηνή, δε γίνεται να την δούμε από άλλη σκοπιά...». (Περί μνήμης, Κωστή Παπαγιώργη,117)

Οι μνήμες που είναι δυσδιάστατες από τη φύση τους, στα ονειρά μας πλάθουν ιστορίες.

«Εκεί που η μνήμη συνιστά τον χαμένο χρόνο ως ίχνη, εμείς επιθυμούμε να επανέλθει η ίδια η πραγματικότητα ως ατόφια ζωή...όλα τα χρόνια μας στον νυν. Αυτό θα σήμαινε τάχα ότι ο παιδικός, ο εφηβικός, ο ενήλιξ εαυτός μας θα συγχωνεύονταν σε ένα πρόσωπο; Μήπως η κάθε στιγμή και η κάθε ώρα μας, επί δεκαετίες ολόκληρες, θα ζητούσαν να ξαναδούν το φως της μέρας; Και βέβαια η μνήμη δεν είναι μόνο ταμειευμένος χρόνος, αλλά και χάρος... Για να αναστηθεί ο χρόνος, απαιτεί πριν απ' όλα έναρξη και διαδοχή·άρα αποκλείεται αν χωρέσει στο παρόν...θα πρέπει διαφορετικές διαστάσεις του τόπου να υπερεπιτεθούν στο εδώ-πράγμα αδιανόητο». (Περί μνήμης, Κωστή Παπαγιώργη,119)

Είδα το σώμα μου να κοιμάται και εκείνον δίπλα και ύστερα είδα το σώμα μου σηκωμένο να κατευθύνεται προς το μπαλκόνι, μα μόλις άνοιξα την πόρτα, το βλέμμα μου γύρισε πίσω στα κλειστά βλέφαρα.

«Ο χρόνος που χάθηκε πρέπει να ανακτηθεί όχι με την απλή συσσώρευση αναμνήσεων οι οποίες υπεραφθονούν, αλλά χάρη στη «χημεία» των εντυπώσεων που θα υπερβαθούν για να συγκροτήσουν μια πραγματικότητα στην οποία ουσιαστικά δεν άνηκαν». (Περί μνήμης, Κωστή Παπαγιώργη,125)

« Τα σκουλαρίκια σου μοιάζουν με φύκια». Απλοί, μεγάλοι, ασημένιοι κρίκοι.

«Ο συνειρμός λειτουργεί δια της ομοιότητας και της συνάφειας». (Περί μνήμης, Κωστή Παπαγιώργη,128)

Συχνά μπερδεύει τους δίδυμους συμμαθητές του. Χρειάζεται να παραστεί ένα τρίτο παιδί ανάμεσα τους για να τους ξεχωρίσει.

«Για μένα η πολιτική σημαίνει ένα πράγμα: το πως αλλάζεις μια κατάσταση... είτε ως διαπραγμάτευση, είτε ως επανάσταση, είτε ως τρομοκρατία, είτε ως προσεκτικός σταδιακός σχεδιασμός... έχει να κάνει με το πως οι ομάδες ανθρώπων οργανωμένες σε μια κοινωνία συμφωνούν για την αλλαγή μιας κατάστασης... Η αρχιτεκτονική είναι από τη φύση της πολιτική δράση. Έχει να κάνει με τις σχέσεις μεταξύ των ανθρώπων και το πως αποφασίζουν να αλλάξουν τις συνθήκες υπό τις οποίες ζουν. Η αρχιτεκτονική αποτελεί βασικό εργαλείο για την πραγμάτωση της αλλαγής αυτής, καθώς έχει να κάνει με το περιβάλλον στο οποίο ζουν και τις συνθήκες που επικρατούν σε αυτό». (Woods)

Τα βιβλία στα ράφια ταξινομημένα αυστηρά, ελεγχόμενα αντικείμενα ως προς το εξώφυλο που κρατάς και τις λευκές σελίδες.

Ο Vygotsky υποστήριζε ότι η φαντασία δεν έρχεται τυχαία στη ζωή του παιδιού, αλλά είναι μια πρώτη ένδειξη απαλλαγής του από τις καταστάσεις που το περιορίζουν. (Vygotsky, 1997)

Όταν πηγαίνω διακοπές χρειάζομαι οπωσδήποτε ένα βιβλίο να με «μεταφέρει» αλλού.

«Μια ευτυχημένη παιδική ηλικία είναι ανεπαρκής προετοιμασία για τις ανθρώπινες σχέσεις». (Colette)

Τη γνώριζες...Θυμόσουν το πρόσωπο και τα χέρια της. Σε γνώριζε...Δε σου είπε τι ακριβώς είχε από σένα στη μνήμη της.

«Only as long as the distinction between positive and negative signs is held up in place by rhetorical force, as long as "rigid boundaries" are drawn "between what is acceptable and what is not, between self and non-self, truth and falsity, sense and nonsense, reason and madness, central and marginal, surface and depth" can the whole system function effectively, not posing a threat to the prevailing ideology» (Eagleton 133).

Οι πόρτες στο σουπερμάρκετ είναι αυτόματες. Κάθεσαι μπροστά και ανοίγουν. Αν είσαι έξω, τότε αυτό θα λειτουργήσει στις πόρτες εισόδου. Αν είσαι μέσα στις πόρτες εξόδου. Αν δε θες ούτε να μπεις, ούτε να βγεις, εντάξει, αλλά μην κάθεσαι μπροστά στις αυτόματες πόρτες.

"Liminality, therefore, is the indicator of a social conflict for which our system of thought does not provide a practical solution". (Kathrin Lang)

Άγγιξε με το πόδι του το σκαλοπάτι και το βρήκε σκληρό. Κλώπησε μια πέτρα γιατί φοβήθηκε μη γλιστρήσει. Πόνεσε λίγο. Κατέβηκε από το σκαλοπάτι και ήταν αβοήθητος, παρέα με την πέτρα που βρισκόταν στο πεζοδρόμιο πια, δίπλα του.

"...liminality represents the midpoint of transition in a status-se-quence between two positions, outsiderhood refers to actions and relationships which do not flow from a recognized social status but originate outside it, while lowermost status refers to the lowest rung in a system of social stratification in which unequal rewards are accorded to functionality differentiated positions". (V. Turner)

Άγγιξε το σκαλοπάτι και το βρήκε σκληρό. Κλώπησε μια πέτρα γιατί φοβήθηκε μη γλιστρήσει πάνω της. Πόνεσε λίγο. Ανέβηκε στο επόμενο σκαλοπάτι και ήταν αβοήθητος, χωρίς την πέτρα που βρισκόταν στο πεζοδρόμιο πια, μακριά του. Με τι θα κρατούσε τώρα την πόρτα μισάνοιχτη;

"Using Sartre's terminology, he states: "I see liminality as a phase in social life in which this confrontation between 'activity which has no structure' and its 'structured results' produces in men their highest pitch of self-consciousness" (Turner)

Είχε χιόνι και κατέβηκε με τις παντόφλες να καθαρίσει, με μια σκούπα σπιτού, μονάχα την είσοδο μπροστά από την πολυκατοικία. Δεν μου φάνηκε για τη πράξη του, αιτία να ήταν η ανησυχία στη σκέψη του εγκλωβισμού, παρά μια ανάγκη να δείξει τις κανούργιες παντόφλες του στη γειτονιά ή αν αυτό θεωρηθεί αφελές, αν και μοιάζει αληθινό, σίγουρα ήταν μια ανάγκη να μη ξεχαστεί το πρόσωπό του από τους γείτονες, μη νομίσουν πως έπαθε κάτι εξαιτίας της μοναξιάς του, εξαιτίας του χιονιά που τον εγκλώβισε στη μοναξιά του.

«Είμαστε υποταγμένοι στην κριτική του άλλου. Όσο βλέπουμε, άλλο τόσο μας βλέπουν. [...] Ανακαλύπτουμε πως μόνο μια νεκρή ταυτότητα είναι μια σταθερή ταυτότητα» (Κάρλος Φουέντες)

Βλέπω πως δε σε είδα.

«Κανένας δεν ενεργεί ή δε βιώνει μέσα σε κενό ... κάθε ταυτότητα απαιτεί ένα 'άλλο' (ο Jim Cummins, παραθέτοντας τα λόγια του Σκωτσέζου ψυχολόγου R.D. Laing)

Συχνά βλέπουμε στα όνειρα να πέφτουμε σε ένα κενό, χάνουμε τη συνείδησή μας, κλείνουν τα βλέφαρα και εκείνη τη στιγμή πέφτουμε. Αυτός που πέφτει όμως είναι μικρός, ασήμαντος.

« Κάθε προσευχή, ας είναι κι ενός μικρού βοσκού που φυλάει τα ζωντανά του, είναι η προσευχή ολόκληρης της ανθρωπότητας. Αυτή η απλότητα της ψυχής, είναι ένα χάρισμα της παιδικής ηλικίας που συχνά δεν της επιζεί. Όταν έχουμε βγει από τα παιδικά μας χρόνια, χρειάζεται να υποφέρεις πολύ καιρό για να επανέλθεις σ' αυτά, όπως στην άκρη της νύχτας ξαναβρίσκουμε μιαν άλλη αυγή». (Μπερνάνδος , Διάλογοι Καρμελιτισσών)

Το παιδί αυτό φαινόταν πρόθυμο, να ασχοληθεί μαζί μου, να εστιάσει και εγώ του είπα να ζωγραφίσει ένα κατώφλι, μα δε ήξερε τι ήταν.

Ο Ε. Hobsbawm αναγνωρίζει τέσσερα κριτήρια που διαδραματίζουν κυρίαρχο ρόλο κατά τη συγκρότηση της ταυτότητας του ατόμου: ι) την ιδεολογία, ιι) την ιστοριογραφία που σχετίζεται με την εθνική αναφορά, ιιι) τη λογοτεχνία, που επεξεργάζεται, αναπλάθει, δραματοποιεί και αφηγείται την καθημερινή ζωή και ιν) τη γλώσσα, που αποτελεί το βασικότερο εργαλείο κοινωνικοποίησης.

Εθνικός άνθρωπος που σχεδιάζει ιδεογραφήματα ή άνθρωπος του έθνους που εμπίπτει στη λογοκρισία. Μυθιστορηματικός ήρωας, ο παππούς που στέκεται τις μισές ώρες της ημέρας στο απέναντι πεζούλι και ξέρει καλά της προσωπική του ιστορία, ψάχνονατς κάποιον να μιλήσει.

« Οι υφαιρετικές πράξεις μέσω των οποίων η φιλοσοφία συλλαμβάνει τις «εκτός νοήματος» αλήθειες υπάγονται σε τέσσερις τροπικότητες: το αναποφάνσιμο, που αναφέρεται στο συμβάν (μια αλήθεια δεν είναι, επέρχεται), το μη διακρίσιμο, που αναφέρεται στην ελευθερία (η διαδρομή μιας αλήθειας δεν είναι καταναγκαστική, αλλά τυχαία), το γενεαλογικό που αναφέρεται στο είναι (το είναι μιας αλήθειας είναι ένα απειροσύνολο υφαιρετικά αποσπασμένο από κάθε κατηγορημα μέσα στη γνώση), το ακατανόμαστο που αναφέρεται στο Καλό (η εκβιαστική κατονομασία ενός ακατανόμαστου επιφέρει την καταστροφή)». (Α. Badiou)

Η αστυνομία βρήκε μια ταυτότητα, ένα κορίτσι με μακριά μαλλιά και γυαλιά τετράγωνα, ψυχρό πρόσωπο, λεπτή όψη. Την πέταξε στα σκουπίδια χωρίς να δει το όνομα.

«Μη διακρίσιμοι είναι δύο όροι τους οποίους μάταια αντιμεταθέτετε. Αυτοί οι δύο όροι δεν είναι δύο παρά μόνον κατά την καθαρή παρουσίαση του είναι τους...το μη διακρίσιμο αφαιρεί το δύο από από τη δυαδικότητα...» διατυπώνει Α. Badiou. Αποδεικνύει τον ισχυρισμό του χρησιμοποιώντας την άλγεβρα, τα πολυώνυμα πολλαπλών μεταβλητών και με ρητούς συντελεστές. Έτσι αρχικά θέτει έναν κανόνα αξιολόγησης που είναι ότι αν το πολυώνυμο μηδενιστεί έχουμε μια τιμή $V1$, ενώ αν όχι την τιμή $V2$. Αποδεικνύει εύκολα ότι δύο πραγματικοί αριθμοί $+2$ και -2 είναι μη διακρίσιμοι: για κάθε πολυώνυμο $P(x,y)$, η τιμή το $P(-2,+2)$ είναι ίδια με την τιμή του πολυωνύμου $P(-2, +2)$ καθώς το πολυώνυμο μηδενίζεται και στις δύο περιπτώσεις. Το μη διακρίσιμο υποθέτει το πολλαπλό. (Α. Badiou)

Δύο παιδιά δίδυμα και ένα παιδί ανάμεσά τους. Ένα ταιριαστό ζευγάρι και ένα παιδί ανάμεσα τους. Δύο πόρτες και ένας διάδρομος ανάμεσά τους. Δύο δέντρα και λίγο κομμάτι ουρανού ανάμεσα τους. Όμοια δεν ήταν τα παιδιά, το ζευγάρι, οι πόρτες, τα δέντρα...

« Ένα υποκείμενο είναι αυτό που εξαφανίζεται ανάμεσα σε δύο μη διακρίσιμα, αυτό που εκθλίβεται κατά της υπαίρεση μιας διαφοράς χωρίς εννοιολογική σήμανση...θραύσμα του τυχαίου, το υποκείμενο διασχίζει την μηδενική απόσταση την οποία εγγράφει ανάμεσα σε δύο όρους η υπαίρεση του μη διακρίσιμου...Και κατά τούτο το υποκείμενο μια αλήθειας είναι πράγματι, κυριολεκτικά, α-διάφορο...Η πράξη του υποκειμένου είναι, όπως βλέπουμε, ουσιωδώς πεπερασμένη, όπως είναι ως προς το είναι της η παρουσίαση των μη διακρίσιμων. Ωστόσο η διαδρομή επαλήθευσης συνεχίζεται, επενδύοντας την κατάσταση με διαδοχικές αδιαφορίες με τέτοιο τρόπο που αυτό το οποίο συσσωρεύεται στην τροχία των πράξεων, σκιαγραφεί σιγά σιγά το περίγραμμα ενός υποσυνόλου της κατάστασης, ή του σύμπατος αναφοράς όπου επαληθεύονται, με την ενεργητική έννοια, οι επιπτώσει τους συμβατικού αξιώματος.» (Α. Badiou)

Περπατούσε πάνω στο σκοινί που κάλυπτε την απόσταση δύο δέντρων. Αυτό το περπάτημα δημιουργούσε μια πορεία, έκανε εμφανή τη συντομότερη, ευθεία διαδρομή σε ένα επίπεδο πάνω από το έδαφος, τυχαίο το ύψος με μόνη προϋπόθεση να μην είναι πολύ ψηλό.

«Το Κακό δεν είναι ο μη σεβασμός του ονόματος του Άλλου, είναι πολύ περισσότερο η προσπάθεια να κατονομάσουμε με κάθε τίμημα». (Α. Badiou)

Συχνά ο «Κακός» μυθιστορηματικός ήρωας αποκαλείται από τους «Καλούς», Ακατανόμαστος από φόβο να μην αποκτήσουν τις ιδιότητές του κατονομάζοντάς τον. Μια άλλη φράση που χρησιμοποιούμε στην καθημερινότητά μας είναι το :« Ο έξω από εδώ...». Είμαστε κλεισμένοι κάπου μέσα και έξω караδωκεί το κακό που δεν έχει ταυτότητα. Προσπάθησε να μην αγγίξει αυτόν που μοίραζε φυλλάδια, παρόλο που πήρε ένα, δεν ήξερε το όνομά του, αλλά της είπε ότι έπασχε...

«...Η απάνθρωπη ερημιά του δάσους με βοηθούσε, να καταλάβω καλύτερα την αντίφαση που υπάρχει όταν αναζητάς την πραγματικότητα στις εικόνες της μνήμης, από τις οποίες θα λείπει πάντα η γοητεία που προέρχεται από την ίδια τη μνήμη και από το γεγονός ότι δεν τις συλλαμβάνουν οι αισθήσεις μας. Η πραγματικότητα που είχα γνωρίσει δεν υπάρχει πια». (ο Marcel Proust, προσπαθεί να αποδώσει την περιγραφή του σάδους της Βουλώνης)

Το μνημονικό του παππού που καθόταν στο πεζούλι ήταν ισχυρό και ναι, δε θα σου κρύψω πως ζούσα και εγώ εκείνες τις στιγμές γιατί υπήρχε κάτι νέο που γαργαλούσε τις αισθήσεις μου, στην τωρινή στιγμή· η θέληση να μάθω τι είχε συμβεί και το βλέμμα αυτό είναι ακόμα τόσο σπινθηροβόλο...η ανάγκη της μετάδοσης της μνήμης τόσο κυρίαρχη...

«Για να διερευνήσουμε περισσότερο εμπειριστατωμένα τους νόμους της πολιτείας και τις υποχρεώσεις των πολιτών, είναι απαραίτητο όχι βεβαίως να διαλύεται η πολιτεία, αλλά να θεωρείται ωσει διαλελυμένη, δηλαδή να κατανοήσουμε ορθώς από ποια στοιχεία αποτελείται η ανθρώπινη φύση, για ποια ζητήματα είναι ενδεδειγμένη και για ποια δεν είναι ενδεδειγμένη για την πολιτειακή διακυβέρνηση και με ποιον τρόπο οι άνθρωποι οφείλουν να συμφωνούν μεταξύ τους, αν προσδοκούν να προοδέουν σε μια στέρα θεμελιωμένη πολιτεία». (Thomas Hobbes)

Λοιπόν, το παιχνίδι έχει ως εξής: Δύο άτομα ρίχνουν τη μπάλα ο ένας στον άλλον, όσοι θέλετε μπειτε στη μέση και προσπαθήστε να την πιάσετε για να μαζέψετε πόντους.

«Αν, λοιπόν, υπάρχει κάτι που προσιδιάζει στη νεωτερική δημοκρατία εν σχέση προς την κλασική είναι ότι αυτή ήδη από τις απαρχές της εμφανίζεται ως διεκδίκηση και ως απελευθέρωση της ζωής, επιδιώκοντας διαρκώς να μετατρέψει την ίδια τη γυμνή ζωή σε μορφή ζωής, και να βρει, ούτως ειπείν, τον βίο της ζωής». (G. Agamben)

Τροπικότητες καθημερινότητας.

«...ο νόμος βρίσκεται έξω από τον ίδιο του τον εαυτό, με άλλα λόγια: «εγώ, ο κυρίαρχος, που βρίσκομαι εκτός του νόμου, δηλώνω πως δεν υφίσταται τίποτα εκτός νόμου». (G. Agamben)

Εσύ που βρίσκεσαι εντός νόμου, βγες λίγο να μου πεις πως μπαίνω.

«Εκείνο που βρίσκεται εκτός εδώ περιλαμβάνεται όχι απλώς μέσω μιας απαγόρευσης ή ενός εγκλεισμού, αλλά αναστέλλοντας την εγκυρότητα της έννομης τάξης, επιτρέποντάς της έτσι να αποσυρθεί από την εξαίρεση, να την εγκαταλείψει. Δεν είναι η εξαίρεση που δεν επιδέχεται τον κανόνα, αλλά ο κανόνας που, καθώς αναστέλλεται δίνει χώρο στην εξαίρεση και μόνο με αυτόν τον τρόπο συγκροτείται ως κανόνας...αποκαλούμε σχέση εξαίρεσης αυτή την ακραία μορφή της σχέσης η οποία περιλαμβάνει κάτι μόνο μέσω του αποκλεισμού της». (G. Agamben)

Το μαγαζί είχε δύο χώρους, το καπνιστών, των μη καπνιστών και αυτών που περνούσαν μέσα από τον καπνό στο ενδιαίτημα.

«...η κυρίαρχη εξαίρεση είναι η θεμελιώδης εν-τοπιολογία/τοποθέτηση, η οποία δεν περιορίζεται στη διάκριση μεταξύ εκείνου που βρίσκεται εντός και εκείνου που βρίσκεται εκτός, την κανονικής κατάστασης και του χάους, αλλά χαράσσει μεταξύ τους ένα κατώφλι (την κατάσταση εξαίρεσης), εκκινώντας από την οποία εσωτερικό και εξωτερικό εισέρχονται σε εκείνες τις πολύπλοκες τοπολογικές σχέσεις οι οποίες καθιστούν δυνατή την εγκυρότητα της ισχύουσας τάξης». (G. Agamben)

Αν δεν υπήρχε το σκαλί, πώς θα ανέβαινε;

«Αν, για να δώσουμε το παράδειγμα ενός επιτελεστικού ομιλιακού ενεργήματος, προφέρεται το σύνταγμα «σ'αγαπώ»: από τη μια πλευρά, αυτό δεν μπορεί να εννοηθεί ως εάν βρίσκεται εντός ενός κανονικού συγκεκριμένου, αλλά, από την άλλη, για να μπορέσουμε να λειτουργήσει ως παράδειγμα, θα πρέπει να το πραγματευτούμε, ως πραγματική απόφαση». (G. Agamben)

Χιόνιζε και ήθελε να πέσει ανάσκελα πάνω στο χιόνι και να τη βγάλω φωτογραφία. Εκείνο το σημείο είχε πάγο, παράλογη κίνηση, δεν την άφησα. Λίγο μετά είδα μαλακό χιόνι, αλλά δεν ήθελε να πέσει.

«Σε πολλές πρωτόγονες κοινωνίες, μεταξύ των δύο ειδών ταμπού δεν υφίσταται ξεκάθαρη διαχωριστική γραμμή, αλλά και σε λαούς πιο προοδευμένους η έννοια της ιερότητας και εκείνη της μιαιρότητας συχνά εφάπτονται». (G. Agamben)

Εξομολογήθηκε στο περιστέρι που στάθηκε στο μπαλκόνι.

«Για να καταστεί ιερό το θύμα, είναι απαραίτητο να το «αποσπάσουμε από τον κόσμο των ζωντανών, χρειάζεται να διασχίσει το κατώφλι που χωρίζει τα δύο σύμπαντα: αυτός είναι ο σκοπός της θανάτωσης». (Benveniste)

Είμαστε σε μια καφετέρια και ενώ μας έχει εξιστορήσει όλο το συμβάν, παίζει δυνατή μουσική· χασμουρήθηκε. Ύστερα αναρωτήθηκε: Χασμουρήθηκα επειδή βαρέθηκα; Επέμενε σε αυτήν την ερώτηση πολύ ώρα, επαναλάμβανε την ερώτηση: Χασμουρήθηκα επειδή βαρέθηκα; Τότε είναι που παίρνεις το ρόλο του καθισυχαστή, φονεύεις την πρώτη σου σκέψη και απαντάς: Όχι, δε χασμουρήθηκες επειδή βαρέθηκες ως προς εσένα.

«Η άθυτη και, ωστόσο, φονεύσιμη, ζωή είναι η ιερή ζωή· δηλαδή η ζωή που δεν μπορεί να θυσιαστεί και μολαταύτα μπορεί να αφαιρεθεί, είναι η ιερή ζωή». (G. Agamben)

Μου απαγόρευσε να κοιμηθώ στη σκηνή της. Έμεινα έξω, όλο το βράδυ και έβλεπα τη θάλασσα που μία πλησίαζε, μία απομακρυνόταν. Σκέφτηκα να της το πω. Πως η θάλασσα μια πλησιάζει, μια απομακρύνεται από τον τόπο μας.

«Όχι η χάραξη συνόρων, αλλά η κατάργησή τους ή η απόρριψή τους συνιστά την ιδρυτική πράξη της πόλης.» (G. Agamben)

Έβλεπα τα παιδιά να χωρίζουν μια τσίχλα στη μέση. Το ένα την έφαγε, το άλλο την έβαλε στην τσέπη του. Εκεί έμεινε, μέχρι που έλιωσε και λέρωσε το παντελόνι του. Τότε το θυμήθηκε, τη ξεκόλλησε και τη μάσηξε λίγο.

«Οι μπατίδοι ασκούσαν συγκεκριμένα επαγγέλματα, φορούσαν χαρακτηριστική ομοιόμορφη ενδυμασία, στα χέρια τους έφεραν διάστικτες επιγραφές και στο μέτωπο σταυρό. Αυτή η κοινωνική ομάδα, για την προέλευσή της ελάχιστα γνωρίζουμε, συγκρούονταν συχνά με την τούρκικη αστυνομία, χαρακτηρίζονταν από το φιλελεύθερο και ευσυνείδητο πνεύμα της, από τη λιτότητα βίου και το σεβασμό της οικογενειακής τιμής». (G. Agamben)

Το ένα παιδί φώναξε στο άλλο: «Πάρε τον μπούλο...» . Και εκείνο μάζεψε τα λίγα υπάρχοντά του από το πεζοδρόμιο και πήγε στα δίπλα φανάρια.

«Η μεταμόρφωση σε λυκάνθρωπο αντιστοιχεί πλήρως στην κατάσταση εξαίρεσης, για όλη τη διάρκεια της οποίας (αναγκαστικά περιορισμένη)

η πόλη είναι ωσει διαλυμένη και οι άνθρωποι εισέρχονται σε μια ζώνη αδιαφορίας, όπου δε διαφοροποιούνται σε τίποτα από τα θηρία». (G. Agamben)

Είδε στο όνειρο αν της κάνουν δώρο φίδια.

«...ανάθεμα (*in bando, a bandono*) στα ιταλικά σήμαινε τόσο «είμαι στο έλεος κάποιου», όσο και «θεληματικά», «εκούσια», «ελεύθερα», είμαι «αποκλεισμένος», αλλά και «ανοιχτός σε όλους, ελεύθερος», όπως και «στρωμένο τραπέζι, έτοιμο για γεύμα». Το ανάθεμα είναι ταυτοχρόνως ελκτική και απωθητική δύναμη, η οποία συνδέει άρρηκτα τους δύο πόλους της κυρίαρχης εξαίρεσης». (G. Agamben)

Προσπαθούσε να φανεί συμπαθητικός. Για ό. τι ζητούσε κανείς ήταν εκείνος που θα το έφερνε, ενώ παράλληλα έκανε τις δουλειές που του είχαν ανατεθεί. Ένα χαμόγελο σχηματίζονταν κάθε λίγο στα χείλη του. Βλέμμα θολό, παρασυρμένο. Οι άλλοι, εστιασμένοι σε ένα πράγμα ή σε κανένα, κουβέντιαζαν.

«Η ιερότητα συντιστά μια γραμμή φυγής η οποία είναι ακόμη και σήμερα παρούσα στη σύγχρονη πολιτική και ως τέτοια, μετακινείται συνεχώς προς ολοένα και πιο ευρείες και πιο σκοτεινές περιοχές, μέχρι να ταυτιστεί με την ίδια τη βιολογική ζωή των πολιτών». (G. Agamben)

Πήγαινε στην εκκλησία για την αναζήτηση της ησυχίας. Η ιερότητα της ησυχίας σε ένα μέρος που μπορεί να αναδειχτεί ως ετεροτοπικό.

«Η αντίληψη των δικαιωμάτων του ανθρώπου, η οποία θεμελιώνεται πάνω στην υποτιθέμενη ύπαρξη ενός καθαυτό ανθρώπινου όντος, καταρρέει αμέσως μόλις εκείνοι που την απαγγέλονταν βρουν για πρώτη φορά απέναντί τους ανθρώπους οι οποίοι έχασαν κάθε άλλη ιδιότητα και ειδική σχέση». (H. Arendt)

Τι δικαίωμα έχει το δέντρο; Κάθε δικαίωμά του είναι δεδομένο με τη γέννησή του. Δε χρειάζεται να απαιτήσει το μεγάλωμα, την αναπνοή, τη διαπνοή, το άνθος του, την ιδιαιτεροτητά του. Έρχονται όταν είναι έτοιμο. Φυσιολογικά έρχονται. Και αν διακοπούν από κάποια βίαιη διαδικασία, δυστυχώς, αυτό φωνή δεν έχει ανθρώπινη για να διεκδικήσει τα αναφαίρετα δικαιώματα.

«Η έννοια της «ζωής άνευ αξίας» εφαρμόζεται πρωτίστως σε άτομα τα οποία θα πρέπει να θεωρηθούν «θεραπεύθως απολεσθέντα», έπειτα από μια ασθένεια

ή έναν τραυματισμό, και τα οποία, έχονταν πλήρη συνείδηση της κατάστασής τους, επιθυμούν πάση θυσία την «απελευθέρωση» και που εξέφρασαν αυτή την επιθυμία τους με έναν οποιοδήποτε τρόπο» (G. Agamben)

Πώς θα μπορούσε να είναι ένας χώρος ευθανασίας; Ένα κατώφλι ζωής και θανάτου. Κάτι ευχάριστο που να σε κρατά ή κάτι δυσάρεστο να σε διώξει;

«...η δυνατότητα, στον ορίζοντα της νέας βιοπολιτικής τάσης του εθνικοσοσιαλιστικού κράτους, της κυρίαρχης εξουσίας να αποφασίσει περί της γυμνής ζωής. Είναι προφανές ότι η «ζωή ανάξια να βιωθεί» δεν είναι μια ηθική έννοια που αφορά τις προσδοκίες και τις εύλογες επιθυμίες του ατόμου στην ενικότητα του· απεναντίας, είναι μια πολιτική έννοια, όπου τίθεται υπό συζήτηση η ακραία μεταμόρφωση της φονεύσιμης και άθυτης ζωής του homo sacer, επί του οποίου θεμελιώνεται η κυρίαρχη εξουσία. Αν η ευθανασία προσφέρεται σε αυτήν την ανταλλαγή, τούτο συμβαίνει γιατί σε αυτήν ο άνθρωπος υποχρεώνεται να διαχωρίσει σε έναν άλλον άνθρωπο τη ζωή από το βίο και να απομονώσει σε αυτόν ένα είδος γυμνής ζωής, μια φονεύσιμη ζωή» (G. Agamben)

**Δολοφόνησε το παιδί της.
Δολοφόνησε τα παιδιά της.
Δολοφόνησε τα παιδιά.
Δολοφόνησε το παιδί μέσα της.**

«Στην κατάσταση εξαίρεσης που έγινε κανόνας, η ζωή του homo sacer, η οποία αποτελούσε την αντιστοιχία της κυρίαρχης εξουσίας, αντιστρέφεται σε μια ύπαρξη επί της οποίας η εξουσία δε φαίνεται ότι είναι σε θέση να ασκήσει πλέον καμιά επιρροή». (G. Agamben)

Ντρεπόταν να πει πως δε θυμήθηκε να πάρει τα χάπια του. Ο εγγονός του έβαλε τα κλειδιά στη τσέπη και του είπε: «Όταν περπατάς, θα κουδουνίζουν και θα θυμάσαι να γυρίζεις σπίτι».

«Ο χρόνος είναι μια πραγματικότητα συμπυκνωμένη στη στιγμή και μετέωρη ανάμεσα σε δύο μηδενικά». (Γκ. Μπασελάρ)

Είχα κλείσει το μάτι της κουζίνας του σπιτιού του. Παρόλα αυτά ένας καπνός πλημμύριζε τα ρουθούνια μου και αυτή μυρωδιά μου έβαζε σκέψεις στο μυαλό. Πήγα μέχρι δίπλα, μυρίζοντας διαρκώς να βρω την αιτία του κακού. Όλα φαίνονταν εντάξει στην είσοδο. Τρία άτομα, από διαφορετικά μπαλκόνια με κοιτούσαν όταν μπήκα.

«Και το ίδιο το τρομερό παρόν περιλαμβάνει, μέσα στα ίδια ερέβη του μέλλοντος, τόσο τη στιγμή που πλησιάζει, όσο και τους κόσμους και τους ουρανούς που ακόμα δεν έχουν επίγνωση του εαυτού τους». (Ρουπνέλ)

Η φουσκωμένη κοιλιά προκαλεί το βλέμμα, μα μοναχά ζητά να ξεφουσκώσει.

«Για να απαρτιστεί μια πλήρης ανάμνηση, χρειάζεται η ανάμνηση πολλών στιγμών». (Γκ. Μπασελάρ)

Το κοπάδι αποτελείται από πολλά πρόβατα.

«...αποκαλούμε μονότονη και κανονική κάθε εξέλιξη την οποία δεν εξετάζουμε με περιπαθή προσοχή. Αν η καρδιά μας ήταν αρκετά ανθεκτική, ώστε να αγαπήσει τη ζωή με τις λεπτομέρειές της, θα βλέπαμε ότι όλες οι στιγμές είναι δωρήτριες και συνάμα καταχράστιες, και ότι μια νέα η τραγική καινοτομία, πάντα αιφνίδια, δεν παύει να εξεικονίζει την ουσιώδη ασυνέχεια του Χρόνου». (Γκ. Μπασελάρ)

Το ατύχημα, άνοιξε το δρόμο στα δύο, δύο λωρίδες κυκλοφορίες, τέσσερα μέτωπα κτιρίων, δύο συστοιχίες δέντρων και η ρωγμή γέμισε πέταλα... αλόγων.

«...η διάρκεια απαρτίζεται από στιγμές χωρίς διάρκεια, όπως η ευθεία απαρτίζεται από αδιάστατα σημεία». (Γκ. Μπασελάρ)

-Πόσο διήρκεσε η ταινία;

-Στην παύση την είχα.

-Πόσο έπαψε η ταινία;

-Δύο ώρες και είκοσι λεπτά.

«...θα δούμε τότε ότι η ζωή δεν μπορεί να κατανοηθεί μέσα σε μια παθητική θεώρηση· το να την καταλάβουμε, είναι κάτι περισσότερο από το να τη ζήσουμε: σημαίνει να την προωθήσουμε...μόνο η οκνηρία είναι διαρκής· η πράξη είναι στιγμιαία...η φύση της πράξης, χάρη σε μια ιδιότυπη ρηματική σύμπτωση, είναι η συγχρονικότητα;...η ζωή είναι η ασυνέχεια των πράξεων;». (Γκ. Μπασελάρ)

Δύο πίνακες. Ζωγραφίζει το μισό θέμα στον έναν και το άλλο μισό στον άλλον. Δύο οπτικές γωνίες και ένα κενό. Στη μέση ζωγραφίζει ολόκληρο το θέμα μετωπικά, μα δεν υπάρχει καμβάς και έτσι σχεδιάζει στον αέρα την πλήρη εικόνα.

«Είπαν ότι η διάρκεια είναι η ζωή. Αναμφίβολα· αλλά πρέπει, τουλάχιστον να τοποθετήσουμε τη ζωή μέσα στο πλαίσιο του ασυνεχούς που την περιλαμβάνει, και μέσα στην επιθετική μορφή που την εκδηλώνει. Δεν είναι πλέον αυτή η ροϊκή αλληλουχία των οργανικών φαινομένων που ρέουν το ένα μέσα στο άλλο και συγχέονται μέσα στη λειτουργική ενότητα. Το είναι, αλλόκοτος τόπος υλικών αναμνήσεων, είναι μια συνήθεια. Το διαρκές μέσα στο είναι αποτελεί την έκφραση όχι μιας ακίνητης και σταθερής αιτίας, αλλά μιας παράθεσης φευγαλέων και ακατάπαυστων αποτελεσμάτων, το καθένα από τα οποία έχει τη δική του στέρεη βάση, και των οποίων η συγκράτηση, απλή συνήθεια, συνθέτει ένα υποκείμενο». (Ρουπνέλ)

Συνηθίζω πριν κοιμηθώ να φαντάζομαι πως σχεδιάζω μία γη που γίνεται χώρος και ύστερα τόπος. Πρώτα το χώμα του, η θάλασσα του, σκέφτομαι την ακτή, πως φτάνεις στην ακτή, τα δέντρα, τι δέντρα, άνθη, άλογα και η λογική, που βρίσκομαι, ποιος βρίσκεται μαζί μου, τι καιρό έχει, τι ώρα είναι, που βρίσκομαι, που μένω, τα δέντρα, που βρίσκομαι, τα μονοπάτια, που οδηγούν, που βρίσκομαι, που έχω συνηθίσει φαντασιακά να υλοποιώ τον εαυτό μου.

«Για τον Μπερξόν, η αληθινή πραγματικότητα του χρόνου είναι η διάρκεια...θα παριστούσαμε τον μπερξονικό χρόνο με μια ευθεία μαύρη γραμμή, όπου θα είχαμε τοποθετήσει, για να συμβολίσουμε τη στιγμή ως μηδέν, ένα πλασματικό κενό, ένα λευκό σημείο...για τον Ρουπνέλ η διάρκεια είναι κατασκευή, χωρίς απόλυτη πραγματικότητα...θα εξεικονίζαμε συνεπώς σωστά το χρόνο του Ρουπνέλ με μια λευκή γραμμή, δυνητική και πλασματική, όπου αιφνής, σαν απρόποτο συμβεβηκός, θα ερχόταν να εγγραφεί ένα μαύρο στίγμα, σύμβολο μιας πυκνής πραγματικότητας». (Γκ. Μπασελάρ)

Τι νόημα έχει να μιλάς για στιγμές όταν η καθημερινότητα μας εμποδίζει να εστιάσουμε; φτηνή δικαιολογία.

« Αν η πλήξη ή η ανυπομονησία μας επιμήκαινε την ώρα, αν η χαρά μίκραινε τη μέρα, η απρόσωπη ζωή, η ζωή των άλλων, μας υπενθύμιζε επακριβώς τη διάρκεια». (Γκ. Μπασελάρ)

Παρατηρώ πως ο χρόνος του είναι διαφορετικός από τον δικό μου. Ο δικός μου πιο σύντομος, πιο μεγάλη μου φαίνεται η ώρα, φτάνω στο κατώφλι του νωρίτερα και τον περιμένω. Δεν το καταλαβαίνει. Δεν αφέθηκε, μα δεν πρόφτασε.

«Φρουρός του χρόνου, η μνήμη διατηρεί μόνο τη στιγμή· δεν διατηρεί τίποτα, απολύτως τίποτα, από την περίπλοκη και τεχνητή αίσθηση που είναι η διάρκεια». (Γκ. Μπασελάρ)

Μια υποσυνείδητη πορεία από μνήμης με κατεύθυνε σπίτι της, χωρίς να το προσέξω.

«Ο όρος σῶμα, ο οποίος σε μεταγενέστερες εποχές ως ένα καλό ισοδύναμο του δικού μας σώματος, αρχικώς σήμαινε μόνο «πτῶμα, λείψανο, κουφάρι», ως εάν η ζωή καθαυτή, η οποία για τους Έλληνες κατέληγε σε μια πολλαπλότητα όψεων και στοιχείων, να παρουσίαζονταν ως ενότητα μόνο μετά το θάνατο. Εξάλλου, ακόμα και σε εκείνες τις κοινωνίες που, όπως και η κλασική Ελλάδα, τελούσαν θυσίες ζώων και, περιστασιακώς, θυσίαζαν ανθρώπους η ζωή καθαυτή δε θεωρούνταν ιερή. Γινόταν ιερή μόνο μέσω μιας σειράς τελετουργιών, σκοπός των οποίων ήταν να τη διαχωρίσουν από το βέβηλο συγκείμενό της.» (G. Agamben)

Κάτσε στη απέναντι πλευρά του δρόμου και θα είσαι διαφορετικός από αυτούς τους διαδηλωτές. Δηλώνεις πως κάθεσαι στην απέναντι πλευρά.

«Η σύμπτωση είναι η απαραίτητη ελαχιστοβάθμια καινοτομία για να προσηλωθεί το πνεύμα μας». (Γκ. Μπασελάρ)

Διάβαζε τα κουδούνια μιας πολυκατοικίας. Είδε το όνομά του, κοίταξε ένα αντίγραφο της ταυτότητας του που είχε πάντα μαζί του και χτύπησε. Ήταν στον πρώτο όροφο, άκουσε τα βήματά του.

«Δεν μπορείτε να μιλήσετε χωρίς να χρησιμοποιήσετε όλα τα επιρρήματα, όλες τις λέξεις που ανακαλούν αυτό που διαρκεί, αυτό που διαβαίνει, αυτό που αναμένουμε. Είστε αναγκασμένοι, συζητώντας, να λέτε: επί μακρόν, κατά τη διάρκεια, μεσούντος. Άρα η διάρκεια είναι μέσα στη γραμματική, μέσα στη μορφολογία, όσο και μέσα στη σύνταξη». (Γκ. Μπασελάρ)

Εν παροδικώ εν τέλει, ποτέ μου δεν έχω περιμένει πολύ ή λίγο. Αφού περνούσε η ώρα της αναμονής, ο χρόνος διαστέλλονταν και συστέλλονταν στο μυαλό μου, καταλάβαινα ότι διαρκούσε πάντα όσο άρμοζε στη φύση της.

«..να δώσουμε πιο καθαρό νόημα στις λέξεις του πλήθους». (Μαλλαρμέ)

Καθόντουσαν στον καναπέ και κοιτούσαν τηλεόραση. Σώματα σε καθιστή θέση, μάτια στραμμένα μετωπικά. Εκείνος θεώρησε αηδιαστικό το γεγονός του βαθιού ρεψίματος εκείνη τη στιγμή και ο άλλος βρήκε απεχθές το ότι ο άλλος συμφωνούσε με αυτά που έλεγαν.

«Ένας ρυθμός που εξακολουθεί αναλλοίωτος είναι ένα παρόν που έχει μια διάρκεια· αυτό το παρόν που διαρκεί απαρτίζεται από πολλές στιγμές, οι οποίες, από μια ιδιαίτερη σκοπιά, διασφαλίζονται από μια τέλεια μονοτονία. Με παρόμοιες μονοτονίες πλάθονται τα διαρκή αισθήματα που καθορίζουν την ατομικότητα της επιμέρους ψυχής» (Γκ. Μπασελάρ)

Είμαι και εγώ από τους ανθρώπους που μιλούν στο δρόμο.

«...το παρελθόν είναι μια παρούσα συνήθεια, και αυτή η παρούσα κατάσταση του παρελθόντος αποτελεί ακόμα μια μεταφορά. Πράγματι, για εμάς, η συνήθεια δεν εγγράφεται σε μια ύλη, σε ένα χώρο. Δεν μπορεί παρά να πρόκειται για μια συνήθεια πέρα για πέρα ηχητική, που παραμένει, όπως πιστεύουμε, ουσιαστικά σχετική. Μια συνήθεια που, κατ'εμάς, είναι νοητική και υπερβολικά νεφελώδης για να καταγραφεί, υπερβολικά άυλη για να ακινητοποιηθεί μέσα στην ύλη». (Γκ. Μπασελάρ)

Θυμάμαι μια φορά που κοιμήθηκε σε μένα, που τον άκουσα να αφουγκράζεται κάτι. Τότε αντιλήφθηκα έναν ρυθμικό ήχο που προέρχονταν από το πάνω διαμέρισμα και που δεν είχα ξαναπροσέξει. Έπειτα από διάφορα μικρά σενάρια, καταλήξαμε πως πρέπει να ήταν κάποιο μηχάνημα αναπνευστικής στήριξης. Κρατούσαμε με τις αναπνοές μας για να βυθιστούμε στη σιωπή της νύχτας, να βεβαιωθούμε.

«Για τις στατιστικές αντιλήψεις περί χρόνου, το διάστημα ανάμεσα σε δύο στιγμές είναι απλώς ένα πιθανό μεσοδιάστημα· όσο παρατείνεται το μηδέν του, τόσο μεγαλύτερη πιθανότητα υπάρχει να το περατώσει μια στιγμή». (Γκ. Μπασελάρ)

Κρύα στιγμή αυτή που βρίσκεσαι μπροστά από το ψυγείο.

«Για το Ρουπνέλ, το άτομο έχει χωρικές ιδιότητες, όπως ακριβώς και εξίσου έμμεσα έχει χημικές ιδιότητες. Με άλλα λόγια, το άτομο δεν υποστασιοποιείται παίρνοντας ένα κομμάτι χώρου που θα ήταν το σκαρί του πραγματικού, απλώς εκτίθεται μέσα στο χώρο. Το πεδίο του ατόμου απλώς οργανώνει διακριτά μεταξύ τους σημεία, όπως το γίνεσθαι του οργανώνει μεμονωμένες στιγμές...Το αλλού δεν ενεργεί πάνω στο εδώ, όπως το άλλοτε δεν ενεργεί πάνω στο τώρα». (Γκ. Μπασελάρ)

Κόλλησαν μέλι τα δάχτυλά μου, κόλλησε ο πάγκος της κουζίνας και μέχρι το απόγευμα κολλούσαν και οι παντόφλες σου. Μέλωσα τη στιγμή που θα ερχόταν.

«Αρχικά το άτομο, ως περίπλοκο, αντιστοιχεί σε μια ταυτοχρονία στιγμιαίων πράξεων· απαντάται αυτούσιο μόνο εφόσον αυτές οι ταυτόχρονες πράξεις ξαναρχίζουν». (Γκ. Μπασελάρ)

Ψέματα. «Ψέματα!» φωνάζει το μικρό παιδί. «Αυτήν τη ιστορία να σου πω σήμερα;» αποκρίνεται η πατέρας. Διαστρέβλωση λόγων. Απάντηση σε μια μετέωρη δήλωση. Το παιδί πάει και κρύβεται κάτω από τον ποδόγυρο της μάνας του.

«Το άτομο, σε όποιο επίπεδο κι αν το συλλάβουμε, στην ύλη, στη ζωή στη σκέψη, είναι ένα αρκετά ποικίλο σύνολο, η καταγεγραμμένων συνηθειών. Εφόσον όλες οι συνήθειες που θα χαρακτηρίζαν το είναι, αν ήταν γνωστές, δεν επωφελούνται ταυτόχρονα από όλες τις στιγμές που θα μπορούσαν να τις ενεστοποιήσουν, η ενότητα ενός είναι φαίνεται πάντα εξαρτημένη από τη συμπτωματικότητα». (Γκ. Μπασελάρ)

Οι σωματικές πρακτικές του κατωφλιού μπορούν να αναχθούν σε πρακτικές συμπτωματικότητας. Εμφανίζεις ένα σωματικό σύμπτωμα που σε έχω δεινα έχεις στο κατώφλι; Τότε μπορείς να είσαι και τώρα ένα κατώφλι, αν εστιάσεις στη στιγμή.

«Έτσι, κάθε ατομικό και περίπλοκο ον διαρκεί, στο μέτρο που συγκροτεί μια συνείδηση, στο μέτρο που η βούλησή του εναρμονίζεται προς τις υποδεέστερες δυνάμεις και βρίσκει αυτό το σχήμα της οικονομικής δαπάνης, που είναι μια συνήθεια». (Γκ. Μπασελάρ).

Τους φιλοξενώ για λίγες μέρες. Οι ρυθμοί μας ασυγχρόνιστοι. Οι ώρες ύπνου, φαγητού, ξεκούρασης, διασκέδασης, διαφορετικές. Εκείνοι συνεχίζουν την καθημερινότητά τους και εγώ αναρωτιέμαι πως να κουμπώσω σε αυτήν. Έτσι κάπως, σκεφτόμενη, δημιούργησα μια διάρκεια, σκέψεις παρόμοιου περιεχομένου που έπλασαν ένα παραθυράκι καθημερινότητας.

«Μια συνήθεια είναι μια ορισμένη τάξη στιγμών, που επιλέγεται πάνω στη βάση του συνόλου των χρονικών στιγμών. Λειτουργεί με καθορισμένη ένταση και ιδιαίτερο τέμπο. Είναι μια δέσμη συνηθειών που μας επιτρέπει να εξακολουθήσουμε να είμαστε μέσα στην πολλαπλότητα των κατηγορημάτων μας, δίνοντας μας την εντύπωση ότι υπήρξαμε, όταν δεν μπορούσαμε να βρούμε μέσα μας, σαν υποστασιακή ρίζα, την πραγματικότητα που μας δίνει την παρούσα στιγμή. Παρόμοια θέτουμε σκοπούς και στόχους στο μέλλον μας, επειδή η συνήθεια είναι μια προοπτική πράξεων» (Γκ. Μπασελάρ)

Συνηθίζει, κάθε φορά που ακούει καποιον ήχο απ' έξω, να τρέχει στο ματάκι της πόρτας να δει τι συμβαίνει.

«...η συνήθεια είναι η θέληση να αρχίσει κανείς να επαναλαμβάνει τον εαυτό του». (Γκ. Μπασελάρ)

Επαναλαμβάνω σημαίνει λαμβάνω ξανά και ξανά το απόσταγμα της στιγμής, ξαναβαφτίζομαι στο όνομα του δικού μου χρόνου, μαθαίνω καλύτερα τι σημαίνει αυτός ο προσωπικός χρόνος.

«Η συνήθεια διαθέτει εφ' αυτής τη σημασία της προόδου· η πράξη που ξαναρχίζει, λόγω αποκτημένης συνήθειας, ξαναρχίζει με μεγαλύτερη ταχύτητα και ακρίβεια· οι κινήσεις που την εκτελούν χάνουν τη πληθωρικότητα τους, την άχρηστη περιπλοκότητά τους· απλοποιούνται και συντομεύονται. Οι παράσιτες κινήσεις εξαφανίζονται». (Γκ. Μπασελάρ)

Βιομηχανική επανάσταση. Η συνήθεια των μηχανών.

«...δύο διαδοχικές στιγμές έχουν μεταξύ τους την ανεξαρτησία που αντιστοιχεί στην ανεξαρτησία των δύο μοριακών ρυθμών που ερμηνεύουν. Αυτή η ανεξαρτησία, την οποία παραγνωρίζουμε όταν έχουμε να κάνουμε με δύο διαδοχικές καταστάσεις, επιβεβαιώνεται όταν θεωρούμε φαινόμενα που δεν είναι αμέσως διαδοχικά...ανάμεσα σε διαδοχικά φαινόμενα, υπάρχει παθητικότητα και αδιαφορία ». (Γκ. Μπασελάρ)

Μέσα στη σχέση είμαστε δυο άνθρωποι, δύο χαρακτήρες, δύο προσωπικότητες, δύο στιγμές ή δύο αδιαφορίες.

«Οι στιγμές είναι ξεχωριστές, επειδή είναι γόνιμες. Και δεν είναι γόνιμες μέσω αναμνήσεων τις οποίες μπορούν να επαναφέρουν στο παρόν, αλλά επειδή προστίθεται ένας χρονικός νεοτερισμός, κατάλληλα προσαρμοσμένος στο ρυθμό μιας προόδου...ο χρόνος διαρκεί μόνο επινοώντας». (Γκ. Μπασελάρ)

Κοιτάει συνεχώς το ρολόι στο χέρι του, κοιτάω το ρολόι στον τοίχο, κοιτάει το ρολόι στον πίνακα, κοιτάω το ρολόι στο κομοδίνο, κοιτάει το ρολόι στο Σιλό, κοιτάω το ρολόι στο χέρι μου που δε φοράω. Παρατηρώ το βραχιόλι.

«Σήματα σαν κι αυτά που αφήνει ένας παρατεινόμενος ήχος χωρίς δόνηση αποβαίνουν αληθινό βάσανο». (Οκτάβιος Μιρμπώ)

Μου αρέσει να παίρνω ένα απλό χαρτί συσκευασίας, να το βουτάω στο νερό, ύστερα να το απλώνω και με το χέρι να τρίβω ένα άλλο χαρτί επάνω, μέχρι αν γίνουν μία μουσκεμένη γεωγραφία.

«Η αίσθηση είναι ποικιλία, μόνο η μνήμη επιβάλλει ομοιομορφία». (Γκ. Μπασελάρ)

Σε ποιά γαλήνη αναφερόταν, όταν έλεγε πως τώρα όλα είναι πια εντάξει που ξεκαθάρισε το παρελθόν; Τακτοποίησε πιο βολικά το πτώμα στην κάσα;

«Μια φαντασία δεν έχει ποτέ όση διάρκεια θα χρειαζόταν, ώστε να συγκεφαλαιώσει όλες τις δυνατότητες του συναισθηματικού όντος. Για την ακρίβεια, είναι μια δυνατότητα, το πολύ πολύ μια απόπειρα, ένας λαχανιασμένος ρυθμός». (Γκ. Μπασελάρ)

Ναι, αλλά λαχανιασμένα πέφτουμε στη θάλασσα, κάνουμε έρωτα, τρέχουμε... Ποιός μπορεί να τρέχει χωρίς να ανεβαίνουν οι χτύποι της καρδιάς του;

«Τι είναι η βιωμένη στιγμή; Συναισθηματική σύνθεση των αντιθέτων». (Γκ. Μπασελάρ)

Όταν βιώνεις το ένα, βιώνεις και το αντίθετό του.

«Ο χρόνος δεν κυλάει πια. Αναβλύζει». (Γκ. Μπασελάρ)

Πλημμυρίσαμε και ήταν μια στιγμή που δε θα ξεχάσω ποτέ, σηκωμένα παντζάρια, γέλιο και γλίστρες. Τα παιδιά γύρισαν.

«Παιδί ακόμα, ένιωσα στην καρδιά μου δύο αντιφατικά συναισθήματα: τη φρίκη της ζωής και την έκσταση της ζωής». (Baudelaire, Mon coeur mis à nu)

Όλα τα μικρά, γαντζωμένα στα κάγκελα, περίμεναν να έρθει κάποιος δικός της για να την πείσει να βγει από το μπάνιο. Δύο ελαφριές πόρτες κλειστές που θα άνοιγαν σύντομα.

«Ο Carl Jung ονόμασε το φυσιολογικό παιδί «το εκστατικό παιδί»-την έμφυτη δυνατότητά μας για εξερεύνηση, δέος και δημιουργική ύπαρξη» (John Bradshaw)

Ξαφνικά ένιωσα μια ακατανίκητη έλξη να σκαρφαλώσω στο δέντρο, παρόλο που δε ήξερα πως φοβόμουν το ύψος. Θα καβαλούσα το χαμηλότερο κλαδί.

«Κάθε παιδί έχει ανάγκη να το αγαπούν χωρίς όρους-τουλάχιστον στην αρχή. Χωρίς τα αντανακλαστικά μάτια ενός μη επιτιμητικού γονιού ή κηδεμόνα, ένα παιδί δεν έχει άλλο τρόπο να μάθει ποιος πραγματικά είναι. Ο καθένας μας ήταν εμείς πριν γίνει εγώ». (John Bradshaw)

Θυμάμαι τον εαυτό μου παιδί, παντα συνδεδεμένο με κάποιον άνθρωπο, σε ένα χώρο με κόσμο, σε ένα αυτοκίνητο με δύο άλλους, σε ένα δωμάτιο που σύντομα θα έμπαινε κάποιος.

«Τα παιδιά πιστεύουν στη μαγεία» (John Bradshaw)

Η εικόνα του μικρού πρίγκιπα, συχνά εμφανίζεται ακόμα και σε εφηβικά ημερολόγια ή και ημερολόγια για μεγαλύτερους αν δεχτούμε μια κάποια ηλικιακή ταξινόμηση (;). Και όμως αυτός ο ξανθός μπόμπιρας ή ο ξανθόλευκος σοφός, δε μοιάζει να υπόκειται στο χρόνο.

«Επειδή ποτέ δεν είμαστε αυτοί που πράγματι είμαστε, δεν είμαστε ποτέ αληθινά παρόντες». (John Bradshaw)

Κάποιες φορές θεωρώ πως κάνει πολλά για ένα άτομο. Σκηνοθετεί τη ζωή της, γράφει το σενάριο, παίζει και ύστερα με ρωτάει αν ήταν καλό. Μου είναι δύσκολη ακόμα και αυτή η απάντηση, εκείνη πως τα κάνει όλα;

«Τα παιδιά, φυσιολογικά γεμάτα έκσταση, είναι αυθόρμητα και ζουν στο παρόν, υπό μία έννοια, είναι εξορία στο παρόν». (John Bradshaw)

Βυθίστηκα στη δεινή του κάθετου χρόνου και πηγαινοερχόμουν σε ένα οριζόντιο πεζοδρόμιο, καθώς δε θυμόμουν σε πιο στενό ήταν το σπίτι του.

«Η παράξενη θεότητα των παιδιών, απορρέει από την έλλειψη κάθε έννοιας σωστού ή λάθους, καλού ή κακού». (Christopher Mortley)

Με κοίταξε ένα πιτσιρίκι στα μάτια, γέλασε, το προσπέρασα και ύστερα καθώς το τράβαγε η μαμά του από το χέρι, με κοιτούσε ακόμα με γυρισμένο το κεφάλι του και ξαναγέλασε.

«...στην αρχή, λείπει η κατεύθυνση από τις κινήσεις τους. Επειδή ενδιαφέρονται τόσο πολύ για το καθε τί, δυσκολεύονται να διαλέξουν ένα πράγμα». (John Bradshaw)

**Στο σουπερμάρκετ, έλεγε ένας πατέρας.
«Θα πάρεις ένα από τα δύο».
«Και αυτό;», απάντησε το παιδί.**

«Το ελεύθερο παιχνίδι είναι ο τρόπος με τον οποίο ένα παιδί υπερβαίνει την επανάληψη μιας απλής συνήθειας». (John Bradshaw)

Η δασκάλα του είπε να γράψει εκατό φορές μια φράση για τιμωρία. Το παιδί υπάκουσε. Σύντομα όμως άρχισε να ψάχνει τρόπους έτσι ώστε να τελειώνει πιο γρήγορα και να βγει στην αυλή. Άρχισε να γράφει τη πρώτη λέξη πολλές φορές, κάθετα, έπειτα τη δεύτερη... Από το να αλλάζει συνεχώς λέξεις ήταν πιο εύκολο, το χέρι του συνήθιζε στη συγκεκριμένη μορφή ... Μετά έγραφε πιο πυκνά για να μην κάνει μεγάλο άλμα ο καρπός του και κουράζεται. Παρέλειπε τις μικρές λέξεις και τους τόνους, κοιτώντας με ένα πλάγιο βλέμμα γύρω του και καλύπτοντας με τον αγκώνα του το χαρτί...

«Για να γίνουμε ώριμοι πρέπει να ανακτήσουμε το αίσθημα της ειλικρίνειας την οποία είχαμε σαν παιδιά στο παιχνίδι». (Nietzsche)

Τι θα πει «τίποτα;». Ας μου πει «κάτι» και ας μη συνεχίσει.

«Αυτός που πατάει στα νύχια των ποδιών δε στέκεται. Αυτός που δρασκελίζει δεν περπατάει». (κινέζικη παροιμία)

Περνάμε το κατώφλι μαζί, γινόμαστε το ίδιο; Περνάς ένα κατώφλι και εγώ ένα άλλο, είμαστε διαφορετικοί;

«Η περίοδος από 18 μήνες-3 χρόνια ονομάζεται στο στάδιο του αποχωρισμού...στον αντιθετικό δεσμό το παιδί θα λεεί τέτοια πράγματα «Όχι», «Άσε με να το κάνω εγώ», και «Δε θέλω». (John Bradshaw)

**Τελετές ενηλικίωσης, εξέλιξης...Τελετές παιδικότητας, επιστροφής;
Υπάρχει κατεύθυνση προς τα πίσω;**

« Το στάδιο της ενσωμάτωσης που το παιδί θέλει να πάρει μέσα του το καθετί και να το ενσωματώσει στη ζωή του». (Erik Erikson)

Κάτι που εισάγεις στο σώμα σου, το κάνεις δικό σου.

«Το παιδί έχει βούληση όταν μπορεί να κρατιέται κατάλληλα»
(Erik Erikson)

**Φοράει ψηλά τακούνια, τον κρατά από το μπράτσο. Την κρατά προσεχτικά.
Ξέρει πως τα τακούνια τα φορά για εκείνη και για εκείνον. Είναι αδύνατο να σταθεί στο ίσιωμα μόνη της για εκείνη και για εκείνον.**

«Ως βρέφος, πολλές φορές είπατε «αυτό είναι δικό μου». Και έπρεπε να το πείτε για να μάθετε τι ήταν δικό σας και τι άνηκε σε κάποιον άλλο».
(John Bradshaw)

Μου ανήκει το σπίτι του και το φαγητό του γιατί δεν τα χρειάζεται.

« Ο εγωκεντρισμός τους είναι ένα βιολογικό γεγονός, δεν είναι επιλογή. Πριν από την ηλικία των 6 χρόνων τα παιδιά είναι ειλικρινά ανίκανα να κατανοήσουν τον κόσμο από τη θέση του άλλου...η ικανότητα γι' αυτό δε θα παρουσιαστεί μέχρι περίπου την ηλικία των 16 χρόνων». (John Bradshaw)

« Μπορώ να μπω στη θέση σου, να διανύσω αυτό το διάστημα γρήγορα, να μιλήσω από τη θέση σου και να τα κάνω όλα». «Μπορείς να μείνεις εκεί που είσαι; Τα λόγια μου θα είναι εκκωφαντικά από τόσο κοντά».

«Το παιχνίδι των παιδιών αποτελεί αποφασιστικό τμήμα στην ανάπτυξή τους. Τα παιδιά μαθαίνουν με τη μίμηση και την προσαρμογή. Η προσαρμογή συμπεριλαμβάνει το συμβολικό παιχνίδι». (John Bradshaw)

Κλασικό παιδικό παιχνίδι είναι αυτό που τα παιδιά παίζουν τους ρόλους της οικογένειας. Συνήθως ανάλογα με το ποιος θα διαλέξει πρώτος, θα πεταχτεί και κάποιος δεύτερος που να θέλει κάτι συγκεκριμένο.

«Στην ηλικία των 7 ή 8 χρόνων τα παιδιά είναι ικανά να σκέφτονται λογικά, αλλά δεν έχουν ακόμη ένα συγκεκριμένο είδος σκέψης. Πριν την εφηβεία, δε θα είναι ικανά να σκέφτονται και να διατηρούν υποθέσεις αντίθετες-στα-γεγονότα. Μόνο τότε θα αρχίσει ένα παιδί να εξιδανικεύει και να θαυμάζει απεριόριστα. Η εξιδανίκευση απαιτεί να κάνεις υποθέσεις αντίθετες- στα- γεγονότα...τα παιδιά αυτής της ηλικίας συχνά νομίζουν ότι είναι υιοθετημένα (η φαντασίωση του βρεφοκομείου). Αν είναι ευφυέστερα από τους γονείς τους, τότε θα πρέπει να έχουν έρθει από κάπου αλλού...Η ιστορία του Πήτερ Παν έχει απήχηση στα παιδιά αυτής της ηλικίας... ».
(John Bradshaw)

Δεν μπορεί να είμαι όμοιος με το μισό πρόσωπο της μάνας και το μισό του πατέρα μου. Δε δημιουργούν αρμονία. Δεν έχουν κοινό σημείο.

«Ακόμη δεν έχουμε να κάνουμε με την ιδιορρυθμία των ασυνήθιστων συναντήσεων. Ξέρουμε τη δυσάρεστη ταραχή που προκαλεί η εγγύτητα των αντιθέτων ή απλούστατα η αιφνίδια γειτνίαση άσχετων πραγμάτων »(Μισέλ Φουκώ)

Ήταν προφανές πως αφού χρησιμοποιούσαν λόγια για να κατανοήσουν ο ένας τον άλλον , ανεξαρτήτου τόπου συνάντησης, λέξεις για να αναλύσουν το αυθόρμητο, δεν υπήρχαν περιθώρια εξέλιξης της σχέσης.

«Η τερατωδία, την οποία ο Borges διαχέει μέσα στην απαρίθμησή του, συνίσταται αντίθετα στο γεγονός ότι εδώ ο κοινός χώρος των συναντήσεων καταστρέφεται. Το ακατόρθωτο δεν είναι η γειτνίαση των πραγμάτων, είναι το ίδιο το έδαφος πάνω στο οποίο θα μπορούσαν να γειτνιαίνουν». (Μισέλ Φουκώ)

Στην καφετέρια, μία κοπέλα που γράφει, δύο άτομα που μιλούν δίχως να ανησυχούν πως θα ακουστούν, κάποιος που φέρνει μια λεμονάδα και ένα τσάι, ένα ποδήλατο που περνά απ' έξω με δύο αναβάτες, η κοπέλα μένει στη θέση της, τα άτομα μετακινούνται στο τραπέζι της καφετέριας.

«Μέσα σε αυτό το συνεκτικό χώρο, όπου φυσιολογικά τα πράγματα κατανέμονται και ονομάζονται, σχηματίζουν μια πολλαπλότητα από μικρά θρομβώδη αποσπασματικά πεδία, όπου ομοιότητες χωρίς όνομα συνάπτουν τα

πράγματα σε ασυνεχή νησίδα...μόλις σχηματιστούν όλες αυτές οι ομάδες εξαθρώνονται, γιατί το πεδίο της ταυτότητας που τις υποβαστάζει, όσο στενό και αν είναι, παραμένει αρκετά ευρύ ώστε να είναι ασταθές...» (Μισέλ Φουκώ)

«Η προηγούμενη κοπέλα μου, είχε το ίδιο όνομα με σένα», μου είπε ένας κάποιος βράδυ που χορεύαμε. «Το 'χεις χάσει από όνομα», ψιθύρισε ο φίλος του από δίπλα, γελώντας. « Δε θα έπρεπε να σε λένε έτσι», συνέχισε εκείνος. Η συζήτηση γινόταν γύρω από ένα όνομα που δε με ενδιέφερε. «Θα σε ονομάσω αλλιώς, πες ένα όνομα, αν και μάλλον έπρεπε να το φανταστώ πριν σε πλησιάσω πως θα σε έλεγαν έτσι και έτσι πρέπει να σε λέω».

«...υπάρχει μια περιοχή που, μολονότι παίζει ρόλο ενδιάμεσου, δεν είναι λιγότερο θεμελιώδης: αναμφίβολα είναι πιο συγκεχυμένη, πιο σκοτεινή, πιο δύσκολη στην ανάλυση. Μέσα σ' αυτήν ένας πολιτισμός, απομακρυσμένος ανεπαίσθητα από τις εμπειρικές τάξεις που του έχουν επιβληθεί από τους πρωταρχικούς του κώδικες, κρατώντας μίαν ορισμένη απόσταση από αυτές, τις κάνει να χάνουν την αρχική τους διαφάνεια, δεν τις αφήνει να τον διαπερνούν παθητικά, αποσπάται από τις άμεσες και άορατες δυνάμεις τους, ελευθερώνεται αρκετά ώστε να διαπιστώνει ότι αυτές οι τάξεις ίσως να μην είναι οι μόνες δυνατές ούτε οι καλύτερες...» (Μισέλ Φουκώ)

Αποφασίσε να παρκάρει, κάτω από τη σκιά ενός δέντρου. Δίπλα μια μεγαλύτερη σκιά, αλλά είχε βγει ήδη από το αυτοκίνητο. Δε θα ξανάμπαινε για κανένα λόγο, ήθελε να βουτήξει στη θάλασσα, είχε πολλή ζέστη.

«Ο ζωγράφος προσηλώνεται τώρα σε έναν τόπο που από στιγμή σε στιγμή δεν παύει να αλλάζει περιεχόμενο, μορφή, πρόσωπο, ταυτότητα. Αλλά η προσεκτική ακινησία των ματιών του παραπέμπει σε μια άλλη κατεύθυνση, την οποία ήδη πολλές φορές έχουν ακολουθήσει τα μάτια του και χωρίς αμφιβολία, σύντομα θα ξαναπάρουνε την κατεύθυνση του ακίνητου μουσαμά, πάνω στον οποίο σχεδιάζεται, έχει σχεδιαστεί ίσως από καιρό και για πάντα μια προσωπογραφία που ποτέ πια δε θα σβηστεί». (Μισέλ Φουκώ)

Μάτια μεγάλα, ορθάνοιχτα, οι βλεφαρίδες δεν είναι πυκνές για να τα σκιάζουν, διαφάνεια βλέμματος.

«Σύμφωνα» είναι τα πράγματα που, συμπλησιάζοντας, ταιριάζουν· αγγίζονται με τις άκρες τους, τα κρόσσια τους ανακατεύονται, το άκρο του ενός υποδηλώνει την αρχή του άλλου. Έτσι μεταδίδεται η κίνηση, οι επιδράσεις και τα πάθη, επίσης και οι ιδιότητες. Έτσι σε αυτόν τον γιγλυμμό των

πραγμάτων εμφανίζεται μια ομοιότητα». (Μισέλ Φουκώ)

Δύο σαλιγκάρια που πατούν στο ίδιο ασημένιο μονοπάτι.

«Κάθε ομοιότητα δέχεται ένα σημειογράφημα· αλλά αυτό το σημειογράφημα δεν είναι παρά μια ενδιάμεση μορφή της ίδιας ομοιότητας». (Μισέλ Φουκώ)

Είναι η εποχή που οι περισσότεροι έχουν από ένα τατουάζ στο σώμα τους, περισσότερο ή λιγότερο προσεγμένο στην επιλογή του. Κάποιοι έχουν και το ίδιο, ίδιο σύμβολο σε δέρμα με διαφορετική απόχρωση και υφή. Δεν είμαι σίγουρη αν έχω δει ποτέ δύο ανθρώπους να έχουν ακριβώς το ίδιο δέρμα.

«Η ομοιότητα δεν παραμένει ποτέ στατική στον εαυτό της· ακινητεί μόνο όταν παραπέμπει σε μιαν άλλη προσομοιότητα, που με τη σειρά της και αυτή καλεί νέες· έτσι κάθε ομοιότητα αξίζει μόνο χάρη στη συσώρευση όλων των άλλων, και πρέπει να διατρεχτεί όλος ο κόσμος για να δικαιωθεί η παραμικρότερη αναλογία και να εμφανιστεί επιτέλους ως βέβαιη». (Μισέλ Φουκώ)

Έβαλε δύο καθρέφτες, τον έναν απέναντι από τον άλλον και κάπως έτσι έδειχναν ο ένας στον άλλον την επιφανειακότητά τους.

«Ο Δον Κιχώτης δεν είναι ο άνθρωπος του παραλογισμού, αλλά μάλλον ο ψιλολόγος προσκυνητής, που σταματάει σε όλα τα σημάδια της προσομοιότητας». (Μισέλ Φουκώ)

Οι ανεμογεννήτριες δε μοιάζουν με τους ανεμόμυλους, δε θυμίζουν το Δον Κιχώτη;

«...ένας ήχος δε θα γίνει ποτέ για ένα παιδί το ρηματικό σημάδι ενός πράγματος, αν πρωτίτερα δεν τον έχει ακούσει τουλάχιστον μια φορά ταυτόχρονα με την αντίληψη του πράγματος.» (Μισέλ Φουκώ)

Το καναρίνι ακούει τον ήχο από το αυγό χρόνου της μαγειρικής και επισφραγίζει με τη λαλιά του πως το φαγητό είναι έτοιμο.

«...ολόκληρη η φύση αποτελεί ένα μεγάλο υφάδι, όπου τα όντα ολοένα και περισσότερο μοιάζουν μεταξύ τους, όπου τα γειτονικά άτομα μοιάζουν απείρως μεταξύ τους· έτσι μια τομή, αν δεν υποδεικνύει την ελάχιστη διαφορά του ατόμου, αλλά ευρύτερες κατηγορίες, ποτέ δεν είναι πραγματική. Είναι μια συνέχεια κατά συγχώνευση, όπου κάθε γενικότητα είναι ονομαστική». (Μισέλ Φουκώ)

Στα 'ήντα της αποφάσισε να κάνει με ακρίβεια το γενεολογικό της δέντρο και ρωτούσε όποιον ήξερε κάτι για την οικογένειά της.

«Το θέατρο της ωμότητας δεν είναι μια παράσταση. Είναι η ίδια η ζωή σε ό, τι το μη παραστάσιμο έχει. Η ζωή είναι η μη παραστάσιμη καταγωγή της παράστασης». (Ζακ Ντεριντά)

Το κερί τρεμοπαίζει ή η φλόγα; Στην παιδική ζωγραφία είναι και τα δυο στάσιμα.

«Το θέτρο οφείλει να εξισωθεί με τη ζωή, όχι με την ατομική ζωή, με την ατομική άποψη της ζωής όταν θριαμβεύουν οι χαρακτήρες, αλλά με ένα είδος ελευθερωμένης ζωής, η οποία βγάζει από τη μέση την ανθρώπινη ατομικότητα και στην οποία ο άνθρωπος είναι μόνο μια αντανάκλαση.» (Αντωνέν Αρτώ)

Οι μαριονέτες αναπαριστούσαν ανθρώπους και τα άτομα κούκλες.

«Η πλέον αφελής μορφή της παράστασης δεν είναι τάχα η μίμησις;» (Ζακ Ντεριντά)

Στεκόταν μπροστά στον καθρέφτη και έβλεπε παράλληλα ένα βίντεο με εκείνη. Προσπαθούσε να μιμηθεί τις κινήσεις της. Κάπως τα κατάφερνε να πλάσει την αντανάκλασή της. Όμως όταν άρχισε να απομακρύνεται, εκείνη μίκραινε όλο και περισσότερο, περιφραγμένη στο πλαίσιό της.

«Η σκηνή είναι θεολογική καθόσον διέπεται από την ομιλία, από μια βούληση για ομιλία, από το σχέδιο ενός πρώτου λόγου, ο οποίος, χωρίς να ανήκει στον θεατρικό τόπο, τον κατευθύνει εκ του μακρόθεν. Η σκηνή είναι θεολογική καθόσον η δομή της περιλαμβάνει, σύμφωνα με μια ολοκληρη παράδοση, τα ακόλουθα στοιχεία: ένα συγγραφέα-δημιουργό, ο οποίος, απών και εκ του μακρόθεν, οπλισμένος με ένα κείμενο, εποπτεύει, συγκεντρώνει και επιτάσσει τον χρόνο ή τα νοήματα της παράστασης, αφήνοντας αυτή την

τελευταία να τον παραστήσει μέσα σε εκείνο που αποκαλούμε περιεχόμενο των σκέψεων του, των προθέσεων και των ιδεών του.» (Ζακ Ντεριντά)

Ρώτησε στην εξομολόγησή της αν έκανε λάθος που είπε ψέματα στο παιδί της. Αν έκανε λάθος που είπε ψέματα σε ένα κομμάτι του εαυτού της, ήθελε να ρωτήσει, αλλά ντράπηκε και έτσι είπε ψέματα πως ήταν μάνα.

«...βέβαια η σκηνή δεν θα παριστά πλέον, επειδή δε θα έρθει να προστεθεί ως μια αισθητή εξεικόνιση σε ένα ήδη γεγραμμένο, εννοημένο ή βιωμένο κείμενο έξω από αυτήν, το οποίο απλώς θα επαναλάμβανε και του οποίου δε θα αποτελούσε το υφάδι. Δεν θα έρθει να επαναλάβει ένα παρόν, να ανα-παραστήσει ένα παρόν που θα ήταν αλλού και πριν από αυτήν, του οποίου η πληρότητα θα ήταν παλαιότερη από την ίδια, απύσα από τη σκηνή και δυνάμενη αυτοδικαίως να την αντιπαρέλθει...δε θα είναι πλέον μια παράσταση, αν παράσταση σημαίνει εκτεθειμένη επιφάνεια ενός θεάματος που προσφέρεται σε ματάκηδες. Δεν θα μας προσφέρει μάλιστα την παράσταση ενός παρόντος, αν παρόν σημαίνει αυτό που κείται ενώπιόν μου. Η ωμή παράσταση οφείλει να με επενδύσει...» (Ζακ Ντεριντά)

Από το απέναντι πεζοδρόμιο, το βλέμμα κάποιου έχει τη δυνατότητα να διαβεί το δρόμο, να διαπεράσει το δέντρο, να γατζωθεί από το μπαλκόνι μου και να εισωρήσει στο σαλόνι.

«Κλειστός χώρος, δηλαδή χώρος παραχθείς ενδόθεν και όχι πια οργανωμένος βάσει ενός απόντος χώρου, μιας ατοπίας, ενός άλλοθι ή μιας άορατης ουτοπίας». (Ζακ Ντεριντά)

Πώς βρίσκουν τα χελιδόνια τα ζεστά μέρη και φεύγουν; Στην πραγματικότητα, αναζητούν το θερμότερο κλίμα ή τα υπόλοιπα σμήνος που έχει ήδη φύγει;

«Καρφώστε στη μέση μιας πλατείας έναν πάσσαλο στεφανωμένο με λουλούδια, μαζέψτε τον λαό και θα έχετε μια γιορτή. Κάντε κάτι ακόμα καλύτερο: παρουσιάστε ως θέαμα τους θεατές ·κάντε τους πρωταγωνιστές». (Αντωνέν Αρτώ)

Εκεί, στο πεζοδρόμιο, δεν του ζήτησε να του δώσει χρήματα, παρά μονάχα να κρατήσει το τσίγκινο τασάκι του για λίγο για να ικανοποιήσει κάποια άλλη ανάγκη του.

«Η επανάληψη χωρίζει από τον εαυτό της τη δύναμη, την παρουσία, τη ζωή. Αυτός ο χωρισμός είναι το οικονομικό και υπολογιστικό νεύμα εκείνου που παρατείνεται για να διατηρηθεί, εκείνου που αναστέλλει τη δαπάνη και ενδίδει στον φόβο». (Ζακ Ντεριντά)

Μου μίλησε για χρόνο, που δεν υπήρχε, όμως κάπου, χρονικά εντάσσονταν η ομιλία μας, σε αυτό το περιθώριο που δεν υπάρχει, κάπου ηχούσε ένα ρολόι στο δωμάτιο και ας τους είχαμε βγάλει τις μπαταρίες.

«...το θέατρο της ωμότητας θα ήταν η τέχνη της διαφοράς και της δαπάνης χωρίς οικονομία, χωρίς απόθεμα, χωρίς επιστροφή, χωρίς ιστορία. Καθαρή παρουσία σαν καθαρή διαφορά». (Ζακ Ντεριντά)

Την ώρα της μέθης, θυμόταν πως λόγια πολλά λέγονταν γύρω της και γέλια, λησμονώντας το περιεχόμενό τους, ήπια για να μπορέσει να εισχωρήσει στο γλέντι του ασήμαντου.

Βιβλιογραφία

- Μισέλ ντε Σεριώ, Επινοώντας την καθημερινή πρακτική, *Η πολύτροπη τέχνη του πράττειν*, Μετάφραση Κική Καψαμπέλη, Εκδ. Σμίλη, Αθήνα 2010
- Τζούντιθ Μπάτλερ, Σώματα με σημασία, Οριοθετήσεις του « φύλλου» στο λόγο, μτφ Π. Μαρκέτου, Εκδ. Εκκρεμές, Αθήνα 2008.
- Bachelard, G. ,*Η ποιητική του χώρου*, μτφ. Ελένη Βέλισου-Ιωάννα Χατζηνικολή, Εκδ. Χατζηνικολή, Αθήνα 2007.
- Alain Badiou, Από το είναι στο συμβάν, μτφ. Δ. Βεργέτης, Ε. Γιαννοπούλου, Ν. Ηλιάδης, Κ. Κέη, Α. Κλαμπατοέα, Χ. Ε. Ράπτης, Εκδ. Πατάκη, 2011
- Κωστής Παπαγιώργης, *Περί μνήμης*, Εκδ. Καστανιώτη Α.Ε, Αθήνα 2008
- Erving Goffman, *The presentation of self in everyday life*, Penguin books, 1939
- Γκαστιόν Μπασελάρ, Η εποπτεία της στιγμής, μτφρ. Κωστής Παπαγιώργης, Εκδ. Καστανιώτη, Αθήνα 1997
- Rilke Rainer Maria, *Οι Ελεγείες του Ντουίνο*, Μετάφραση Μαρία Τοπάλη, Εκδ. Πατάκη, Αθήνα 2011
- Simmel G, Ritter J, Gombrich H.E, *Το τοπίο*, μτφ. Γ. Σαγκριώτης, Λ. Αναγνώστου, Ν. Δασκαλοθανάσης, Εκδ. Ποταμός, Αθήνα 2004
- Ολιβιέ Τοντ, Άλμπερ Καμύ Μια ζωή, εκδ. Καστανιώτη, μτφ Ρίτα Κολαΐτη, Αθήνα 2009
- Martin Heidegger, *Κτίζειν, Κατοικείν, Σκέπτεσθαι*, μτφ Γ. Ξηροπαΐδης, εκδ. Πλέθρον, 2008
- Λέφας Π., *Αρχιτεκτονική και κατοίκηση*, Από τον Heidegger στον Koolhaas, εκδ. Πλέθρον, 2008
- Samuel Beckett, *Συντροφιά*, Μετάφραση Νάσος Δερτζωρζή, Εκδ. Λέσχη, Αθήνα 1985
- Ricardo Flores and Eva Prats, *Thought the canvas, Architectural Design workshop*, University of New South Wales, Sydney
- Xerman Esse, *Ντεμιάν*, Μετάφραση Μαίρη Κιτσικοπούλου, Εκδ.Γράμματα, 2000
- Νίκος Καζαντζάκης, *Ασκητική*, Εκδ. Καζαντζάκη, Αθήνα 2009
- Antonio Tabucchi, *Ρέκβιεμ*, Μια παραίσθηση, μτφ Α. Χρυσστομίδης, Εκδ. Άγρα, Αθήνα 2008
- Παναγιώτης Τουρκινιώτης, *Η Αρχιτεκτονική στη σύγχρονη εποχή*, Εκδ. Futura, Αθήνα 2006
- Γιώργος Δ. Μακρής, *Οι Γέφυρες στην Αρχαία Ελλάδα*, Εκδ. Αίολος, Αθήνα 2004

-
- Franz Kafka, Η μεταμόρφωση, μφρ Δημ. Στ. Δήμου, Εκδ. Ροές/ Λογοτεχνία Γερμανόφωνοι συγγραφείς, Αθήνα 2012
- Ρομπ Σιλτς, Λεφέβρ: Έρωτας και αγώνας, Διαλεκτικές του χώρου, μτφ. Λία Γυιόκα, εκδ. Βάνιας 2007
- Σταύρος Σταυρίδης, Μετέωροι χώροι της ετερότητας, Εκδ.Αλεξάνδρεια, Αθήνα 2010
- Χέρμαν Έσσε, Σιντάρντα, μτφ Μ. Παξινού, Εκδ. Καστανιώτη, Αθήνα 2011
- Freud, S, Το ανοίκειο, μτφ. Έμη Βαϊκούση, Εκδ. Πλέθρον, Αθήνα 2009
- Φράντς Κάφκα, Διηγήματα και Μικρά πεζά, μτφ Ρασιδάκη Α., Εκδ. Ροές
- Pierre Bourdieu, Η αίσθηση της πρακτικής, μτφ Παξινού Μ, Εκδ. Καστανιώτη, 2011
- John Bradshaw, Ο γυρισμός στο μέσα μας παιδί, μτφ. Γκόλφω Τζελετοπούλου, Εκδόσεις Λύχνος, Αθήνα 1992
- Norberg-Schulz, *Genius Loci*: Το πνεύμα του Τόπου, μτφ.Μ.Φραγκόπουλος, Πανεπιστημιακές Εκδόσεις ΕΜΠ, 2009
- Van Gennep, *Rites of passage*, University of Chicago Press, 1961
- Mary Douglas, Καθαρότητα και Κίνδυνος, μτφ. Χατζούλη Αίγλη, Εκδ. Πολύτροπον 2007
- Giorgio Agamben, *Homo sacer*, Κυρίαρχη εξουσία και γυμνή ζωή, μτφρ. Παναγιώτης Τσιαμούρας, SCRIPTA, Αθήνα 2005
- Nobert Elias, Περί χρόνου, μτφ.Θεόδωρος Λουπασάκης, Εκδ. του Εικοστού πρώτου, 2004
- Cecilia Van Hollen, *Birth on the Threshold: Childbirth and Modernity in South India*, University of California Press, 2003
- Antonio Guzman, Louise Dompierre and Timothy Murray, *Threshold: An exhibition where physical, mental and emotional spaces intersect*, The Power plant, 1998

Διαλέξεις-εργασίες-άρθρα

-Victor Turner(1969), *Liminality and Communitas*, in: *The ritual Process Structure and Anti-Structure*, Aldine Publishing,Chicago,93-111

-Μισέλ Φουκώ, Ομιλίες και Γραπτά 1984, Περί αλλοτινών χώρων (διάλεξη στη Λέσχη αρχιτεκτονικών μελετών, 14 Μαρτίου 1967), στο: *Architecture, Mouvement, Continuité*, τεύχος 50, Οκτώβριος 1984, 46-49.

-John M Carroll (2000), *Five Reasons for Scenario Based Design*, in: *Interacting with computers*, τόμος 13, τεύχος 1, 43-60

-Σταύρος Σταυρίδης (1999), *Προς μια ανθρωπολογία του κατωφλιού*, στο *Ουτοπία: διμηνιαία έκδοση θεωρίας και πολιτισμού*, εκδ.Στάχυ, τεύχος33,107-121

- Γ. Ράπτη ,Θ. Συμεωνίδης), *Οι φιλοσοφικές έννοιες της 'Κατοίκησης' και της 'Μίμησης' μέσα στο έργο των Adorno και Heidegger* στο: *Προεκτάσεις στο πεδίο της Αρχιτεκτονικής (Συνέδριο Σχολής Αρχιτεκτόνων Πάτρας)*, Πάτρα 9-11 Οκτωβρίου, 2009

- Μαραγκός Α, *Η ΣΗΜΑΣΙΑ ΤΗΣ ΠΛΟΚΗΣ ΣΤΗΝ ΑΡΧΙΤΕΚΤΟΝΙΚΗ ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΑ* , Διάλεξη Σχολής Αρχιτεκτόνων Ε.Μ.Π, 2008

-Θεόδωρος Κ, *Διερευνώντας τη χωρική έκφραση των ψυχικών διεργασιών. Το μοτίβο της σκάλας σε τρία κλασικά παραμύθια*, διπλωματική εργασία Ε.Μ.Π, 2009

-Βενετία Καίσαρη, *Η τέλεση του χώρου μέσω της θεατρικότητας και του παιχνιδιού: Διαβατήριο στην ταυτότητα και την ετερότητα*, Αειχώρος : Κείμενα πολεοδομίας, χωροταξίας και ανάπτυξης, Τεύχος 12, Μαΐος 2015

-Michael P. Freedman (1969), *MODERNIZATION: New Guinea on the Threshold: Aspects of Social, Political, and Economic Development*, *American Anthropologist*, Volume 71. Issue 4, 763 - 765

-Kathrin Lang, *Existence on the Threshold: Liminal Characters in the Works of A.S. Byatt*, available at: <http://limen.mi2.hr/limen2-2001/lang.html>

Διαδουκτιακές πηγές

<http://www.synd.gr/ARCHITEKTONIKH.php>

<http://www.alexsport21.com/news/%CF%84%CE%B1-%CF%80%CE%B1%CE%B9%CE%B4%CE%B9%CE%B1-%CE%BA%CE%B1%CE%B9-%CE%B7-%CE%B5%CE%BA%CE%BA%CE%BB%CE%B7%CF%83%CE%B9%CE%B1/>

http://www.graduatearchitecture.com/PROJECTS/ENGLISH/2011/projects_2011/0025.AB307/Presentation%20Boards_AB307.pdf

<http://www.arch2o.com/la-forum-and-library-of-the-four-ecologies-dave-edwards/>

<https://faculty.unlv.edu/jmstitt/Eng477/papers1/thresholds.html>

<http://limen.mi2.hr/limen2-2001/lang.html>

<http://www.liminality.org/about/whatisliminality/>

<http://e-psychology.gr/children-teens-family/200---->

http://www.teiath.gr/userfiles/eadsa_web_admin/lessons/e_semester/spoudastes/2012-13_GestaltTheory.pdf

<http://psychografimata.com/6802/ta-vasika-stichia-tis-theorias-gkestalt/>

<http://www.archi-ninja.com/what-is-the-meaning-of-home/>

